

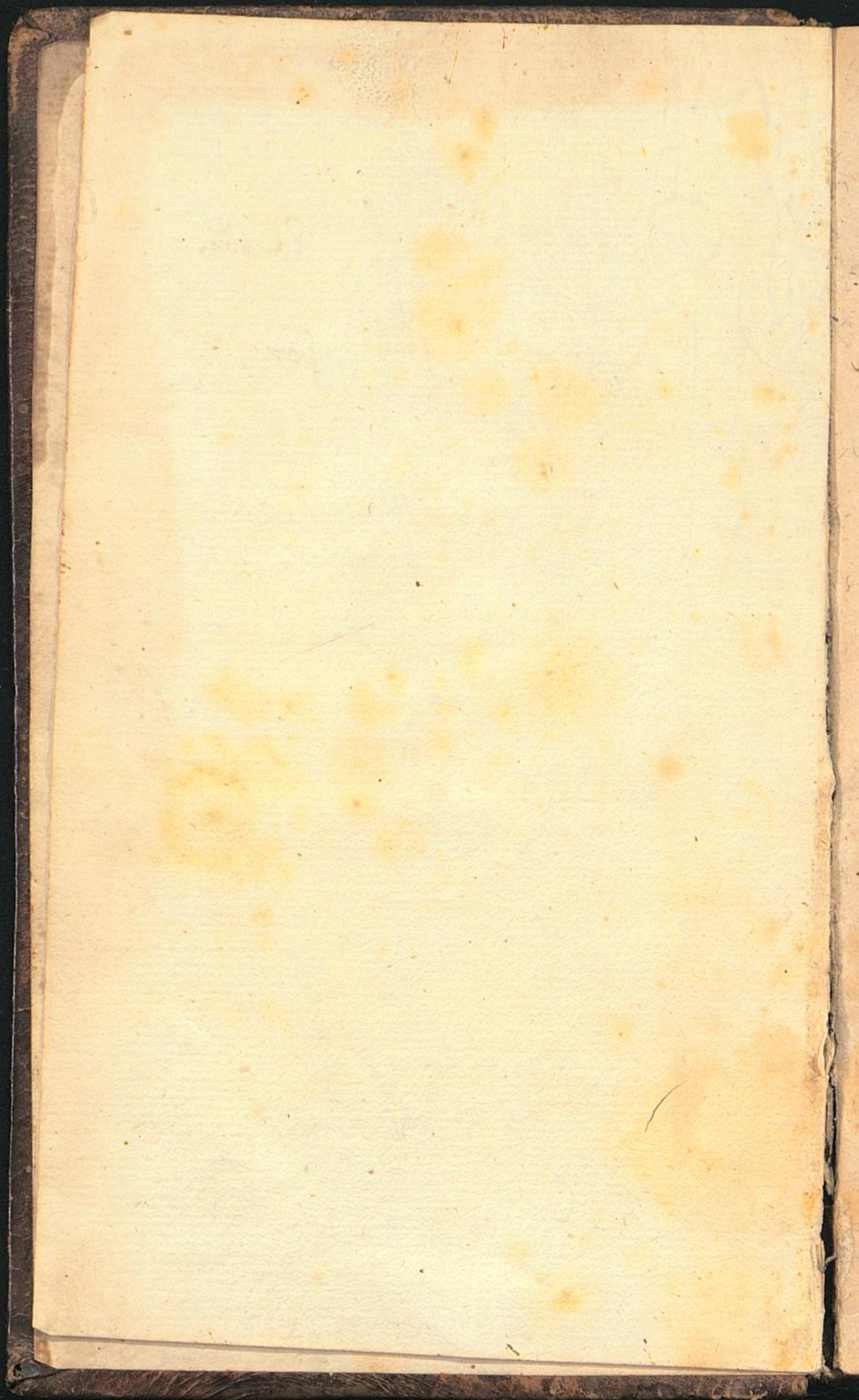
1372 059 01

Joannes

Jo

Joannes

Jo

MANUDUCTIO
AD LOGICAM,
SIVE
DIALECTICA
STUDIOSÆ JUVENTUTI
AD LOGICAM
PRÆPARANDÆ,
CONSCRIPTA

A. R. P. PHILIPPO DU TRIEU,
E SOCIETATE JESU,

In Collegio Aquicinctino Duaci Philosophiæ
Professore primario.

*In Scholis Societatis JESU Provincia Rheni
Superioris prælegi solita.*

Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæsareæ
Majestatis.

MOGUNTIÆ
Typis & sumptibus JOANNIS MAYERI
Typographi Aulico-Academici Ao 1722.

JOANNES HENRICUS *Præpositus Provin-*
cialis Societatis Jesu in Provincia Belgica, po-
testate ad id mihi facta ab admodum R. P. N. Præ-
posito Generali CLAUDIO AQUAVIVA, facultatem
concedo ut Manu ductio ad logicam, sive Dialecti-
ca studiosæ juventuti ad logicam præparandæ,
conscripta à P. PHILIPPO DU TRIEU, nostra
Societatis, in Academia Duacena Philosophiæ Pro-
fessore, & ejusdem Societatis erudiorum hominum
judicium examinata & approbata, typis excuda-
tur. In quorum fidem has litteras manu nostra
subscriptas dedimus. Duaci 15. Decembris
1614.

JOANNES HENRICUS.

APPROBATIO.

HÆc manu ductio ad Logicam R. P. PHILIPPI
 DU TRIEU, nihil habet Catholicæ fidei, aut
 bonis moribus contrarium, ideoque utiliter ty-
 pis excudetur. Actum Duaci die 19. Martii
 1615.

GEORGIUS COLVENERUS
S. Theol. Doctor & Professor, libro-
rum in Acad. Duacena Visitator &
Censor.

AD LECTOREM.

ISUM est iis, quorum intererat, ipsique adeò Venerandæ Artium Facultati florentissimæ Academiae Duacensis, commodum fore, si studiosæ Juventuti ad Logicam præparandæ nova Dialectica scriberetur. In tanta talium librorum multitudine? inquires. Ita censuerunt, & jam causam finemque dixi. Etsi enim multi, qui Dialectices præcepta hætenus publico dederunt, rectè & laudabiliter scripserint, ad hunc tamen finem non omninò accommodatè. Quidam sermonis cultum & dictionis elegantiam sectati potiùs hanc artem ad oratoriam referentibus scripserunt, quàm adolescentibus ad severiores disciplinas præparandis, quibus, omni verborum relectâ luxuriæ, Dialectica planè & nudè proponi amat. Alii, cum omnia omninò ad hanc disciplinam spectantia complecti vellent, multa necessariò prolixè sunt profecuti, quæ Logicam jam ingressis, & omni alia occupatione liberis, utiliter & opportunè proponantur; iis verò qui ante ascensum ad Logicam inter quotidiana & continua ferè litterarum humanio-

AD LECTOREM.

rum exercitia, ut harum regionum mos habet. Dialecticam prælibant, prorsus intempestivè. Contrà nonnulli breviter studiosi, definitiones, regulas, præcepta Dialecticæ nimis jejunè, & sine sufficienti explicatione proponunt, cum hic cibus suaptè naturâ austerus inassuetis ingeniis etiam benè præmansus (experientiâ satis didicimus) ad accipiendum difficilis videatur. Alii denique, dimissis Aristotelis definitionibus ac regulis, in earum locum suas, hoc est suis verbis conceptas suffecerunt, aut ex versione utriusque Belgicæ Universitati peregrina desumpserunt: quas si adolescentes ediscant, ubi ad Academiam veniunt, alias ex usitatâ Aristotelis versione memoriæ mandare, duplicato labore, compelluntur. Quibus ac similibus de causis factum est, ut in his Provinciis complures Rhetoricæ Dialecticæque Professores, adolescentibus ad Logicam transmittendis, jam plures annos, omnibus relictis authoribus, hujus disciplinæ quæ necessaria videbantur præcepta, dictanda sibi potius esse morè Academico, judicarent. Hæc aliaque id genus scribendæ hujus Dialecticæ occasio fuerunt.

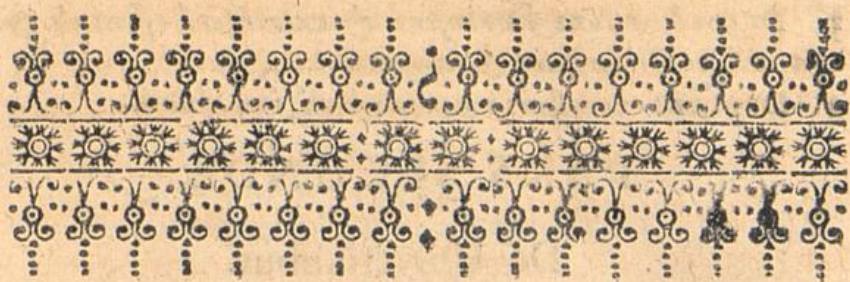
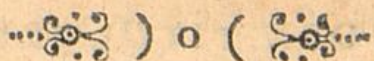
Porro quam in ea methodum sequar, sic paucis accipe. Primò quod ad definitiones & regulas Aristotelis attinet, eas ex Argyropyli versione accipio, quam Veneranda Artium facultas Academiæ Duacensis, commodis studiosæ Juventutis consultum desiderans,

AD LECTOREM

rans, in pōsterum Logicæ Auditoribus Duaci prælegendam decrevit, ut qui hac Dialectica usuri sunt, ad utramvis Belgii Universitatem se conferant, non cogantur mutare. Deinde quanta possum claritate definitiones, regulas, præcepta expono, subinde etiam, cum necessarium visum est, longiusculè; nec facilè dictionis alicujus huic arti propriæ, vel obscurioris declarationem prætermitto, memor me tiro-nibus, scribere, quibus nisi singulorum prope verborum vis & energia explicetur, mirum quàm confusos & indigestos rerum conceptus effingant animo. Declarationes autem illas quæstiunculis interjectis elicio, tum ad majorem lucem, tum ad excitanda his velut aculeis adolescentum ingenia; ad quos fines hanc explicationis formam valere plurimum: etiam in ipsis Logicæ Physicæque Authoribus, usi probatum est. Ordinem Aristotelis ferè sequor, nisi subinde instituti ratio methodusque incipientibus accommodatior, quam ubique potissimum specto, ab illo aliquantulum avocet. Quædam prudens omitto, quæ ab aliis copiosè traduntur, non inutilia illa quidem, sed ad præsens institutum non necessaria. Cum enim, ut antea dixi, disponendis ad Logicam adolescentibus omnia tradi non possint, delectus habendus est, eaque potius tradenda, quæ & minus spinosa sunt, & magis necessaria. Hinc nihil dico de enunciationibus modalibus, exponibilibus, de inventione medii, & nonnullis aliis gene-

AD LECTOREM.

ris ejusdem. Eandem ob causam interdum regulas aliquas, divisiones, proprietates obscuriores & minùs utiles prætermitto, multò magis abstineo à gravioribus & subtilioribus quæstionibus, quas ne leviter quidem attingo, probè sciens quàm hoc præposterum, & ab omni probata methodo alienum sit. Quis vir doctus & prudens ferat adolescentibus nondum Logicam ingressis, de universalibus, de entibus rationis, de relationibus, & aliis hujusmodi, difficillimas proponi quæstiones? Quid est hoc, nisi confundere ingenia, pervertere disciplinarum ordinem, fastigium ante fundamentum moliri? Adolescentes, si me audient, dabunt operam, ut primùm Dialecticæ præcepta probè intelligant, ac firmiter teneant, certi se nihil præclari unquam in superioribus disciplinis effecturos, nisi hoc instrumento tempestivè instructi ad eas accedant. Hæc habui, Lector, quæ de instituti mei ratione præmitterem.

INDEX TITULORUM.
TRACTATUS PRIMUS.
De Termino simplici,
PARS PRIMA.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est usus.

CAP. I.	D E Terminorum varietate.	2
	ART. 1. Divisio propositionis, siue Enuntiationis.	ibid.
1.	Definitio Termini.	4
3.	De Termino syncategorematico, categorematico, & mixto.	6
4.	De Termino simplici & complexo.	7
5.	De termino concreto & abstracto.	9
6.	De termino intrinsecè & extrinsecè denominate.	10
7.	De termino connotativo & absoluto.	11
8.	De termino Denominativo & denominante,	13
9.	De termino univoco & equivoco.	15
10.	De Terminis comparatis.	18
CAP. II	De varietate prædicationum.	20
	ART. 1. Definitio prædicationis, tum te prædicatione propria & impropria, & hac duplici, causalis & concomitativa.	ibid.
2.	De prædicatione ordinata & inordinata, & hac variâ.	22
	A 4.	3. De

INDEX TITULORUM.

3. De prædicatione intrinsecâ & extrinsecâ essentiali & accidentali, in quid & in quale. 25
4. De prædic. necessaria, contingenti, impossibili. 27

PARS SECUNDA.

De Universalibus.

- CAP. I. De Univers. & Individuo generatim. 28
ART. I. Definitio Universalis. ibid.
2. De Individuo. 34
CAP. II. De Univers. quæ prædicantur in quid. 36
ART. I. De lineâ prædicamentali. ibid.
2. De genere. 38
3. De specie. 39
4. De generalissimo specialiff. & subalternis. 41
CAP. III. De univers. quæ prædicantur in quale. 43
ART. I. De differentiis. ibid.
2. De proprio. 44
3. De accidente. 47

PARS TERTIA.

De Categoriis seu Prædicamentis.

- CAP. I. De prædicamentis in generali. 49
ART. I. Quid sit Categoria sive prædicamentum, & quotuplex. 50
2. Quot modis aliquid ponatur in prædicamento. ib.
3. Quæ conditiones requirantur ut terminus ponatur directè in prædicamento. 51
CAP. II. De singulis prædicam. in particulari. 53
ART. I. De substantia. ibid.
2. De Quantitate. 57°
3. De Qualitate. 60
4. De Ad aliquid. 63
5. De Actione & passione. 66
6. De reliquis prædicamentis. 67
CAP. III. De Post prædicamentis. 68
ART. I. De Oppositis. ibid.
2. De modis prioris & simul. 73

CAP. IV°

TITULORUM,

CAP. IV. De Proprietatibus prædicamentor.	75
ART. 1. <i>Proprietates Substantia.</i>	76
2. <i>Proprietates Quantitatis.</i>	77
3. <i>Proprietates Qualitatis.</i>	78
4. <i>Proprietates ad aliquid.</i>	79
5. <i>Proprietates actionis & passionis.</i>	80

TRACTATUS SECUNDUS.

De Enuntiatione.

PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, veritate
& proprietatibus.

CAP. I. D E partibus Enuntiationis.	81
ART. 1. <i>De nomine.</i>	ibid.
2. <i>De verbo.</i>	83
CAP. II. De ipsa enuntiatione, ejusque variet.	85
ART. 1. <i>De Oratione, duabus ejus speciebus, imperfecta, & perfecta, & hac multiplici.</i>	ibid.
2. <i>De Enuntiatione, ejusq; divisione ac subdivissione.</i>	86
CAP. III. De quibusdam enuntiationis proprietatibus.	89
ART. 1. <i>Quid & quotuplices sint opposita.</i>	90
2. <i>Leges subalternarum & oppositarum.</i>	92
3. <i>De Æquipolentia.</i>	94

PARS SECUNDA.

De definendi, dividendiq; ratione.

CAP. I. De definitione.	95
ART. 1. <i>Quid & quotuplex sit definitio.</i>	96
2. <i>Quæ sint leges definitionis.</i>	99
CAP. II. De divisione.	100
ART. 1. <i>Quid & quotuplex divisio.</i>	ibid.
2. <i>Quid sint leges divisionis.</i>	101

I N D E X.

P A R S T E R T I A.

De Suppositione.

CAP. I. De generibus suppositionum.	103
ART. I. <i>Quid & quotuplex suppositio.</i>	ibid.
2. <i>De suppositione materiali.</i>	104
3. <i>De suppositione simplici.</i>	105
4. <i>De suppositione personali.</i>	106
CAP. II. De speciebus suppositionum.	107
ART. I. <i>De suppositione universali seu distributiva.</i>	ibid.
2. <i>De suppositione copulata.</i>	109
3. <i>De suppositione determinata.</i>	110
4. <i>De suppositione confusa.</i>	111

TRACTATUS TERTIUS.

De Syllogismo.

P A R S P R I M A.

De principiis materialibus syllogismi.

CAP. I. D E principiis materialibus syllogismi.	112
ART. I. <i>Quia sit argumentatio, & qua eius part.</i>	113
2. <i>Quotuplex sit argumentatio.</i>	114
3. <i>Quid sit syllogismus.</i>	115
4. <i>Quot termini & enuntiationes in syllog.</i>	116
CAP. II. De principiis formalibus syllogismi.	119
ART. I. <i>De fig. modo, eorumq; var. generatim.</i>	ibid.
2. <i>Modi prima figura cum exemplis syllog.</i>	121
3. <i>Modi secunda figura cum exemplis syllog.</i>	123
4. <i>Modi tertia figura cum exemplis syllog.</i>	ibid.

P A R S

TITULORUM.
PARS SECUNDA.

De principiis externis syllogismi.

CAP. I. De principiis dirigentibus.	124
ART. I. <i>Quot & qua sint princip. dirig. syllogif.</i>	125
2. <i>Regula generales syllogismorum.</i>	126
3. <i>Regula speciales prima figura.</i>	129
4. <i>Regula speciales secunda figura.</i>	ibid.
5. <i>Regula speciales tertia figura.</i>	130
CAP. II. De principiis perficientibus syllog.	131
ART. 1. <i>De conuersione propositionum.</i>	132
2. <i>De diuisione syllogismi in perfectum & imperfect.</i>	133
3. <i>De reductione ostensiva syllogismi & imperfecti ad perfectum.</i>	135
4. <i>De syllogismo expositorio & reductione per expositionem.</i>	137
CAP. III. De speciebus argumentationis non syllogisticae.	140
ART. I. <i>De Enthymemate.</i>	ibid.
2. <i>De Inductione.</i>	141.
3. <i>De Exemplo.</i>	142
4. <i>De Sorite, siue conseruatione.</i>	143

TRACTATUS QUARTUS.

De Locis.

PARS PRIOR.

De Locis Dialecticis.

CAP. I. <i>Quædam præambula ad locos Dialecticos.</i>	144
ART. I. <i>Diuisio syllogismi in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum & pseudographum.</i>	ibid.
2. <i>Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona.</i>	147
3. <i>Quid locus, & quotuplex, & quot modis ab eo argumentemur.</i>	148
CAP. II. De locis internis.	169
ART. I. <i>Locus à definitione.</i>	ibid.
2. <i>Locus à genere ad speciem.</i>	166
3. <i>Locus à specie ad genus.</i>	168
4. <i>Locus</i>	

INDEX TITULORUM.

4. <i>Locus à toto in modo.</i>	153
5. <i>Locus à toto integrali.</i>	154
6. <i>Locus à causa materiali.</i>	ibid.
7. <i>Locus à causa formali.</i>	155
8. <i>Locus ab in esse ad denominare.</i>	156
9. <i>Locus ab efficiente.</i>	158
10. <i>Locus à potentia ad actum.</i>	159
11. <i>Locus à causa finali.</i>	160
12. <i>Locus ab oppositione.</i>	ibid.
13. <i>Locus à generatione, corruptione, & usu.</i>	161
14. <i>Locus ab antecedente & consequente.</i>	162
15. <i>Locus à communiter accidentibus.</i>	163
CAP. III. <i>De locis externis.</i>	164
ART. 1. <i>Locus ab authorize.</i>	ibid.
2. <i>Locus à simili & pari.</i>	ibid.
3. <i>Locus à majori & minori.</i>	165
4. <i>Locus à comparatione.</i>	166
5. <i>Locus à repugnantibus.</i>	ibid.
6. <i>Locus ab oppositis.</i>	ibid.
CAP. IV. <i>De locis mediis.</i>	168
ART. 1. <i>Locus à conjugatis & casibus.</i>	ibid.
2. <i>Locus à divisione.</i>	169

PARS POSTERIOR.

De locis sophisticis.

CAP. I. <i>De fallaciis in dictione.</i>	170
ART. 1. <i>Quot sint metae sophisticæ.</i>	ibid.
2. <i>De fallacia in communi, ejusq; divisione.</i>	171
3. <i>De fallacia Æquivocationis, amphibolia, & accentus.</i>	172
4. <i>De fallaciâ compositionis & divisionis.</i>	173
5. <i>De fallaciâ figura dictionis.</i>	174
CAP. II. <i>De fallaciis extra dictionem.</i>	ibid.
ART. 1. <i>De fallacia accidentis.</i>	175
2. <i>De fallacia dicti secundum quid & dicti simpliciter.</i>	176
3. <i>De fallacia ignorationis Elenchi.</i>	ibid.
4. <i>De fallacia petitionis principii.</i>	177
5. <i>De fallacia consequentis.</i>	ibid.
6. <i>De fallacia non causa ut causa.</i>	178
7. <i>De fallacia plurium interrogationum ut unius.</i>	ib.

MANUDUCTIO AD LOGICAM
S I V E

DIALECTICA

STUDIOSÆ JUVENTUTI

AD LOGICAM

PRÆPARANDÆ.

LIBRI DIVISIO.

Hoc Dialecticæ opusculum quadruplici tractatu complectemur, Primus erit de termino simplici. Secundus de enunciatione, Tertius de syllogismo. Quartus de locis dialecticis & sophisticis.

TRACTATUS PRIMUS.

De termino simplici.

P R I M U S hic tractatus dividitur in tres partes. Prima pars continebit quarundam vocum explanationem, quarum per totam Dialecticam frequentior est usus. Secunda ager de universalibus, eritque compendium introductionis Porphyrianae. Tertia Categorias explicabit, & in summam rediget ea quæ Aristoteles in Prædicamentis tradit.

TRA-

TRACTATUS PRIMI

PARS PRIMA

*Quarundam vocum explicatio, quarum per totam
ferè Dialecticam frequens est usus.*

Dividimus hanc partem in duo capita. In
priori agetur de terminorum, qui apud Dia-
lecticos maximè in usu sunt, varietate. In po-
steriori, de varietate Prædicationum.

CAPUT PRIMUM.

De Terminorum varietate.

Quatuor in hoc capite traduntur. Primum
definitio propositionis, & declaratio
partium ejus. Secundum definitio termini. Ter-
tium varia termini divisio & subdivisio. Quar-
tum singulorum membrorum explicatio. Finis
est, ut tironibus ad sequentia via sternatur, qui
defectu cognitionis eorum, quæ hic proponun-
tur, hæere solent ad singula.

ARTICULUS PRIMUS.

Definitio Propositionis sive Enuntiationis.

*Arist. i.
1. Priorum
c. 1.*

PROPOSITIO sive Enuntiatio est
alicujus de aliquo affirmativa
negativa ve oratio, ut, *homo est ani-
mal, Aristoteles est Philosophus.*

QUÆST. I. *Quot & quæ in propositione reperi-
untur?* R. Tria: nempe subjectum, prædica-
tum

tum, & copula, ut in ista propositione, *homo est animal*; subjectum est, *homo*; predicatum, *animal*; copula verbum substantivum, *est*.

Subjectum est id quod ordine constructionis præcedit verbum; ut in dictâ propositione, *homo est animal*; subjectum est; *homo*, quia præcedit verbum substantivum, *est*, non solum pronuntiatione, sed etiam constructione. Hic verò, *ardua est ad virtutem via*, subjectum est, *via ad virtutum*, quia licet pronuntiatione & situ sequatur copulam, præcedit tamen constructione & sensu

Predicatum est id quod ordine constructionis sequitur verbum; ut in istâ eadem propositione, *homo est animal*, predicatum est, *animal*, quia sequitur verbum, *est*, non tantum pronuntiatione, sed etiam constructione. Ibi autem, *ardua est ad virtutem via*, predicatum est, *ardua*, quia licet situ præcedat verbum, sequitur tamen sensu.

Copula est verbum jungens prædicatum cum subjecto, ut in prædictis præpositionibus, verbum substantivum *est*.

Q. 2 *An illa tria semper ponantur in propositione?* R. Semper ponuntur explicitè vel implicitè. Explicitè ponuntur, quando aliquid ordine constructionis post verbum in nominativo ponitur. Ut in allatis Exemplis. Implicitè ponuntur, quando nihil ordine constructionis post verbum in nominativo ponitur; ut hîc, *Deus est, Joannes studet, Petrus orat Deum*. Dixi in
nominative

nominativo, quia si post verbum aliquid ponatur in alio casu, non propterea in tali propositione prædicatum explicitè ponitur, ut ibi; *Petrus orat Deum*: prædicatum enim semper debet in causa convenire cum subjecto. In talibus propositionibus verbum continet in se copulam & prædicatum, unde ut illa duo distinctè appareant, resolvendum est verbum in participium & verbum substantivum hoc modo, *Deus est existens, Joannes est studens. Petrus est orans Deum.*

A N N O T A T I O.

Propositio apud Ciceronem non significat quamlibet enuntiationem, sed tantum eam quæ in syllogismo primas tenet. Usus tamen jam obtinuit, ut pro qualibet enuntiatione, etiam posita extra syllogismum, usurpetur, fortè quia quælibet enuntiatio apta est primas tenere in aliquo syllogismo. Definivimus autem hic propositionem ante terminorum simplicium explicationem, licet ordine naturæ deberet illis postponi, quia ad intelligendam termini definitionem, & quæ in hoc tractatu dicentur, aliqua propositionis cognitio est necessaria.

A R T I C U L U S II.

Definitio termini.

*Arist. l. 1.
Priorum
c. 1.*

TERMINUS est in quem resolvitur propositio, ut prædicatum, & de quo id prædicatur.

Id est, prædicatum vel subjectum propositionis, in quod ipsa propositio resolvitur. Itaque in omni propositione sunt duo termini, scilicet prædicatum & subjectum, ut in hac, *homo est animal.*

animal, termini sunt *homo*, & *animal*.

Q. 1. *Quare subjectum & predicatum vocantur termini?* R. quia sunt extrema propositionis, quibus tota propositio concluditur: extrema enim cujusque rei vocari solent ejus termini. Ut in linea primum & ultimum punctum vocantur termini lineæ. Hinc copula non est terminus, quia non est extremum propositionis, sed inter extrema ponitur.

Q. 2. *Utrum ergo voces extra enuntiationem posite non sint termini?* R. propriè non esse, quia quando sunt extra propositionem, non sunt extrema propositionis, quæ ipsam terminant. Vocari tamen solent passim termini, etiam quando extra enuntiationem ponuntur, maximè si sint voces simplices, quia saltem aptæ sunt obtinere in propositione locum extremorum.

Quidam hunc loquendi modum reprehendunt, sed frustra contra communem usum pugnatur, quem penes arbitrium est, & jus, & forma loquendi; maximè cum ille usus ratione non careat. Sicut enim apud Grammaticos conjunctiones vocantur conjunctiones, etiam quando non ponuntur in oratione, & nullas ejus partes jungunt, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt jungere partes orationis: sic etiam apud Dialecticos voces dici possunt termini; quando extra enuntiationem constituta nihil terminant, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt propositionem terminare.

ANNOTATIO.

Agitur hic tantum de propositione & termino vocali more dialectico. Itaque non est quod de propositione & termino mentali tirones laborent. De scripto res est facilis, cum nihil aliud sit quam scriptura propositionem aliquam vel terminum vocalem exprimens.

ARTICULUS III.

De termino syncategorematico, categorematico, & mixto,

Dividitur primò terminus in syncategorematicum, categorematicum, & mixtum.

TERMINUS SYNCATEGOREMATICUS est vox, quæ per se nihil significat. Aliis tamen juncta illis certum significandi modum tribuit: ut *omnis, nullus, utinam, apud* &c.

TERMINUS CATEGOREMATICUS est vox, quæ per se aliquid significat, nec ullum includit syncategorema: ut, *homo, animal, album.*

TERMINUS MIXTUS est, qui categorema & syncategorema includit: ut, *nemo*; continet enim significationem harum duarum vocum, *nullus homo.* Item, *nusquam*: id est, *nullo loco*; *semper*, id est, *omni tempore.*

Inter syncategoremata quædam sunt, quæ vulgò dicuntur signa; quia significant & ostendunt, an vox, cui adjunguntur, sumatur universaliter, an particulariter; ut, *omnis, nullus, aliquis* &c. Illorum signorum aliqua sunt universalialia: ut, *omnis, quilibet, nullus.* Alia particularia: ut, *aliquis, quidam,* &c. Rursus quædam affirmativa: ut, *omnis, aliquis,* &c. Alia negativa: ut, *nullus, non,* &c.

Adver-

Adverte syncategoremata propriè non posse vocari terminos; quia per se non possunt esse subjectum aut prædicatum alicujus propositionis; sed tantùm subjecto vel prædicato junguntur, cùm non sint significativa, sed consignificativa. Itaque deinceps de termino tantùm categorematico agetur.

ANNOTATIO.

Categorema propriè est vox quæ de aliquo vel de aliquibus dici potest: ut, *homo, animal, homines, &c.* Syncategorema, vox quæ de aliquo, vel aliquibus dici non potest: ut, *doctè, sapienter, omnis, &c.* Tales sunt omnes casus obliqui, adverbia, præpositiones, conjunctiones. Præcipuè tamen ea vocantur syncategoremata, quæ à nullo categoremate derivantur: ut, *omnis, nullus, ad, apud, &c.* Illa verò, quæ derivantur ab aliquo categoremate, ad categoremata reduci non rarò solent: ut, *hominis, doctè, sapienter, &c.* Quam loquendi rationem in articulo secuti sumus. Hoc visum est paucis anuotate; quia de hac re Dialectici admodum variè loquuntur.

ARTICULUS IV.

De termino simplici & complexo.

Dividitur secundò terminus in simplicem & complexum.

Terminus aliquis dicitur simplex tripliciter; 1. voce tantùm. 2. significatione tantùm. 3. voce & significatione simul.

TERMINUS SIMPLEX VOCE TANTUM est unica dictio pluribus æquivalens: ut, *nemo*: æquivaleret his duabus, *nullus homo*.

TERMINUS SIMPLEX SIGNIFICATIONE TANTUM est, qui componitur quidem ex pluribus dictio-

ditionibus. sed quæ significatione uni æquivalent, ut, *corpus animatum, quantitas continua, disciplina capax*. Nam Dialectici interdum utuntur duabus vocibus loco unius, propter penuriam vocum simplicium, quæ proinde apud ipsos tam simplices habentur, quàm si essent una dictio.

TERMINUS SIMPLEX VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMUL est una dictio simplicis significationis, ut *homo*.

Totidem modis terminus aliquis dicitur complexus, sive compositus.

Complexus voce tantùm idem est quod simplex significatione tantùm: ut, *corpus animatum*.

Complexus significatione tantùm idem est quod simplex voce tantùm: ut, *nemo*.

COMPLEXUS VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMUL est, qui componitur ex pluribus dictionibus habentibus etiam compositam significationem: ut, *homo albus*.

Q. *Quis terminus à Dialecticis absolutè vocatur simplex?* R. qui est simplex significatione, sive sit etiam simplex voce, sive non; Dialectici enim præcipuè spectant significationem. Itaque terminus simplex absolutè hìc dicendus est vox aliqua habens simplicem significationem: ut, *homo, corpus animatum*. De illo tantùm in hoc tractatu agitur; nam complexus, qui est oratio, ad secundum pertinet.

ARTICULUS V.

De termino concreto & abstracto.

Dividitur tertio terminus generatim sumptus in concretum & abstractum.

TERMINUS CONCRETUS est, qui formam & subjectum significat, ut, *album*; nam hæc dictio significat albedinem, quæ est forma: & rem præditam albedine, quæ dicitur subjectum albedinis. Si enim significationem hujus vocis, *album*, reddere integrè volueris, dices, *res habens albedinem*.

Q. 1. *Quid hic vocatur forma?* R. Forma hîc est omne illud quod alteri aliquam denominationem seu appellationem tribuit: ut *albedo* respectu lactis est forma, quia tribuit ipsi denominationem *albi*, *visio* seu actus videndi, qui est in oculo, est forma tum respectu oculi, quia tribuit illi denominationem *videntis*: tum respectu parietis vel alterius objecti, quia tribuit illi denominationem *visi* vel *rei vise*.

Q. 2. *Quid verò hic vocatur subjectum?* R. Subjectum hîc est omne illud, quod ab altero aliquam denominationem seu appellationem suscipit; ut *lac* respectu albedinis, quia ab illa suscipit denominationem *Albi*. *Oculus* respectu visionis, quia ab illa suscipit denominationem *videntis*. *Parietis* item respectu ejusdem visionis, quia ab illa denominatur *visus*, seu *res visa*.

Notandum verò, subjectum hîc descriptum vocari subjectum denominationis, sive etiam

fit subiectum inhæſionis ſive non; Quid autem fit ſubjectum inhæſionis, patebit p. 3. huius tractatus c. 2. a. 1. ubi dicetur, quid ſit eſſe in ſubjecto inhæſionis.

TERMINUS ABSTRACTUS eſt qui ſignificat ſolam formam, non autem ſubjectum; ut iſta vox, *albedo*; tantum enim ſignificat albedinem, quæ eſt forma, non autem rem affectam albedine, quæ eſt ſubjectum.

ANNOTATIO.

De concretis ſubſtantivis non ſint tirones ſolliciti, quia eorum cognitio neque hoc loco tradi commodè poteſt, neque ad præſens inſtitutum eſt neceſſaria, Satis ſuperque eſt, ſi generatim intelligant omnia nomina ſubſtantiarum uſitata eſſe concreta: ut *Joannes, homo, equus, animal, arbor, &c.* Abſtracta verò illis reſpondentia fingenda eſſe; ut à Joanne fingitur *Joanneitas*, ſicut Cicero à Lentulo finxit *Lentuleitas*, ab animali, *animalitas*, &c.

ARTICULUS VI.

De termino intrinſecè & extrinſecè denominante.

Subdividitur terminus concretus in terminum denominantem intrinſecè & denominantem extrinſecè.

TERMINUS CONCRETUS DENOMINANS INTRINSECE eſt, qui tribuitur ei, in quo eſt forma per ipſum ſignificata; ut, *album*: nam iſte terminus tribuitur lacti, nivi, papyro, cygno, &c. in quibus eſt forma per ipſum ſignificata, nempe albedo.

TERMINUS CONCRETUS EXTRINSECE DENOMINANS est, qui tribuitur ei, in quo non est forma per ipsum significata: ut, *videri*, vel *visum esse*. Nam iste terminus tribuitur parieti, in quo non est forma per ipsum significata, scilicet visio; hæc enim est in oculo, non in pariete, vel quavis alia re visa. Talia sunt omnia verba & participia passiva significantia actiones animæ, ut, *audiri*, *intelligi*, *amari*, *desiderari*, *auditum*, *intelle-ctum*, *amatum*, *desideratum*, nam, ut ex uno colligas cætera, dicitur amari pecunia, cum tamen amor non sit in pecunia, sed in animo illam amantis. Item pleraque verba & participia activa significantia alias actiones; ut, *illuminans*, *calefaciens*, &c. dicitur v. g. sol illuminans, cum tamen illuminatio non sit in sole, sed in aëre. Verum ista hoc loco enucleatius tradi nec debent nec possunt.

ARTICULUS VII.

De termino connotativo & absoluto.

Dividitur quartò terminus generaliter acceptus in connotativum & absolutum.

TERMINUS CONNOTATIVUS est, qui significat formam quasi adjacentem; ut *album*, *coloratum*, *dulce*, &c.

Q. 1. *Quid est significare formam quasi adjacentem?* R. Est significare adjectivè. Itaque sola adjectiva sunt connotativa; ut exempla jam adducta, vel quæ significant per modum adjectivorum, ut, *dominus*, *servus*, *pater*, *filius*, &c.

Q.2. *Quotuplex significatum habet terminus connotativus?* R. duplex, materiale & formale. *Significatum materiale* est subjectum formæ nomine connotativo expressæ. *Significatum formale* est forma nomine connotativo expressa, ut hic terminus, *album*, ut antea dictum est, significat duo, scilicet subjectum, quod est res habens albedinem, nempe lac vel paries; & formam, quæ est albedo. Res habens albedinem, nimirum lac vel paries, est significatum materiale; albedo verò significatum formale.

Q.3. *An terminus Connotativus eodem modo significet suum significatum materiale & formale?* R. Non eodem modo: nam materiale significatum significatur in recto, formale autem in obliquo. Illud verò dicitur significari in recto, quod in explicatione termini significantis ponitur in nominativo casu. Illud dicitur significari in obliquo, quod in explicatione termini significantis ponitur in casu obliquo, ut, si velis explicare significationem hujus termini connotativi, *album*, dices, *album est res habens albedinem*, vel *affecta albedine*, nimirum lac vel paries, vel nix, &c. Ubi res, quæ est subjectum albedinis, ponitur in nominativo; *albedo* autem, quæ est forma, ponitur in obliquo, videlicet in accusativo vel ablativo. In idem redi- bit, si ad explicandam illam differentiam dicas, in explicatione termini connotativi significatum materiale, vel potius nomen, quo illud exprimitur, cum nomine connotativo facere con-

concordantiam, & ideo semper in casu cum illo convenire; formam verò, vel potius nomen quò illa exprimitur, minimè, ut patet ex declaratione superiori.

Q. 4. *Quid igitur est connotare, & quid connotatum?* R. colligitur utrumque ex jam dictis. Connotare enim est præter id, quod in recto significatur, simul aliquid in obliquo importare. Connotatum verò est id, quod significatur in obliquo supra id, quod importatur in recto: v. g. ille terminus, *pater*, dicitur connotare filium, & filius dicitur esse illius connotatum. Si enim quaeratur, quid sit pater, dicetur, *est is qui genuit filium*, ubi vides aliquid significari in recto, nempe eum qui genuit, & præter illum significari filium, sed in obliquo.

TERMINUS ABSOLUTUS est, qui non significat formam quasi adjacentem, id est, non adjectivè, ut, *albedo, homo, lapis, animal, &c.*

ARTICULUS VIII.

De termino denominativo & denominante.

Dividitur quintò terminus in denominantem & denominativum.

Terminus denominativus idem est quod connotativus. Hujus itaque definitio ex superiori articulo repetatur.

TERMINUS DENOMINANS est abstractum respondens termino denominativo, seu connotativo, ut, *album*, est denominativum, *albedo* denominans.

Denominativum est triplex, voce tantum, significatione tantum, voce & significatione simul.

DENOMINATIVUM VOCE TANTUM est, quod cum aliquo abstracto convenit initio dictionis, sed ab eo differt formali significatione: ut, *somnolentus*, respectu hujus abstracti, *somnus*: nam *somnus* significat quietem naturalem, *somnolentus* autem significat vitium.

DENOMINATIVUM SIGNIFICATIONE TANTUM est, quod cum aliquo abstracto convenit tantum significatione, non voce; ut *probus*, respectu hujus nominis, *virtus*.

DENOMINATIVUM VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMUL est, quod cum aliquo abstracto convenit significatione & initio dictionis, sed finali terminatione distinguitur, ut, *album*, respectu hujus abstracti, *albedo*.

Hoc solum definitur ab Aristotele in Antepredicamentis his verbis.

*Arist in
Categ.
c. I.*

DENOMINATIVA sunt quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu.

Ab aliquo, scilicet abstracto. Solo differentia casu, id est, finali terminatione discrepantia. Nominis appellationem habent, id est, derivantur.

Denominativo & denominanti respondet denominatum. Est aatem denominatum subiectum formæ, de quo vox denominativa accidentaliter dicitur; ut, *corvus* est denominativum *nigri*, *cygnus albi*, &c.

ARTICULUS IX.

De termino univoco & equivoco.

Dividitur sextò terminus generaliter acceptus in univocum & æquivocum.

TERMINUS UNIVOCUS est, qui pluribus tribuitur in eadem significatione, ut ille terminus, *homo*, comparatione Joannis & Petri: illis enim in eadem significatione tribuitur.

Q. 1. Unde cognosci potest aliquem terminum pluribus tribui in eadem significatione? R. Si ei semper in mente respondeat idem conceptus, id est, si ejus significatum eodem semper modo concipiamus. v. g. dum *homo* tribuitur Joanni & Petro, idem conceptus in mente formatur, & eodem modo significatum illius vocis concipitur.

Q. 2. Unde verò cognoscitur eundem semper conceptum termino respondere: seu ejus significatum eodem semper modo concipi? R. Si eadem explicatio semper illi possit accommodari. v. g. *homo*; dum tribuitur Joanni, Petro, Paulo, &c. semper explicatur per *animal rationale*, cum Joannes sit homo, quia est animal rationale, & Petrus etiam sit homo, quia est animal rationale, &c. Hoc autem semper accidit, quando nomen imponitur pluribus propter eandem rationem in illis inventam, & expressam ipso nomine, ut patet per exemplum adductum.

Terminus univocus dicitur à Dialecticis univocum univocans, hoc enim idem est ac nomen commune, quod pluribus in eadem significatione tribuitur.

Huic

Huic respondent univoca univocata, quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in eadem significatione tribuitur, ut, *Joannes & Petrus* respectu nominis, *homo*.

Hæc solùm in antepredicamentis ab Aristotele definiuntur his verbis.

*Arist. in
Categ.
c. I.*

UNIVOCA dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, ita ut definitio seu explicatio nominis semper etiam maneat eadem.

TERMINUS ÆQUIVOCUS est, qui pluribus tribuitur in diversa significatione. Ut nomen *canis*, comparatione canis domestici, & constellationis, quæ illo etiam nomine appellatur, *gallus*, respectu galli gallinacei & hominis galli, *homo*, respectu hominis veri & picti.

*Q. 3. Unde potest cognosci aliquem terminum tribui pluribus in diversa significatione? R. Ex signis contrariis, videlicet, si ei respondeat in mente varius conceptus, id est, si ejus significata vario modo concipiantur. Quod fit, quando diversæ explicationes uni termino debent adhiberi, ut, si tribuas illud nomen, *canis*, animali domestico & constellationi, non formabis utrobique eundem conceptum, sed variè significatum illius vocis*

vocis concipies, & diversas ejus explicationes adferes. Nam si explices illum terminum, dum tribuitur animali domestico, dices, canem esse animal latrans; si verò eundem explices, dum tribuitur constellationi, dices, canem esse seriem aliquot stellarum. Similiter, *homo*, dum tribuitur homini vero, explicatur esse animal rationale; dum verò tribuitur homini picto, explicatur esse figura & imago hominis, &c. Et ratio est, quia illud nomen imponitur illis pluribus propter diversas rationes.

Terminus æquivocus dividitur in æquivocum purè & analogum.

TERMINUS ÆQUIVOCUS PURE est, qui plura atque primò significat; ut, *canis*, respectu canis domestici & cœlestis; *gallus*, respectu galli gallinacei, & hominis Galli.

TERMINUS ANALOGUS est qui plura non æquè primò significat, sed unum primariò, alterum secundariò, ut *homo*, respectu hominis veri & picti; ista enim vox, *homo*, primariò & propriè significat hominem verum, secundariò autem & impropiè hominem pictum.

Terminus æquivocus à Dialecticis dicitur æquivocum æquivocans: hoc enim idem est ac nomen commune, quod pluribus in diversa significatione tribuitur.

Huic respondent æquivoca æquivocata; quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in diversa significatione tribuitur, ut, *canis domesticus* & *cœlestis* respectu nominis, *canis*; *gallus galli-*

*gallinaceus, & gallus homo respectu nominis, gal-
lus.* Hæc definiuntur ab Aristotele in Antepre-
dicamentis his verbis:

*Arist. in
Categ.
c. I.*

ÆQUIVOCA sunt quorum no-
men solum commune est, ratio
verò substantiæ nomini accom-
modata diversa.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem
nomen, sed ita ut definitio & explicatio nomi-
nis sit diversa. Quod si illæ res plures æquè pri-
mò significantur, dicuntur simpliciter æquivoca-
ta; qualia sunt duo exempla jam proposita; si
verò una significetur primariò, altera secunda-
riò, dicuntur analogata; ut, *homo verus & pictus,*
respectu nominis, *homo.*

ANNOTATIO.

Varia sunt æquivocorum jam explicatorum subdivi-
siones apud Philosophos; sed illæ Dialecticæ tironi, & ad
institutum nostrum nullo modo sunt necessariae; Ideò il-
las prætermittendas judicamus. Scimus etiam univoca
& æquivoca in Antepredicamentis ab Aristotele strictius
sumi, quàm nos hîc ea sumserimus, scilicet pro iis qui-
bus idem nomen in eadem vel diversa significatione essen-
tialiter tribuitur; sed cum illa restrictio ad finem nostrum
non conducatur, ipsius Aristotelis definitiones generalius,
ut optimè possunt, interpretati sumus.

ARTICULUS X.

De terminis comparatis.

SEPTIMA termini generatim sumpti divisio de-
sumi potest ex comparatione unius termini
cum

cum altero. Quatuor enim modis ad se invicem termini comparari possunt. 1. ut repugnantes. 2. ut convertibiles. 3. ut magis & minus communes. 4. ut excedentes & excessi.

TERMINI REPUGNANTES sunt, qui de se se invicem universaliter negari possunt; ut, *homo* & *brutum*; nullus enim homo est brutum, & nullum brutum est homo.

TERMINI CONVERTIBILES sunt, qui universaliter de se invicem affirmari possunt; ut, *homo* & *risibilis*, quia omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo.

TERMINI ILLI HABENT SE UT MAGIS ET MINUS COMMUNES, quorum unus potest de altero universaliter affirmari, sed non contrà; ut *animal*, est terminus magis communis quàm *homo*, quia omnis homo est animal, sed non omne animal est homo.

TERMINI ILLI HABENTES SE UT EXCEDENTES ET EXCESSI, quorum neuter de altero potest universaliter affirmari vel negari, sed tantùm particulariter: ut *homo* & *albus*. Dicuntur verò tales termini excedentes & excessi, quia se mutuò excedunt: unus enim de aliquo affirmari potest, de quo alter non potest affirmari: & vice versâ hic posterior potest de aliquo affirmari, de quo prior non potest: denique de uno & eodem verè affirmantur. v. g. termini jam propòsiti excedunt se mutuò, quia datur homo qui non sit albus, ut *Æthiops*; datur albus quod non sit homo, ut *cygnus*; datur quod sit

sit utrumque, ut homo Belga.

ANNOTATIO.

Hæ sunt potissimæ terminorum apud Dialecticos usitatae diversitates. Sunt & aliæ complures; verum nobis non necessariae, & studio brevitatis omittendæ.

CAPUT SECUNDUM.

De varietate prædicationum.

IN hoc capite, ut in præcedenti, tria proponentur. Primum prædicationis in genere definitio. Secundum varia ipsius divisio & subdivisio. Tertium singulorum membrorum explicatio. Finis est, ut tirones statim initio rudem saltem notitiam habeant variarum prædicationum, sine qua definitiones universalium, quæ secunda hujus tractatus parte traduntur, nequeunt intelligi.

ARTICULUS PRIMUS.

Definitio prædicationis; tum de prædicatione propria & impropria, & hac duplici, causali & concomitativa.

PRÆDICATIO est affirmatio unius de altero: ut, *homo est animal*. Dico, *affirmatio*, quia etsi negatio possit aliquo modo dici prædicatio, ordinariè tamen nomine prædicationis solet à Dialecticis intelligi affirmatio.

Quibus partibus constet prædicatio, vide supra cap. I, art. I. ubi traduntur partes propositionis

sitionis: prædicationis enim idem est quod propositio affirmativa.

Prædicationum alia est propria, alia impropria.

PRÆDICATIO PROPRIA est, cujus omnes partes sumuntur in propria significatione; ut, *homo est animal.*

PRÆDICATIO IMPROPRIA est, cujus aliqua pars sumitur in impropria significatione, ut *prata rident*, ubi verbum, *rident*, sumitur in impropria & metaphorica significatione.

Huc pertinent omnes tropicæ locutiones, quas tamen dialecticus rhetori relinquit, duas tantum ejus species usurpans, in quibus copula sumitur improprie.

Prædicationis itaque impropria apud dialecticos duplex est; alia causalis, alia concomitativa.

PRÆDICATIO CAUSALIS est in qua effectus de sua causa, vel causa de suo effectu in recto prædicatur, ut hæc, *præsentia solis est dies*; nam dies est effectus præsentia solis: Item hæc, *dies est præsentia solis*; sicut enim in priori effectus de causa, ita in hac causa de effectu prædicatur.

Q. I. Ostende copulam in prædicatione causali sumi improprie. R. Quia verbum substantivum est, proprie significat identitatem rei per subjectum & prædicatum in recto significatæ. Ut cum dico, *paries est albus*, significo parietem & rem affectam albedine, esse eandem rem: At verò in propositione causali verbum substantivum non

C

signi-

significat illam identitatem, sed processum unius ab altero; ut cum dico, *praesentia solis est dies*, non denoto, praesentiam solis esse proprie ipsum diem, sed efficere diem.

PRÆDICATIO CONCOMITATIVA est, in qua unum de altero affirmatur in recto, ideò tantum, quod necessariò cum illo existat; ut, *generatio unius est corruptio alterius*; generatio enim non est idem, quod corruptio, sed tantum eam necessariò comitatur.

Q. 2. *Quare in utraque definitione additur illa particula, in recto?* R. Quia, si praedicatio causæ de effectu, vel contrà, idem, si praedicatio unius concomitantium de altero fiat in obliquo tantum, non erit praedicatio impropria; ut si dicam, *praesentia solis efficit diem, generatio comitatur corruptionem*; copula enim hic non sumitur improprie.

ARTICULUS II.

De praedicatione ordinatâ & inordinatâ, & hac variâ.

Dividitur praedicatio propria in duas species, ordinatam & inordinatam.

PRÆDICATIO ORDINATA est, in qua id praedicatur, quod aptius est praedicari; ut, *homo est animal, homo est risibilis*.

Q. 1. *Quenam aptiora sunt praedicari, quàm subijci?* R. Duo potissimum, scilicet superius comparatione sui inferioris; ut, *animal*, comparatione hominis; & connotativum comparatione

tionem sui absoluti; ut, *risibile*, comparatione hominis.

PRÆDICATIO INORDINATA est, in qua non prædicatur id, quod est aptius prædicari; ut hæc, *animal est homo: risibile est flebile*.

Prædicatio inordinata est duplex, contra ordinem, & præter ordinem.

PRÆDICATIO INORDINATA CONTRA ORDINEM est, in qua id prædicatur, quod aptius est subjici; ut, *animal est homo, risibile est homo*.

Q. 2. Quot modis fit prædicatio inordinata contra ordinem? R. Duobus præcipuè modis: uno, si inferius prædicetur de suo superiori; ut, *animal est homo*; altero, si absolutum prædicetur de connotativo; ut, *risibile est homo*. Ex quo patet, prædicationes fieri ordinatas solâ transpositione terminorum.

PRÆDICATIO INORDINATA PRÆTER ORDINEM est, in qua neutrum aptius est subjici vel prædicari, quàm alterum; ut, *album est dulce, ensis est gladius*.

Prædicatio inordinata præter ordinem est duplex; prædicatio identica, & prædicatio per accidens.

PRÆDICATIO IDENTICA est, cujus subjectum & prædicatum sunt ejusdem prorsus significationis; ut, *homo est homo, ensis est gladius*.

PRÆDICATIO PER ACCIDENS est, in qua unus terminus connotativus de altero etiã connotativo prædicatur, ratione tantùm materialis significati, in quo eorum formalia significata

simul reperiuntur; ut, *album est dulce*; nam album dicitur dulce ratione tantum lactis, vel alterius subjecti, in quo albedo & dulcedo, quæ sunt formalia significata, reperiuntur.

Q. 3. *Quare additur in definitione particula exclusiva tantum?* R. Quia si formalia significata habeant connexionem aliquam per se, sive ratione sui, & non tantum ratione materialis significati, prædicatio unius connotativi de altero, non erit prædicatio per accidens. Contingere id potest duobus casibus. Unus est, si abstractum unius connotativi possit prædicari de abstracto alterius in recto. Unde hæc non est prædicatio per accidens, *album est coloratum*, quia licet dicere in abstracto, *albedo est color*. Alter casus est, si forma per unum connotativum significata sit causa formæ per alterum significatæ, aut similem aliquam connexionem cum illa habeat. Unde hæc etiam non est prædicatio per accidens, *justus est honorandus*, quia justitia est causa honoris. Tunc ergo demum unus terminus connotativus prædicatur de altero per accidens, quando formæ per illos significatæ tales sunt, ut nec, de se invicem prædicari possint in abstracto, nec una sit causa alterius; sed per accidens solum contingit, ut in eodem reperiuntur.

ARTICULUS III.

De prædicatione intrinsecâ & extrinsecâ, essentiali & accidentali, in quid & in quale.

PRÆDICATIO ordinata duplex est, una intrinseca, altera extrinseca.

PRÆDICATIO INTRINSECA est, cujus formale prædicatum est in subjecto; ut, *homo est albus*; nam albedo, quæ est formale prædicatum, id est, formale significatum prædicati, est in subjecto, nempe homine.

PRÆDICATIO EXTRINSECA est, cujus formale prædicatum non est in subjecto; ut *paries videtur*; nam visio, quæ est formale prædicatum, non est in subjecto, scilicet pariete. Tales sunt omnes prædicationes constantes prædicato, quod sit concretum extrinsecè denominans, de quo dictum est c. 1. a. 6.

Prædicatio intrinseca subdividitur in essentialem & accidentalem.

PRÆDICATIO ESSENTIALIS est, cujus totum prædicatum est de essentia subjecti; ut, *homo est animal, homo est animatus*.

Q. 1. *Quid dicitur esse de essentia alterius?* R. Illud sine quo alterius natura nec esse nec concipi potest, ut, *anima* est de essentia hominis, quia homo nec esse nec concipi potest sine anima. Item *animal* dicitur homini essentiali, quia non potest aliquid esse aut concipi esse homo, quin sit & concipiatur esse animal.

Q. 2. *Quare dicitur in definitione, totum prædicatum debere esse de essentia subjecti?* R. Quia, si aliqua pars prædicati non pertineat ad essentiam subjecti, non erit prædicatio essentialis, etiam si pars sit de essentia subjecti. Ut hæc prædicatio, *Joannes est homo albus*, non est essentialis, quia *album* non est de essentia Joannis, licet *homo* sit de essentia illius.

PRÆDICATIO ACCIDENTALIS est, cujus prædicatum vel nulla ex parte, vel non totum est de essentia subjecti; ut, *Joannes est albus*, vel *Joannes est homo albus*.

Prædicatio accidentalis aliter solet vocari denominativa, quia in ea denominativum prædicatur de denominativo, ut patet ex allatis exemplis.

Prædicatio intrinseca rursus est duplex, in quid, & in quale.

PRÆDICATIO IN QUID sive QUIDDITATIVA est, quâ aptè respondetur quærenti, quid sit res; ut, *homo est animal*.

PRÆDICATIO IN QUALE est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res; ut, *homo est rationalis*; quærenti enim, qualis sit homo, aptè respondetur, *homo est rationalis*. Item istæ, *Joannes est albus, est probus, est doctus, &c.* nam quærenti, qualis sit Joannes, convenienter respondetur, *quod sit albus, probus, doctus, &c.*

Prædicatio in quale est duplex, una in quale essentialis, altera in quale accidentale.

PRÆDICATIO IN QUALE ESSENTIALE,
(quam

(quam vocant prædicationem in quale quid) est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res secundum essentiam; ut, *homo est rationalis, brutum est irrationale*; nam si quærat, qualis sit homo secundum essentiam suam, aptè respondebitur, quod sit rationalis; & si, quale sit brutum, rectè dicetur esse irrationale; quia *rationale* est de essentia hominis, & *irrationale* de essentia bruti.

PRÆDICATIO IN QUALE ACCIDENTALE (quam vocant simpliciter prædicationem in quale) est, quâ aptè respondetur quærenti, qualis sit res secundum accidentia, vel proprietates; ut, *homo est risibilis, flebilis, albus, doctus, &c.*

Hanc distinctionem essentialis & accidentalis non admittit prædicatio in quid, quia omnis prædicatio in quid est essentialis.

ARTICULUS IV.

De prædicatione necessariâ, contingenti, impossibili.

Dividitur rursus prædicatio generatim sumpta in necessariam, contingentem, & impossibilem.

PRÆDICATIO NECESSARIA est, quæ sic est vera, ut non possit esse falsa; ut, *homo est animal, rationalis, risibilis*. Illud ergo dicitur prædicari necessariò de aliquo, quod nunquam potest negari de alio; ut, *animal, rationale, risibile*, de homine.

PRÆDICATIO CONTINGENS est, quæ potest

esse vera & falsa; ut, *Joannes est probus*. Unde illud dicitur de altero contingenter prædicari, quod aliquando potest negari de illo; ut, *esse probum*, de Joanne.

PRÆDICATIO IMPOSSIBILIS est, quæ sic est falsa, ut non possit esse vera; ut, *homo est brutum, album est nigrum*.

TRACTATUS PRIMI

PARS SECUNDA.

De Universalibus.

Dividitur hæc pars in tria capita. In primo agitur de universali & individuo generatim. In secundo speciatim de iis universalibus, quæ prædicantur in quid. In tertio de iis, quæ prædicantur in quale.

CAPUT PRIMUM.

De universali & individuo generatim.

In hoc capite duo explicantur, definitio universalis, & definitio individui; prius enim hæ intelligendæ sunt, quàm singulorum universalium definitiones, quas tradit Porphyrius, explicentur.

ARTICULUS PRIMUS.

Definitio universalis.

Una ex præcipuis divisionibus termini est, qua dividitur in universalem, sive communem; ut, *homo*, & singularem sive individuum; ut, *Joannes*. Hæc est divisio, cujus gratia
plera-

pleræque aliæ suprâ traditæ sunt, ut patebit ex sequentibus.

UNIVERSALE est, quod de *Arist. l. 1. de inter- pr. c. 5.*
multis aptum est prædicari.

Id est, Universale est terminus simplex, qui, quantum est ex vi significationis, quam habet, aptus est verè affirmari de pluribus univocè, ac divisim; & (si mentem Prophyrii spectes) intrinsecè; idque ratione rei veræ & unius naturæ; ut *homo* respectu Joannis & Petri; potest enim dici, *Joannes est homo, Petrus est homo.*

Terminus simplex dicitur, qui habet simplicem significationem. Vide dicta parte 1. cap. 1. art. 4. Hinc excluduntur orationes; ut, *animal rationale*, & vocabula simplicia voce tantum; ut, *nemo*, de quibus ibidem dictum est.

Q. 1. *Quare additur illa pars, quantum est ex vi significationis?* R. Quia sol, luna, & similes termini sunt universales, licet jam non possint prædicari de pluribus, cum desint illa plura, de quibus prædicentur: satis enim est, quod talem habeant significationem, ratione cujus possent prædicari de pluribus, si essent plures lunæ aut soles, quod non repugnat divinæ potentia. Sic iste terminus, *homo*, esset universalis, etiamsi in rerum natura esset unicus tantum homo.

Q. 2. *Quare additur, ex vi significationis, quam habet, non verò, quam habere potest?* R. Additur illa pars ad excludendum individuum; Nam individuum, v. g. *Petrus*, licet spectata significatione,

quam nunc ab hominibus accepit, prædicari tantum possit de uno; posset tamen accipere significationem, quâ comprehenderet omnes homines, imò omnia animalia, & quidquid est in rerum natura, quia nimirum significatio vocum est arbitraria, & à voluntate hominum pendens.

Q. 3. *Quare dicitur, aptius est verè prædicari, & non potius, verè prædicatur?* R. Quia non est necesse, ut universale prædicetur actu, sed satis est, quod aptum sit prædicari; ut dum ponitur extra enuntiationem, aut in eo tenet locum subjecti.

Q. 4. *Quare dicitur, verè affirmari?* R. Dicitur verè, quia individuum potest etiam falsò de multis affirmari. Dicitur quoque, *affirmari*, non verò *negari*, quia certum etiam est, individuum de multis verè negari posse.

Eadem de causa additur *de pluribus*, ut nempe excludatur individuum, quod de uno tantum affirmari potest.

Q. 5. *Quare dicuntur hinc plura?* R. Plura hinc dicuntur, quæ in ratione per terminum significata multitudinem habent: id est, de quibus simul sumptis affirmari potest terminus in plurali numero. Hinc excluditur, *Deus*, respectu trium divinarum personarum; quia etiam si unaquæque illarum sit Deus, ipsæ tamen simul sumptæ non sunt tres Dii, sicut Joannes, Petrus, Paulus, sunt tres homines; sed sunt unus Deus.

Q. 6. *Quid est affirmari univocè?* Est affirmari in eadem significatione. Hinc excluditur individuum, v.g. *Joannes*, nam hic terminus potest quidem

dem affirmari de pluribus, iis nimirum omnibus, quibus illud nomen impositum est, sed non in eadem significatione, ut infra planius ostendetur. Excluduntur item per hanc partem termini communes æquivoci relati ad sua æquivocata; ut, *canis*, ad domesticum & cœlestem. De æquivocis & univocis dictum est parte 1. cap. 1. art. 9.

Q. 7. *Quid est affirmari divisim?* R. Est affirmari de singulis, id est, in diversis propositionibus. Sic, *animal*, affirmatur de homine & bruto, dum dicitur, *homo est animal*, & *brutum est animal*. Per hanc partem rejiciuntur penitus à definitione nomina singularia collectiva; ut, *hic populus*, puta Leodiensis; licet enim, *hic populus*, prædicetur de multis hominibus, qui unum populum constituunt, non tamen divisim, quia non potest dici, *hic homo est hic populus*, & *iste homo est hic populus*, &c. sed tantum collectivim hoc modo: *hic homo*, & *iste*, & *ille*, & *reliqui simul sumpti, sunt hic populus*. Rejiciuntur etiam nomina collectiva communia respectu eorum, quorum collectionem significant; ut, *populus*, respectu hominum, qui conflant populum, ob eandem rationem. Dixi, *respectu eorum, quorum collectionem significant*; quia respectu plurium collectionum non debent excludi per hanc partem, sed per ultimam, cum de pluribus collectionibus divisim affirmantur; ut, *populus*, de hoc & illo populo.

Q. 8. *Quid est affirmari intrinsecè?* R. Est affirmari ratione rei in subjecto existentis; ut, *album*, prædicatur intrinsecè de pariete; quia illi tribui-

tus

tur ratione albedinis, quæ est in ipso. Hinc excluduntur termini extrinsecè denominantes; ut, *videri*, respectu parietis. Vide quæ dicta sunt de concretis intrinsecè & extrinsecè denominantibus p. I. c. I. art. 9. Item de prædicatione intrinseca & extrinseca cap. 2. art. 3.

Q. 9. *Quid sibi vult illa particularatione rei vere?* R. Ostendit necessarium esse, ut universale significet rem veram, sive ens reale.

Dicitur autem *res vera* seu *ens reale*, quod re ipsa existit, vel existere saltem potest; ut, *homo*, *equus*, *rosa* etiam in hyeme, quando non est actu, sed tantum potentiâ. Excluduntur per hanc partem termini significantes entia fictitia, quæ philosophi vocare solent entia rationis, id est, aliqua impossibilia mente concepta & conficta; ut, *chimera*, *hippocentaurus*, &c.

Q. 10. *Quid indicat ultima illa clausula, & unius naturæ?* R. Declarat necessarium esse, ut universale significet rem unius naturæ; sive, ut philosophi loquuntur, ens unum per se.

Dicitur autem *res unius naturæ* (ut vulgari explanatione utamur, quamvis non omninò sufficienti) quæ non componitur ex rebus ad diversa prædicamenta pertinentibus; ut, *angelus*, qui cum ex nullis rebus componatur, utpote partibus carens, non potest componi ex rebus diversorum prædicamentorum. Item *homo*, qui componitur quidem ex pluribus rebus, sed ejusdem tantum prædicamenti, nempe & corpore & animâ, quorum utrumque pertinet ad prædicamen-

mentum substantiæ, de quo infrâ. Enti unius naturæ opponitur *aggregatum per accidens*; diciturque illud, quod componitur ex rebus ad diversa prædicamenta pertinentibus. v. g. ex substantia & accidente. Talia sunt omnia artefacta, quæ componuntur ex substantia, & figura, quæ est accidens; ut, *sedes*: componitur enim ex ligno, quod est substantia, & figura artificiali, quæ est accidens; non enim potest esse vel concipi *sedes* sine figura. Hæc igitur omnia excluduntur à definitione universali.

Q. II. *Cur ante tres postremas particulas in sensu additum est, si mentem Porphyrii spectes?* R. Quia si tantum attendatur propria significatio hujus vocis, *universale*, & non spectetur mens Porphyrii, illæ particule non sunt necessariae. Omnis enim vox, quæ potest affirmari de multis univoce, & divisim, proprie est universalis. sive communis, cum non sit singularis. Unde nomina communia, quæ denominant extrinsecè, aut significant entia rationis, vel aggregata per accidens, ut artefacta, proprie loquendo, & si non spectetur mens Porphyrii, sunt universalis; ut *videri, chimera, sedes*. At verò si spectetur intentio Porphyrii, addendæ sunt tres illæ particule, quia ipse non agit de quolibet universali, sed tantum de illo; cujus aliquis usus est in categoriis, ad quas hic author tractatum de universalibus refert; In categoriis autem nec locum nec usum ullum habent termini extrinsecè deno-

denominantes, significantes entia fictitia, & aggregata per accidens, ut postea videbitur,

ARTICULUS II.

De Individuo.

Porph. in Isag. c. 3. **I**NDIVIDUUM est, quod prædicatur de uno solo particulari.

Id est, Individuum est terminus simplex, qui ex vi significationis, quam habet, non est aptus verè affirmari de multis univocè & divisim, sed tantum de uno; ut, *Joannes, Petrus, Bucephalus, hæc arbor, hic color, &c.* Quamvis enim *Joannes* dicatur de pluribus, ut *Joanne Baptista, & Joanne Evangelista, & cæteris ejusdem nominis*, non tamen dicitur de illis univocè, id est, in eadem significatione.

Q. 1. Quomodo demonstrari potest, illum terminum Joannes non dici in eadem significatione de omnibus, qui hoc nomine appellantur? R. Ex dictis p. 1. cap. 1. art. 9. quia illud nomen non imponitur illis pluribus ob eandem rationem, sed ob diversam; ut, *Joanni Baptistæ* impositum est nomen *Joannis*, quia Deo ita placuit; aliis fortè ad memoriam parentum; aliis alia de causa. Quod si fortè pluribus impositum sit idem nomen ob eandem rationem, v. g. duobus filiis ad memoriam parentis, illa ratio ipso nomine non exprimitur, unde audito illo nomine non formatur idem conceptus.

Individuum generatim sumptum apud Dialecticos est quadruplex, determinatum ex nomine, de-
termi-

terminatum ex demonstratione, individuum vagum, & individuum ex hypothese, sive suppositione.

INDIVIDUUM DETERMINATUM EX NOMINE est nomen proprium alicujus rei; ut, *Joannes, Petrus, Eridanus, &c.*

INDIVIDUUM DETERMINATUM EX DEMONSTRATIONE est, quod constat nomine communi, & pronomine demonstrativo; ut, *hic homo, ille canis, ista planta.*

INDIVIDUUM VAGUM est, quod constat nomine communi & signo particulari; ut, *aliquis homo.*

INDIVIDUUM EX HYPOTHESE est, quod absolute quidem ex vi significationis suae dici potest de multis, facta tamen certa suppositione de uno tantum potest affirmari; ut, *Filius Sophronisci,* pro Socrate, supposito, quod Sophroniscus unicum filium habeat, scilicet Socratem. Item *Filius Deiparae* pro Christo Domino, quia praeter Christum nullum habuit filium.

Q. 2. *An omnia ista quatuor sint individua proprie dicta?* R. Non esse, sed sola duo prima, nam individuum vagum absolute dicitur de multis univocè; ut, *aliquis homo,* de Joanne & Petro. Vocatur tamen individuum, quia ordinariè per illum terminum volumus unicum aliquid designare. Individuum etiam ex hypothese absolute loquendo est universale, cum habeat communem significationem, & tantum dicitur individuum secundum quid, quia posito certo casu, uni soli convenit.

CAPUT SECUNDUM.

*De universalibus quæ prædicantur
in quid.*

UNiversale definitum est quintuplex; genus, species, differentia, proprium, & accidens. Ex illis duo prædicantur in quid, scilicet genus & species; Tria in quale, nimirum differentia, proprium, & accidens. De duobus primis agetur in hoc capite, de tribus reliquis sequenti. Tradentur verò hoc capite quatuor. Primum linea prædicamentalis. Secundum definitio speciei. Tertium definitio generis. Quartum definitio generalissimi, specialissimi, & subalter-norum.

ARTICULUS PRIMUS.

De linea prædicamentali.

Quia commodè intelligi non possunt plures definitiones, quas ex Porphyrio deinceps proponemus, nisi rudis aliqua cognitio seriei prædicamentalis, quam ille explicare intendit, habeatur; propterea hoc loco subjectam tabulam proponendam duximus, ad quam tirones mentes oculosque referant, dum aliquid infra dicitur, quod illius cogitationem postulet. Neque verò Integrum prædicamentum proponimus, sed tantùm aliquod ejus fragmentum, in quo à summo genere rectà descenditur usque ad certum individuum per terminos intermedios, sub quibus illud individuum collocatur, omissa aliorum terminorum, sub quibus non continetur, divisione;

&

& idcirco seriem hanc non praedicamentorum, sed lineam praedicamentalem appellamus.

	Substantia.	
<i>Immaterialis</i>		<i>Materialis</i>
Spiritus		Corpus
	Corpus.	
<i>Inanimatum</i>		<i>Animatum</i>
Corpus inanimatum		Corpus animatum
	Corpus animatum.	
<i>Insensitivum</i>		<i>Sensitivum</i>
Planta		Animal
	Animal	
<i>Irrationale</i>		<i>Rationale</i>
Brutum		Homo
	Homo	
<i>Hic</i>		<i>Iste</i>
Petrus		Joannes
	Joannes.	

In hac linea vides terminos ita esse dispositos, ut ascendendo, id est, incipiendo ab individuo, quod est, *Joannes*, semper crescat amplitudo significationis illorum, eoque sint universaliores, quo ab individuo sunt remotiores, quia superior semper est magis communis quam inferior; ut, *homo*, quam *Joannes*; *animal*, quam *homo*, &c. E contra descendendo, id est, incipiendo a generalissimo, quod est *substantia*, semper decrescit amplitudo significationis terminorum, eoque sunt minus universales, quo magis accedunt ad individuum, & recedunt a generalissimo.

ARTICULUS II.

De Genere.

Porph. in
Isag. c. 2.

GENUS est quod de pluribus specie differentibus hoc ipso quid est prædicatur.

Ut, *animal*, respectu hominis & bruti: *corpus animatum*, respectu animalis & plantæ; & sic de cæteris usque ad substantiam, ut vides supra in linea prædicamentali.

In hac definitione immediatè post copulam subintelligendus est hic terminus, *universale*, ut sic construatur oratio; *genus est universale, quod, &c.* Idem intelligendum erit in definitionibus aliorum universalium. Itaque genus definiti in hac definitione est *universale*: nam ille terminus, qui in definitione immediatè sequitur copulam, à dialecticis vocatur genus definiti, ut postea dicitur. Per hanc ergo partem excluduntur omnes termini non universales.

Per *specie differentia* intelliguntur species differentes, id est, quæ sunt dissimilis naturæ seu essentia, qualia sunt, *homo & brutum, animal & planta, &c.* Per hanc partem excluditur species; ut, *homo*, quia, *homo*, tantùm prædicatur de Joanne, Petro, Paulo, & cæteris hominibus, qui non sunt species differentes.

Quid sit prædicari hoc ipso quid est, diximus p. I. c. 2. art. 3. Per hanc autem particulam rejiciuntur

ciuntur cætera universalia ; scilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICULUS III.

De Specie.

Adfert Porphyrius duas acceptiones dialecticas hujus vocabuli, *species*. Aliquando enim significat speciem subjicibilem, aliquando prædicabilem. Priorem ita definit.

SPECIES est id quod subjicitur generi. *Porph. in Isag. c. 3.*

Id est, ponitur sub genere in recta linea prædicamentali; ut *homo*, respectu animalis; *homo* enim ponitur sub animali, sicut *animal*, sub corpore animato; *corpus animatum*, sub corpore: denique, *corpus*, sub substantia, ut patet in linea prædicamentali suprâ positâ. Omnes itaque termini in ista linea inter individuum & genus summum interpositi, sunt species subjicibiles respectu eorum terminorum, sub quibus ponuntur.

Posteriorem, id est, speciem prædicabilem his verbis definit.

SPECIES est id quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prædicatur. *Porph. ibidem.*

Id est, quæ dicitur tantum de differentibus numero tantum; ut, *homo* respectu Joannis & Petri, reliquorumque hominum; *equus*, respectu hujus & illius equi, &c.

Q. 1. *Quæ dicuntur differentia numero?* R. Differentia numero dicuntur quæcunque inter se sic distinguuntur, ut faciant numerum. Sic *Joannes & Petrus* differunt numero, quia cum sint duo, faciunt aliquem numerum, binarium scilicet: item, *homo & brutum &c.*

Q. 2. *Quæ dicuntur differentia numero tantum?* R. quæ differunt quidem numero, sed non specie; ut, *Joannes & Petrus*. Talia non sunt *homo & brutum*, quia etiam specie differunt.

Q. 3. *Quare dicitur in sensu, de differentibus numero tantum?* R. Additur particula illa exclusiva (tantum) ad excludendum genus comparatum ad species; ut, *animal*, respectu hominis & bruti; quia cum genus prædicetur de differentibus specie, prædicatur etiam de differentibus numero, sed non de differentibus numero tantum: ea enim quæ specie differunt, differunt etiam numero, sed non tantum.

Q. 4. *Quare additur alia particula exclusiva ad verbum, dicitur, dum sic redditur sensus, Species est quæ dicitur tantum? &c.* R. Ut excludatur genus comparatum ad individua ejusdem speciei; ut, *animal*, respectu Joannis & Petri: verum enim est quod genus, v. g. *animal*, prædicetur in quid de differentibus tantum numero, scilicet Joanne & Petro: sed non tantum prædicatur de illis, cum etiam prædicetur de differentibus specie, scilicet homine & bruto. Itaque ut excludatur genus, addenda est duplex illa particula exclusiva. Solus ergo ille terminus in linea prædicamentali est species prædicabilis, qui ponitur immediatè & proximè supra

pra individuum, ut in superiori lineâ solus ille terminus, *homo*.

Species subjicibilis & prædicabilis generaliter sumptæ & jam definitæ non repugnant inter se, sed habent se ut excedentia & excessa: unde fit triplex species. Una est subjicibilis tantum, id est quæ respectu superiorum est species, sed respectu inferiorum est genus; ut, *animal*, quod respectu corporis animati & reliquorum superiorum est species, sed respectu inferiorum, scilicet hominis & bruti, est genus. Secunda est prædicabilis tantum, id est, quæ respectu inferiorum est species; sed non respectu superiorum; ut, *rationale*: nam respectu hujus & illius rationalis, quæ sunt ejus inferiora, est species; non est autem species respectu superiorum, quia nulla habet superiora. Et ratio est, quia, ut Dialecticis placet, differentia non ponuntur directè sub aliquo genere.

Tertia est subjicibilis & prædicabilis simul, id est, quæ tam respectu superiorum quàm inferiorum est species; ut, *homo*: nam respectu animalis est species subjicibilis; respectu verò Joannis & Petri est prædicabilis.

ARTICULUS IV.

De generalissimo, specialissimo, & subalternis.

GENUS generalissimum est, supra quod nullum aliud omnino genus transcendit. *Porph. in Isag. c. 3.*

Id est, quo in linea prædicamentali nullum est generalius & superius; ut *substantia*: nam in linea prædicamentali supra posita nihil est generalius sive superius substantiâ.

Genera generalissima numerantur decem, quia sunt decem prædicamenta, videlicet, *substantia*, *quantitas*, *qualitas*, *ad aliquid*, *actio*, *passio*, *ubi*, *quando*, *fitus*, *habitus*.

*Porph.
ibidem.*

SPECIES specialissima est quæ alias in species ullas dividi nequit.

Id est, quæ in linea prædicamentali nullas species habet inferiores, in quas dividi possit, ut, *homo*; nam in linea prædicamentali supra posita nulla species est inferior homine, cum sub illo ponantur sola individua, *Joannes*, *Petrus*, &c. Itaque species specialissima idem est quod species prædicabilis & subjicibilis simul.

*Porph.
ibidem.*

SUBALTERNA genera speciesque sunt, quorum unumquodque species genusque est, non respectu tamen ejusdem, sed diversorum.

Id est, genera, subalterna, sive species subalternæ dicuntur, quæ simul habent rationem generis & speciei; generis quidem respectu inferiorum, speciei verò respectu superiorum. Itaque subalternum genus, vel subalterna species, idem est quod species subjicibilis tantum; ut, *animal*. Talia sunt omnia,

omnia, quæ in linea prædicamentali inter genus summum & speciem infimam collocantur.

Ex his perspectum evadit, quibus terminis constet series prædicamentalis, scilicet individuo, genere generalissimo, speciebus specialissimis, & subalternis.

CAPUT TERTIUM.

De universalibus quæ prædicantur in quale.

Explicantur in hoc capite reliqua tria universalis, scilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICULUS PRIMUS.

De Differentia.

DIFFERENTIA est id, quod de pluribus specie vel numero differentibus hoc ipso quale quid est prædicatur. *Porph. in Isag. c. 4.*

Ut, *rationale*: prædicatur enim in quale quid de Joanne, Petro, cæterisque hominibus. Rejiciuntur proprium & accidens, quia non prædicantur in quale quid, id est, essentialiter, sed tantum in quale, id est, accidentaliter. Vide dicta p. 1. c. 2. art. 3.

Dividitur differentia in constitutivam & divisivam.

DIFFERENTIA CONSTITUTIVA dicitur, quæ constituit speciem; ut *rationale*, respectu hominis; *sensitivum*, respectu animalis; & reliquæ differentia; quæ supra in lineâ prædicamentali minoribus

literis expressæ sunt, si conferantur cum illis speciebus, quibus superponuntur.

D I F F E R E N T I A D I V I S I V A dicitur, quæ dividit genus; ut, *rationale*, & *irrationale*, respectu animalis, *sensitivum*, & *insensitivum*, respectu corporis animati, & cæteræ in lineâ prædicamentali propositæ, si comparentur cum illis generibus, ad quorum latera infernè collocantur.

Q. 1. *An igitur una & eadem differentia possit esse constitutiva & divisiva?* **R.** Omnino, non quidem respectu ejusdem, sed diversorum. Imò verò omnis differentia divisiva est constitutiva; & contrà, divisiva quidem generis, & constitutiva speciei, quæ sub illo genere ponitur, ut patet ex lineâ prædicamentali.

Differentia constitutiva subdividitur, in differentiam genericam & specificam.

D I F F E R E N T I A G E N E R I C A est, quæ constituit genus, ut, *sensitivum*, *animatum*, *materiale*: constituunt enim, *animal*, *corpus animatum*, *corpus*.

D I F F E R E N T I A S P E C I F I C A est, quæ proximè constituit speciem specialissimam; ut, *rationale*.

Q. 2. *Quare additur in definitione illa particula, proxime?* **R.** ut excludatur differentia generica, quæ constituit quidem speciem specialissimam, sed remotè. Est enim regula generalis, quod omnis differentia constitutiva superioris, sit etiam constitutiva inferioris: sicut è contrario omnis differentia divisiva inferioris, est etiam divisiva superioris, sed remotè. v. g. *materiale*, quod constituit corpus, constituit etiam corpus animatum, animal, hominem;

nem; & *rationale*, quod dividit animal, dividit etiam corpus animatum, corpus substantiam.

Q. 3. *Quare dicitur, quæ constituit speciem specialissimam, non verò simpliciter, quæ constituit speciem?*

R. Quia differentia generica etiam proximè constituit speciem, nempe subalternam; ut ergo excluderetur, addenda fuit dicta particula, *specialissimam*.

Nota tamen differentiam specificam aliquando latè sumi, ut etiam comprehendat genericam, quia saltem constituit speciem subalternam, ut dictum est.

ANNOTATIO.

Differentia hîc explicata est differentia Logica, quæ propriissima vocari solet. De differentia communi, quæ est accidens separabile, & propriâ, quæ est accidens inseparabile, nihil dictum est, tum quia non sunt ad institutum necessariæ, tum quia de accidente ante tempus agendum fuisset.

ARTICULUS II.

De Proprio.

Licet in explicandis prioribus universalibus consultò varias nominum acceptiones à Dialectica alienas omiserimus, quarum mentionem facit Porphyrius, hîc tamen aliquot proprii acceptiones, quas idem proponit, propter frequentem usum non possumus præterire. Sunt igitur quatuor acceptiones hujus nominis, *proprium*.

PROPRIUM PRIMO MODO est quod soli cuiquam accidit speciei, et si non omni.

Id est, non omnibus ejus individuis; ut, *gram-*

maticus, respectu hominis; solus enim homo est grammaticus, sed non omnis.

Porph.
ibidem.

PROPRIUM SECUNDO MODO est, quod omni accidit speciei, etsi non soli.

Ut; *bipes*, id est, aptus ad habendos duos pedes, respectu hominis.

Porph.
ibidem.

PROPRIUM TERTIO MODO est quod soli accidit, & omni, atque quandoque.

Ut, *canescere*, respectu hominis; solus enim & omnis homo canescit, non semper, sed tantum in senectute, si ad illam homo perveniat.

PROPRIUM QUARTO MODO est id, in quod omnia convenerunt, ut soli, & omni, semperque accidit.

Ut, *risibile*, respectu hominis; *hinnibile*, respectu equi.

Q. 1. *Quid in illis definitionibus est accidere?* R. Est convenire non essentialiter. Et sic à definitione proprii quarto modo rejicitur quælibet differentia respectu speciei, quam proximè constituit, ut, *rationale*, respectu hominis. Item à definitione proprii secundo modo excluditur differentia generica respectu speciei, quam remotè constituit; ut, *sensitivum*, respectu hominis.

Q. 2. *Quæ ex allatis proprii acceptionibus est potissima?*

simæ? R. quarta: illud enim maximè proprium vocamus, quod convertitur cum eo, cui dicitur proprium, quale solum est proprium quarto modo.

Q. 3. *An definitio proprii quarto modo sit adequata definitioni proprii, prout est quartum universale?* R. non esse; quædam enim eâ non continentur, quæ tamen sub quarto universali contineri constat, ut statim patebit. Sic ergo potius definiendum est proprium, prout est quartum universale.

PROPRIUM UT EST QUARTUM UNIVERSALE, est, quod de multis specie vel numero differenti- bus accidentaliter & necessariò prædicatur; ut, *risibile*; dicitur enim accidentaliter, id est, non essentialiter, sed tamen necessariò de Joanne, Petro, cæterisque hominibus. Item *bipes*, id est, aptum ad habendos duos pedes, respectu eorundem.

Q. 4. *Quenam in hac definitione continentur?* R. contineri non solum propria quarto modo, sed etiam quædam propria secundo modo: ut, *bipes*, respectu hominis; & similia per aptitudinem exposita. Hujusmodi enim aptitudines, etsi rebus, cum quibus comparantur, non solis conveniant, tamen conveniunt necessariò.

ARTICULUS III.

De Accidente.

ACCIDENS est, quod adest atque *Porph. in*
abest sine subjecti corruptione. *Ifag. c. 6.*

Id est, quod potest convenire, & non convenire alicui subjecto, sine illius subjecti destructione; ut, *album*, respectu parietis.

Q. 1.

Q. 1. Quare verba illa, adest atque abest, exponuntur per potentiam, non per actum? R. Quia falsum est quod accidens actu adsit & absit, hæc enim repugnantia sunt, sed aptum est, ut adsit & absit.

Q. 2. Quare additur, sine subjecti corruptione? R. Ad excludenda cætera universalia, quæ possunt quidem abesse à subjectis suis, sed cum illorum interitu; ut, si animal absit ab homine, non remanebit homo.

Accidentium aliud separabile, aliud inseparabile.

ACCIDENS SEPARABILE est, quod re ipsa & facile à subjecto abesse potest sine ipsius corruptione; ut, *album*, respectu parietis; *dormire*, respectu hominis.

ACCIDENS INSEPARABILE est, quod re ipsa nullo modo, vel ægrè admodum abesse potest à subjecto sine ipsius corruptione; ut, *calidum*, respectu ignis, *nigrum*, corvi, *album*, cygni, &c.

Q. 3. Quomodo datur accidens inseparabile, cum omne accidens, juxta definitionem, possit abesse sine subjecti corruptione? R. Omne accidens potest abesse, re ipsa, vel mente; sed datur aliquod accidens, quod non potest abesse re ipsa, & illud dicitur inseparabile.

Q. 4. Quid est posse abesse mente sive cogitatione? R. Est posse negari de subjecto non destructa in mente subjecti essentia. v. g. Etiam si neges apud te corvum esse nigrum, non tamen in tua mente destrues corvi essentiam.

Q. 5. Quare proprium non potest negari de subjecto salva in mente subjecti essentia, cum non sit essentia subjecti? R. Quia proprium profluit ex essentia,

eam

eamque necessariò consequitur. Unde illo sublato, consequenter destruitur essentia, juxta illud, *Qui tollit proprietates, tollit essentiam.*

TRACTATUS PRIMI

PARS TERTIA.

De Categoriis seu prædicamentis.

LIBER Categoriarum Aristotelis in tres partes dividi solet, Antepædicamenta, Prædicamenta, Postpædicamenta. Verùm quia de iis, quæ ex Antepædicamentis ad institutum nostrum necessaria sunt, partim suprà dictum est, partim infrà ex occasione dicendum erit, aliquantò aliter hanc partem, in quatuor scilicet capita dividemus. In primo agetur de prædicamentis in generali. In secundo de singulis prædicamentis in speciali. In tertio de postpædicamentis. In quarto de proprietatibus prædicamentorum, quas in postremum locum rejicimus, quia earum intelligentia à postpædicamentorum explicatio-
ne dependet.

CAPUT PRIMUM.

De prædicamentis in generali.

IN hoc capite tria explicabuntur. Primum, quid & quotuplex sit categoria, sive prædicamentum. Secundum, quot modis aliquis terminus ponatur in prædicamento. Tertium, quæ conditiones requirantur, ut aliquis terminus directè ponatur in prædicamento.

ARTI-

ARTICULUS I.

*Quid sit categoria sive prædicamentum,
& quotuplex?*

CATEGORIA sive prædicamentum est series sive ordo terminorum magis & minus communium, in quo sub uno summo genere multa genera, species, & individua continentur. Vide supra lineam prædicamentalem, quæ pars est prædicamenti substantiæ, & infra integrum prædicamentum substantiæ.

Q. 1. Quare talis series vocatur categoria sive prædicamentum? R. Quia termini, qui in tali serie collocantur, sunt materia prædicationis sive enuntiationis: nam superiores apti sunt prædicari seu affirmari de inferioribus prædicatione ordinatâ essentiali, quidditativâ. Ita fit, ut prædicamentum nihil aliud sit quàm prædicatorum & subjectorum series.

Q. 2. Quo fine traduntur hæc prædicamenta? R. Ut in promptu sint termini ad faciendas prædicationes, sive enuntiationes, & ex iis syllogismos, qui est ultimus scopus dialecticæ.

Decem sunt prædicamenta, quæ iisdem verbis exprimuntur, quibus superius genera generalissima expressimus, videlicet, *Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, Habitus.*

ARTICULUS II.

Quot modis aliquid ponatur in prædicamento.

TRIBUS modis terminus ponitur in prædicamento, directè, indirectè, reductivè.

DIRE-

DIRECTE ponitur summum genus cum iis, de quibus prædicatur in quid, nimirum subalternis speciebus specialissimis, & individuis: his enim solis conveniunt conditiones requisitæ, ut terminus directè in prædicamento ponatur, ut patebit articulo sequenti.

INDIRECTE ponuntur differentiæ: nam hæ ad latus generum tantummodò constituuntur ad divisionem faciendam.

REDUCTIVE ponuntur, quæ aliquem respectum habent ad ea quæ directè collocantur; v.g. partes substantiæ reductivè ponuntur in prædicamento substantiæ; ut caput, manus, pes, &c.

ARTICULUS III.

Quæ conditiones requirantur, ut terminus ponatur directè in prædicamento?

QVINGUE conditiones requiri solent, ut aliquis terminus directè ponatur in prædicamento, scilicet, ut sit simplex, ut significet ens reale, unum, completum, finitum.

Quid sit terminus simplex, dictum est p. I. c. I. art. 4. Hinc rejiciuntur à prædicamentis orationes, & voces complexæ quoad significationem.

Quid sit ens reale, explicatum est circa definitionem universalis.

Rejiciuntur per hanc partem termini significantes entia rationis.

Ens unum dicitur, quod est unius naturæ. Quid autem sit ens unius naturæ, etiam dictum est circa definitionem universalis.

Hinc

Hinc excluduntur omnes termini significantes composita per accidens; ut arte facta, *sedes, vestis, &c.*

Ens completum dicitur, quod non concurrit tanquam pars ad compositionem rei unius naturæ; ut, *homo, brutum, &c.*

E contrario *ens incompletum* dicitur, quod concurrit tanquam pars ad compositionem rei unius naturæ; ut, *anima, corpus, caput, pes, &c.* concurrunt enim ad compositionem hominis, qui est res unius naturæ: Itaq; per hanc conditionem excluduntur à prædicamentis termini, qui significant partes essentielles physicas, id est, materiam & formam; quales sunt in homine anima & corpus. Item qui significant partes integrantes; ut, *caput, manus, pes, &c.* Excludi etiam solet per hanc partem differentia, quia est pars essentialis Logica: consuevit enim assignari duplex pars essentialis Logica, scilicet genus & differentia, quia simul juncta faciunt speciem; ut, *animal & rationale* faciunt hominem.

Q. Cur ergo genus non rejicitur etiam à prædicamentis? R. Quia licet genus propter dictam rationem videatur esse tam incompletum quam differentia; tamen significat per modum completi, quia est quid absolutum, & prædicatur in quid; differentia verò est quid connotativum, & prædicatur in quale quid.

Ens finitum dicitur, quod est finitæ perfectionis: ut omnes creaturæ. *Ens infinitum*, quod est infinitæ perfectionis, ut solus Deus Opt. Max. qui idcirco prædicamento non concluditur.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM.

De singulis prædicamentis in particulari.

IN singulis prædicamentis tria tradentur. Primum definitio generis generalissimi, quod in unoquoque unum est. Secundum divisio in potissima membra. Tertium series vel saltem linea prædicamentalis. Visum est autem in prædicamento substantiæ integram seriem præponere, ut in ea forma prædicamentalis observetur: In reliquis verò lineam tantum prædicamentalem oculis subjicere, quia hoc sufficit, ut tirones sibi congruentem terminorum varietatem habeant, & in singulis prædicamentis genera & species assignare possint. Aliunde verò tanta multitudo divisionum ac subdivisionum, quæ in prædicamentis integris proponitur, rudes potius confundit quàm juvat.

ARTICULUS PRIMUS.

De substantia.

SUBSTANTIA est ens per se existens; ut, *homo, lapis, &c.*

Illud dicitur per se existere, quod ad sui naturalem existentiam non requirit subjectum inhætionis.

Substantiæ opponitur accidens, quod sic definitur.

ACCIDENS est ens in alio existens, id est, quod ad sui naturalem existentiam requirit subjectum inhætionis; ut, *albedo, nigredo, lumen, &c.* albedo enim non potest existere, nisi vel in nive, vel in lacte, vel in charta, vel in aliquo alio subjecto. Idem

E

est

est iudicium de cæteris accidentibus. At substantia non requirit ullum subjectum, in quo sit, imo accidentia omnia sunt in substantia tanquam in subjecto; & idcirco vocatur substantia, quia scilicet ipsa omnibus cæteris rebus, nempe accidentibus, substatur velut eorum basis ac fundamentum.

QUÆST. *Quare additur in sensu utriusque definitionis, ad sui naturalem existentiam?* R. quia supernaturaliter accidens potest existere sine subjecto inhæsionis, ut re ipsa existit in venerabili Sacramento Eucharistiæ, ubi accidentia panis remanent, sine pane, vel alio subjecto: sed, ut dixi, hoc fit supernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò sit esse in subjecto inhæsionis, definit Aristoteles his verbis:

Id in subjecto esse dico, quod in aliquo quidem est, at non ut pars; ut sit autem seorsum ab eo quo inest, fieri nequit.

Ut, *albedo* est in corpore tanquam in subjecto, quia cum non sit pars corporis, non potest esse naturaliter sine corpore. Non ita substantia existit in aliquo, v. g. vinum in vase, quia vinum potest esse sine vase.

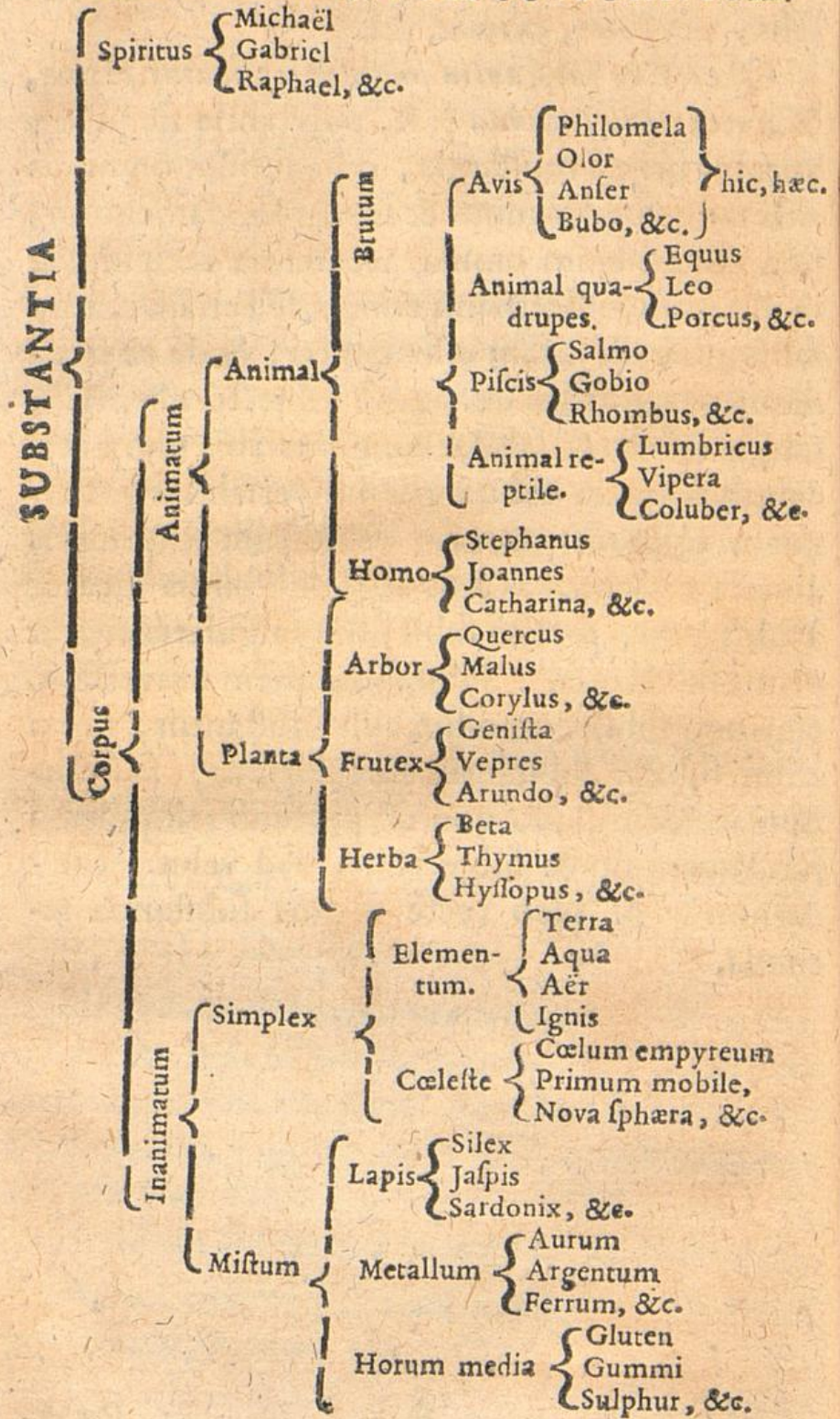
Dividitur substantia in primam & secundam.

PRIMA SUBSTANTIA est substantia singularis; ut, *Joannes, Petrus, &c.*

SUBSTANTIA SECUNDA est substantia universalis; ut, *homo, animal, &c.*

Q. 2. *Cur substantia singularis vocatur prima, & universalis secunda?* R. Substantia singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus aliis tanquam primum & imum fundamentum; non solum enim omnia accidentia recipiuntur in illa, ut in subjecto inhætionis, sed etiam omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subjecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus aliis tam accidentibus quàm substantiis universalibus, tanquam primum omnium subjectum, quamvis diversa ratione. Cùm ergò substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem universalis, cùm non substat omnibus aliis substantiis, (non enim substat substantiis singularibus) sed tantum accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subjectum, sed velut secundarium; & ideo rectè dicitur substantia secunda.

PRÆDICAMENTUM SUBSTANTIÆ.

ARTICULUS II.

De Quantitate,

QUANTITAS est, secundum quam aliquid dicitur quantum, vel aliqua dicuntur aliquot; ut, *linea bipedalis, ternarius.*

Dici quantum est denominari concreto, quo aptè respondetur quæstioni factæ per quantum; ut aliquid dicitur bipedale à linea bipedali: si enim quærat, quantum illud sit, aptè respondetur esse bipedale.

Dici aliquot est denominari concreto, quo aptè respondetur quæstioni factæ per quot; ut, à ternario aliqua dicuntur tria: si enim quærat, quot sint, aptè respondetur esse tria. Itaque priori membro continetur quantitas continua, posteriori discreta; de quibus jam dicetur.

Dividitur quantitas in continuam & discretam.

QUANTITAS CONTINUA est, cujus partes aliquo termino communi copulantur: ut, *linea*: ejus enim partes copulantur termino communi, scilicet puncto.

Q. I. *Quid est quotuplex est terminus in quantitate continua?* R. Terminus est aliquid indivisibile in quantitate existens; ut, *punctum* in linea, *momentum* in tempore, &c.

Terminus ille est triplex, inchoans, finiens, communis.

Terminus inchoans est, à quo quantitas ducit initium; ut, *primum momentum horæ.*

Terminus finiens est, in quod quantitas desinit; ut, *ultimum momentum horæ.*

Terminus communis est, quo partes quantitatis conjunguntur: ut, *medium momentum horæ*, vel *punctum lineæ*. Vocatur communis, quia est duarum partium terminus, finis quidem unius, & initium alterius.

Quantitas continua dividitur in permanentem sive magnitudinem, & successivam sive tempus.

QUANTITAS PERMANENS SIVE MAGNITUDO est, cui non repugnat habere omnes partes simul existentes; ut, *linea*: ejus enim omnes partes possunt simul, id est, eodem tempore, existere.

Quantitas permanens sive magnitudo est triplex, *linea*, *superficies*, & *corpus*.

LINEA est magnitudo longa, non lata, cujus partes puncto copulantur.

SUPERFICIES est magnitudo longa, & lata, non profunda, cujus partes lineâ copulantur.

CORPUS est magnitudo, longa, lata, & profunda, cujus partes superficie copulantur.

Q. 2. *Quomodo in definitione superficiei ponitur linea tanquam terminus ejus, & in definitione corporis superficies, cum antea dictum sit terminum esse quid indivisibile: linea verò & superficies sunt divisibiles, illa quidem secundum longitudinem, hæc etiam secundum latitudinem?* R. Terminum debere esse quid indivisibile, vel absolutè, ut punctum in lineâ, momentum seu instans in tempore; vel saltem propriâ divisione illius quantitatis, cujus est terminus, & sic linea, quæ est terminus superficiei, est indivisibilis secundum latitudinem; & superficies, quæ est terminus

minus corporis, est indivisibilis secundum profunditatem.

Q. 3. Quomodo corpus numeratur inter species quantitatis, cum antea positum sit in predicamento substantie, & alibi dictum sit, illud non poni directè in predicamento? R. corpus habere triplicem significationem. 1. Significat alteram partem compositi naturalis, scilicet materiam; quomodo dicimus hominem esse compositum ex corpore & animâ. Et in hac significatione non ponitur directè in ullo prædicamento. 2. Significat integrum compositum naturale; quomodo dicimus, hominem esse corpus, id est, substantiam corpoream: In hoc sensu ponitur in prædicamento substantiæ. 3. Significat quantitatem habentem tres dimensiones, quam possumus vocare corpulentiam, vel crassitiem. Et ita accipitur hoc loco.

QUANTITAS SUCCESSIVA SIVE TEMPUS est, cui repugnat habere omnes partes simul existentes; ut, *hora, dies, annus.*

QUANTITAS DISCRETA est, cujus partes nullo termino communi copulantur; ut, *binarius, ternarius, & cæteri numeri.*

Quantitas discreta dividitur in numerum & orationem.

NUMERUS est quantitas discreta permanens; ut, *ternarius.*

ORATIO est quantitas discreta successiva; ut hæ voces prolatae, *Joannes ambulat.*

A N N O T A T I O.

Tribus speciebus magnitudinis addidit Aristoteles quartam, nempe locum, sed ex vulgi potius quam sua sententia.

ria. Nam in phycis declarat locum non esse aliud quam superficiem. Idem censent communiter Interpretes de oratione, quæ potius qualitas est quàm quantitas.

Linea prædicamenti quantitatis.

	Quantitas	
Continua		Discreta
	Continua	
Perinanens		Successiva
	Permanens	
Linea		Superficies, corpus.
	Linea	
Hæc linea		Ista linea, &c.
	Hæc linea.	

ARTICULUS III.

De Qualitate.

*Arist. in
categ. c. 9.*

QUALITAS est, quâ quales quidam dicuntur.

Ut, *albedo*: ab eâ enim homo dicitur *albus*; *justitia*, à qua dicitur, *justus*, &c.

Genus definiti est forma accidentalis. Hinc excluduntur formæ substantiales; ut, anima, & differentiarum substantiarum; ut, rationale.

Dici quale est denominari concreto, per quod aptè respondebitur quæstioni factæ per quale tantum; ut, paries dicitur *qualis* ab albedine, quia si quærratur, qualis sit paries, rectè respondebitur esse *albus*.

Q. 1. Quare additur in allatâ explicatione particula exclusiva tantum? R. Ut excludantur cæteræ formæ accidentales, quæ cum prædicentur in quale, denominant etiam sua subjecta concreta, per quod

quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale, sed non tantùm; ut à linea trium cubitorum dicitur lignum tricubitum, per quod concretum non tantùm responderi potest ad quæstionem factam per quale, sed etiam, & quidem magis propriè ad quæstionem factam per quantum. Si enim quæ-
ratur, quantum sit lignum, optimè respondebitur esse tricubitum.

Dividitur qualitas in quatuor species; quæ omnes duplici voce sub disjunctiōe exprimuntur. Prima dicitur *Habitus* vel *dispositio*. Secunda, *Vis naturalis*, vel *imbecillitas*. Tertia, *Patibilis qualitas* vel *passio*. Quarta, *Figura* vel *forma*.

HABITUS VEL DISPOSITIO est qualitas acquisita vel infusa, quâ subjectum redditur promptum ad operandum, difficulter vel facilè mobilis; ut, *habitus cytharizandi, scientia, virtus*.

Q. 1. *Quare dicitur sub disjunctiōe, qualitas acquisita vel infusa?* R. quia habitus aliqui acquiruntur exercitio, id est, frequenti repetitione actuum similium; ut, omnes habitus naturales, qui propterea vocantur habitus acquisiti. Alii verò non acquiruntur exercitio, sed divinitùs infunduntur; ut, *fides, spes, charitas*, & omnes habitus supernaturales, qui idcirco vocantur habitus infusi.

Q. 2. *Quare dicitur iterum sub disjunctiōe, difficulter vel facilè mobilis?* R. Ut indicetur discrimen inter habitum & dispositionem: si enim qualitas sit difficulter à subjecto mobilis, vocatur habitus; ut, *temperantia* longo usu confirmata. Si autem illa qualitas sit facilè mobilis à subjecto, dicitur dif-

positio, ut, intemperantia paucis actibus comparata.

Ad hanc speciem qualitatis pertinent omnes scientiæ, artes, virtutes, vitia.

VIS NATURALIS VEL IMBECILLITAS, est qualitas à naturâ insita, quum subjectum redditur potens vel impotens ad aliquid faciendum, aut resistendum, aut suscipiendam suam perfectionem.

Est ergo triplex vis naturalis vel imbecillitas. Prima, quâ subjectum redditur potens vel impotens ad operandum; ut, *vis audiendi in juvene, imbecillitas in senē*. Secunda, quâ subjectum redditur potens vel impotens ad resistendum corrumpenti; ut, *durities in ferro, mollities in cera*. Tertia, quâ subjectum redditur potens vel impotens ad suscipiendam suam perfectionem; ut, *vis naturalis per quam aliquis dicitur facile sanabilis, & imbecillitas per quam aliquis dicitur insanabilis*, nempe propter bonam vel malam humorum complexionem.

Ad hanc speciem pertinent omnes facultates animalium, plantarum, lapidum, metallorum, &c.

PATIBILIS QUALITAS VEL PASSIO est qualitas unico sensu exteriori perceptibilis, vel appetitûs affectio difficulter aut facile mobilis; ut, *albedo, nigredo, ira, odium, &c.*

Q.3. *Quid hîc vocatur, appetitûs affectio?* R. Est commotio appetitûs orta ex vehementiori apprehensione; ut, *indignatio, ira, odium, amor, letitia, tristitia, &c.*

Q.4. *Quare iterum hîc dicitur disjunctivè, difficulter aut facile mobilis?* R. Ad indicandum discrimen

men inter patibilem qualitatem & passionem; si enim qualitas illa unico sensu exteriori perceptibilis, vel affectio appetitus sit difficulter mobilis, vocabitur patibilis qualitas; ut, *color firmus & constans, inveteratum odium*; si autem sit facile mobilis, dicetur passio; ut, *rubor ortus ex verecundia, levis indignatio*.

FIGURA vel FORMA est qualitas quantitatem terminatam consequens; ut, *triangulus, quadratum, &c.*

Linea predicamenti qualitatis.

Habitus	Qualitas	Vis naturalis, &c.
	Habitus	
Acquisitus	Acquisitus	Infusus
Moralis	Moralis	Intellectualis
Virtus	Virtus	Vitium
Temperantia	Temperantia	Fortitudo, &c.
Hæc,		Ista, &c.

ARTICULUS IV.

De ad aliquid.

AD ALIQUID sunt ea, quorum esse idem est ei, quod est, ad aliquid aliquo modo se habere. *Arist. in categ. c. 2.*

Id est, quæ nihil aliud denotant, quàm relationem ad aliud; ut, *pater, filius, &c.* pater enim nihil aliud

aliud designat quàm respectum ejus qui genuit, ad eum qui genitus est. Item, *filius*, respectum ejus qui genitus est, ad eum qui genuit.

Definitum sunt, *Ad aliquid*, quæ aliis nominibus dicuntur, *relativa, relata, respectiva*. Quibus concretis respondent hæc abstracta, *relatio, respectus*, & his æquivalentia.

Pro majori hujus definitionis intelligentiâ adverte terminum generaliter sumptum dividi in relativum, sive respectivum & absolutum. Hanc divisionem initio omisimus, ut commodiùs hoc loco explicaretur.

TERMINUS RELATIVUS est, qui significat respectum seu relationem ad aliud; ut, *pater, filius, dominus, servus*. Non enim potest intelligi pater, nisi alicujus, scilicet filii; nec filius intelligi potest nisi alicujus, scilicet patris. Et hæc definiuntur ab Aristotele jam explicata definitione.

TERMINUS ABSOLUTUS est, qui non significat respectum ad aliud; ut, *homo, linea, albedo*, & omnia nomina significantia substantiam, quantitatem, aut qualitatem. Unde hic non accipitur terminus absolutus, prout opponitur connotativo, sicut acceptus est 1. parte c. 1. art. 7. sed prout opponitur relativo.

QUÆST. I. *Quot & quæ concurrunt ad relationem, & per nomen respectivum significantur?* R. Duo, fundamentum, & terminus.

Fundamentum relationis est id, à quo incipit relatio, id est, id quod refertur & comparatur cum alio.

Terminus relationis est id, in quod tendit relatio,
id

id est, id cum quo aliud comparatur; ut si dicas, *Anchises est Aneae pater*, fundamentum est *Anchises*, terminus *Aneas*. Vel sic, *Pater est filii pater*, fundamentum est *is qui est pater*, terminus *is qui est filius*.

QUÆST. 2. An terminus respectivus eodem modo significet fundamentum & terminum? R. Non eodem modo: significat enim fundamentum in recto, terminum in obliquo, ut patet exemplo superiori; unde dicitur connotare terminum, ut alibi etiam dictum est.

Q. 3. Quomodo differunt relativa, & correlativa? R. Relativa dicuntur, quæcunque referuntur ad aliud; ut, *pater, dominus, &c.* Correlativa autem vocantur, quæ referuntur ad se invicem; ut, *pater & filius, dominus & servus, preceptor & discipulus, &c.*

Dividuntur Relativa in Relativa Æquiparantiæ & Disquiparantiæ.

RELATIVA ÆQUIPARANTIÆ sunt, quæ referuntur ad correlativum ejusdem nominis; ut, *simile, æquale, cognatus, affinis, &c.* Nam simile est simili simile, æquale est æquali æquale, &c.

RELATIVA DISQUIPARANTIÆ sunt, quæ referuntur ad correlativa diversi nominis; ut, *dominus, servus: pater, filius, &c.* Nam dominus est servi dominus, non domini; & pater est filii pater, non patris.

Linea predicamenti ad aliquid.

	Relativum,	
Disquiparantiæ,		Æquiparantiæ.
	Disquiparantiæ,	
Dignius correlativo.		Indignius correlativo.
	Dignius correlativo,	
Causa,		Pater, dux, &c.
		Causa,

	Causa,	Forma, efficiens, finis.
Materia,		
	Materia.	
Hæc,		Ista.

ARTICULUS V.

De actione & passione.

ACTIO est forma, à quâ quippiam dicitur agere; ut, *calefactio*, per quam ignis dicitur calefacere lignum.

PASSIO est forma à qua quippiam dicitur pati; ut, *calefactio*, per quam lignum dicitur caleferi ab igne.

Facile est distinguere concreta actionis, & passionis; ut *calefacere, caleferi, frigefacere, frigefieri, percutere, percuri*. Sed abstracta difficilius dignoscuntur, quia quoad vocem coincidunt. Unde distinctionis gratiâ, ad denotandam actionem addi solet illis hæc vox, *activa*; ad significandam verò passionem, ista vox, *passiva*: ut, *calefactio activa, frigefactio activa; calefactio passiva, frigefactio passiva*. Idcirco etiam unica linea actionis proponetur, quæ totidem verbis accommodari poterit passioni.

Linea Prædicamenti Actionis.

	Actio,	
Animæ,		Corporis.
	Animæ,	
Sensum habentis,		Sensu carentis.
	Sensum habentis,	
Externa,		Interna.
	Externa,	
Visio,		Auditio, Gustatio.
	Visio,	
Hæc,		Ista.

ARTI-

ARTICULUS VI.

De reliquis quatuor prædicamentis.

Ubi est præsentia rei in loco; ut, esse in schola foro, templo, &c.

Linea prædicamenti Ubi.

Ubi

In aëre,		Extra aërem,
	In aëre,	
In urbe,		Extra urbem,
	In urbe,	
Sub tecto,		Sub dio,
	Sub tecto,	
Publico,		Privato,
	Publico,	
Sacro,		Profano,
	Sacro,	
In templo,		In sacello,
	In templo,	
D. Petri,		D. Pauli.

QUANDO est existentia rei in tempore; ut, fuisse heri, esse hodie, cras fore.

Linea prædicamenti Quando.

Quando,

In tempore circumstanti,		In præsentia,
	In circumstanti,	
In præterito,		In futuro,
	In præterito,	
Olim,		Nuper,
	Olim,	
A sæculo,		A lustro,
	A sæculo,	
Hoc,		Illo.

SITUS est dispositio partium in toto ordine ad locum; ut, stare, sedere, cubare: nam homo suscipit has

has denominationes ex eo quòd habeat partes corporis certa ratione in loco dispositas.

Linea prædicamenti Situs.

	Situs,	Naturalis.
Fortuitus,		
	Fortuitus,	Statio, &c.
Sessio,		
	Sessio,	Ista.
Hæc,		

HABITUS est indumenti vel ornamenti ad corpus applicatio; ut, *esse calceatum, coronatum, &c.*

Linea prædicamenti Habitus.

	Habitus,	Ornamenti.
Indumenti,		
	Indumenti,	Militaris.
Domestici,		
	Domestici,	Calceatio.
Tunicatio,		
	Tunicatio,	Ista.
Hæc,		

CAPUT TERTIUM.

De Postprædicamentis.

EX iis quæ Aristoteles in Postprædicamentis tradit, duo hîc tantum præcipua explicabuntur, opposita & modi prioris & simul.

ARTICULUS PRIMUS.

De Oppositis.

REPUGNANTIA sunt, quæ de eodem singulari simul verè affirmari non possunt; ut, *album & nigrum.*

Repugnantium alia sunt disparata, alia opposita.

DISPARATA sunt, quæ non præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorû unum alicui tertio æquè,

æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo; ut *homo & equus, album & rubrum*, homo enim æquè leoni repugnat atque equo; album verò magis repugnat nigro quam rubro. Cur addatur, *eodem repugnandi modo*, statim patebit.

OPPOSITA sunt, quæ præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum neutrum alicui tertio æquè vel magis repugnat eodem repugnandi modo; ut *album & nigrum, calidum & frigidum*: album enim nulli tam repugnat quàm nigro, nec vice versâ; & sic de calido & frigido.

Opposita sunt quadruplicia, Relativè opposita, Contraria, Privantia, & Contradictoria.

Q. Unde sumitur & colligitur ista divisio? R. ex modis generalibus repugnandi, qui sunt quatuor. Primus quo relativum repugnat relativo; ut *pater filio*. Secundus, quo positivum absolutum repugnat positivo absoluto; ut *album nigro*. Tertius, quo positivum repugnat privativo; ut, *visus cecitati*. Quartus, quo positivum repugnat negativo; ut, *homo non homini*.

Ubi per *positivum* intelligitur terminus affirmans, id est, nullam negationem significans; ut, *homo, album, &c.*

Primus modus constituit relativè opposita, secundus contraria, tertius privantia, quartus contradictoria.

RELATIVE opposita sunt, quæ id quod sunt oppositorum, aut alio aliquo modo ad illa dicuntur.

Arist. in
categ.
c. 11.

F

Ut,

Ut, *pater, & filius; majus, & minus, & omnia correlativa.*

Dici oppositorum est referri ad opposita in genitivo casu expressa; sic *pater* refertur ad *filium*, cum dicitur, *Pater est filii pater.*

Dici aliquo alio modo ad illa, est referri ad opposita expressa in alio casu quam in genitivo. Sic *majus* refertur ad *minus*, cum dicitur, *majus est minore majus.* Contrariorum ex Aristotele colligitur hæc definitio.

*Arist. in
categ.
c. 15.*

CONTRARIA sunt, quæ posita sub eodem genere maximè à se invicem distant, eidem subjecto susceptivo vicissim insunt, à quo se mutuò expellunt, nisi alterum insit à naturâ; ut *album & nigrum.*

In hac definitione continentur quatuor conditiones sive leges contrariorum.

Prima, ut sint sub eodem genere, sive illud sit proximum, sicut *albedo & nigredo* ponuntur sub colore; sive remotum, sicut *injustitia & justitia* ponuntur sub diversis generibus proximis, scilicet virtute & vitio; sed illis mediantibus ponuntur sub eodem genere remoto, nempe habitu, & ulterius sub qualitate. Itaque contraria saltem debent esse ejusdem prædicamenti. Per hanc partem excluduntur privantia & contradictoria.

Secunda conditio contrariorum est, ut sub illo eodem genere maximè distent, id est, præcisè repugnent;

pugnent; quod eodem modo explicandum est, quo supra. Hinc excluduntur disparata.

Tertia, ut eidem subjecto inhætionis vicissim insint; ut calor & frigus vicissim insunt eidem aquæ.

Quarta, ut ab illo subjecto se mutuò expellant; ut, calor expellit frigus ab aqua, & contrà.

Q. 2. *Quare in definitione additur hæc acceptio, nisi alterum insit à natura?* R. quia si alterum insit à natura, non erit necesse, ut vicissim insint eidem subjecto, ideoq; unum propriè non debet expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo, nisi aliquando fuerit in illo; v. g. calor, & frigus non insunt vicissim igni, nec ab eo se expellunt, quia calor inest igni à natura, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

CONTRARIA immediata dicuntur, quæ talia sunt, ut ipsorum alterum necessariò rebus iis insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur. *Arist. ibidem.*

Id est, quæ non habent medium, quod sit subjectum capax.

Medium vocatur aliquid, de quo utrumq; contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar, quia nullum datur subjectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe animal; quod nec sit ægrum nec sanum. Item nullus datur numerus, qui nec sit par nec impar.

Q. 3. *Quare additur explanationi, quod sit subjectum capax?* R. quia contraria immediata possunt

habere medium incapax, ut inter sanum & ægrum medium est lapis, qui nec sanus est nec æger.

*Arist.
ibidem.*

CONTRARIA mediata sunt, quorum alterum inesse necesse non est.

Id est, quæ habent medium, quod sit subjectum capax; ut, album & nigrum, quæ pro medio habent parietem rubrum.

PRIVANTIA sunt habitus & privatio illi opposita; ut, visus & cæcitas.

Habitus hîc dicitur quævis forma quæ haberi potest.

Privatio est absentia formæ à subjecto capaci, & tempore naturâ determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in subjecto capaci?* R. quia absentia formæ à subjecto incapaci non dicitur privatio, sed pura negatio; ut lapis non dicitur privatus visu, sive cæcus, sed tantum non visivus, sive non habens visum.

Q. 5. *Cur additur, tempore à natura determinato?* R. quia absentia formæ à subjecto ante tempus à naturâ determinatum non est privatio, sed mera tantum negatio, ut catulus ante nonum diem non est cæcus, si verum est, ante illum diem naturaliter eum non videre.

*Arist.
ibidem.*

CONTRADICTORIA sunt quæ nullum habent medium.

Ut, *homo non homo, album non album*, denique omnis terminus semel affirmatus & semel negatus. Nihil enim datur, quod nec sit homo, nec non homo;

mo; sed quodcumque assignaveris, erit necessario homo vel non homo. Excluduntur contraria immediata, quia licet non habeant medium quod sit subjectum capax, habent tamen aliquod medium, nempe subjectum incapax. At vero contradictoria nullum omnino habent medium.

ARTICULUS II.

De modis prioris & simul.

Modi prioris, id est, quibus unum dicitur altero prius, ab Aristotele assignati sunt quinque.

PRIMUS, quo alterum altero dicitur prius tempore. Sic, *Plato fuit prior Aristotele.*

SECUNDUS, quo id dicitur prius, quod ab altero recte infertur, sed non vicissim alterum infert. Sic *unum est prius duobus*; quia licet bene sequatur, duo sunt, ergo unum est, non tamen vicissim sequitur; unum est, ergo duo sunt. Hoc modo multae causae sunt priores suis effectibus; ut, *Deus creaturâ, ferrum gladiô, omnis pars suo toto.* Hinc factum est, ut hic modus vocatus sit modus prioritatis naturae; & quod hoc modo prius est, dicatur altero prius naturâ; omnis enim causa est naturâ prior suo effectui; quia effectus ab illa dependet.

TERTIO MODO ID DICITUR PRIUS, quod ordine alterum praecedit. Sic *exordium prius est narratione.*

QUARTO MODO ID DICITUR PRIUS, quod dignius est & praestantius sive ex naturâ suâ, sive nostrâ aestimatione tantum; ut, *aurum argento, anima corpore, amici alienis*; quod enim pluris facimus, hoc apud nos prius & antiquius dicitur.

QUINTO MODO ID DICITUR PRIUS, à quo licet reciprocetur essendi consequentia, est tamen alteri causa ut sit; sic prior est effectui causa reciproca, id est, quæ effectui rectè infertur, & vicissim effectum rectè infert; ut, *ortus solis die, rationale risibili*. Itaque non quævis causa hoc modo est prior suo effectui, cum multæ ad secundum modum pertineant, sed tantum causa reciproca, ut expressè declarat Aristoteles. Omnes tamen causæ ad effectus suos comparatæ sunt illis priores naturâ, & reducuntur ad hunc vel secundum modum. Isti modi prioris continentur his versiculis, qui tamen juxta dicta exponendi sunt.

*Tempore, naturâ, prius ordine, dic & honore;
Et causa, effectis dicitur esse prior.*

Modi simul, id est, quibus unum dicitur simul esse cum altero, ab Aristotele tres assignantur.

PRIMO MODO SIMUL DICUNTUR, quorum generatio est in eodem tempore. Ita simul sunt omnia quæ simul nascuntur.

SECUNDO MODO ILLA SIMUL DICUNTUR, quæ cum convertantur essendi consequentiâ, neutrum tamen ut sit alterum causa est; ut, *dominus & servus, pater & filius*, denique omnia correlativa.

Q. *Quomodo hoc verum est, cum pater sit causa filii?* R. Hominem qui est pater esse causam illius hominis, qui filius est, sed paternitatem non esse causam filiationis. Eodem modo is qui est pater, præcedit eum qui est filius, non tantum naturâ, sed etiam tempore; at paternitas non præcedit filiationem, neque naturâ, neque tempore: quod est dice-

dicere, non prius est aliquem esse patrem, quam alterum esse filium.

TERTIO MODO SIMUL ESSE DICUNTUR diversa species ejusdem generis; *homo est brutum*. Dicuntur verò tales species esse simul quoad generis divisionem & participationem, quia æqualiter illud dividunt ac participant; ut, brutum æquè perfectè est animal, & æquè illud dividit atque homo.

Possunt alii modi simul & prioris assignari, sed hos tantùm proposuit Aristoteles. Tres isti modi simul his vulgatis versiculis continentur.

*Tempore dico simul, quorum generatio nunc est,
Quæ convertuntur dicimus esse simul.
Suntq; simul species genus unum distribuentes.*

CAPUT QUARTUM.

De proprietatibus prædicamentorum.

Aristoteles in quinque primis prædicamentis ponit aliquot proprietates, ut faciliùs singula prædicamenta ab aliis distinguantur. Quarum proprietatum explicationem etsi communiter Dialectici singulorum prædicamentorum explicationi jungant, visum est tamen satius eas subjungere; non modò prædicamentis, sed etiam postprædicamentis; quia multæ illorum sine postprædicamentorum adminiculo à tironibus percipi non possunt. Non est autem nobis propositum omnes illas proprietates hîc explicare, sed tantùm eas quæ celebriores sunt, & ad captum tironum accommodatiores, aliis spinosioribus prætermisissis.

Proprietates Substantiæ.

*Arist. in 1.
1. Categ.
c. 4.* **C**OMMUNE est omni substan-
tiæ in subjecto non esse.

Id est, Omnis substantia naturaliter existit sine
subjecto inhætionis; videatur definitio substantiæ.

*Arist.
ibidem.* **2. COMPETIT** præterea substan-
tiis & nihil ipsis contrarium esse.

Id est, Una substantia non est alteri contraria
per se.

Contraria per se dicuntur ea quæ ratione sui, &
non ratione alterius sunt contraria. Talia sunt *ca-
lor & frigus*, & quæcunque continentur definitio-
ne contrariorum tradita in postprædicamentis.

Contraria per accidens dicuntur ea, quæ non ra-
tione sui, sed ratione alterius sunt contraria; ut,
aqua & ignis; sunt enim inter se contraria ratione
caloris & frigoris, quæ sunt contraria per se.

**Q. 1. Quare substantiæ non sunt inter se contrariæ
per se?** R. duabus de causis: 1. Quia non sunt op-
positæ; ut brutum non opponitur homini, quia
non magis illi repugnat quàm lapidi. 2. Quia non
insunt vicissim eidem subjecto, cum substantiæ
nullum habeant subjectum.

**Q. 2. Quare in explicatione proprietatis additur
illa particula per se?** R. Quia substantiæ possunt
esse contrariæ per accidens, ut dictum est.

*Arist.
ibidem.*

**3. Substantia non videtur susci-
pere gradus, ut sit magis minus-
ve talis,**

Id

Id est, Nomina substantiarum non prædicantur cum adverbis, magis & minus; ut, *non potest dici, quod Joannes sit magis homo vel minus quam Petrus, &c.* licet dici possit major vel minor.

Excipiunt aliqui ab hac proprietate nomen generalissimum substantiæ, quia secundum Aristotelem prima substantia dicitur magis substantia quam secunda, quia videlicet pluribus substat; ut dictum est suo loco.

4. MAXIME substantiæ hoc proprium esse videtur, idem unumque numero permanens contrariorum esse susceptivum. *Arist. ibidem.*

Id est, una & eadem substantia vicissim suscipere potest contraria tanquam subjectum ultimum; ut, *eadem aqua vicissim recipit calorem & frigus.*

Additur, *tanquam subjectum ultimum*, id est, quod non est in ulteriori subjecto, quia etiam quantitas recipere potest vicissim contraria; ut, superficies albedinem & nigredinem, sed non tanquam subjectum ultimum, cum ipsa etiam in alio subjecto, scilicet substantia, recipiatur.

ARTICULUS II.

Proprietates quantitatis.

I. QUANTITATI nihil est contrarium. *Arist. in Categ. c. 2.*

Id est, una quantitas non est alteri contraria per se; ut, *una linea non est contraria alteri lineæ.*

Additur, *per se*, quia per accidens una potest esse alteri contraria; ut *superficies alba nigra*.

2. QUARTO magis ac minus esse non competit.

Id est, concreta quantitatum non prædicantur cum adverbis magis & minus; ut, *unum bicubitum non dicitur alio magis vel minus bicubitum*.

Q. *Quomodo vera est hæc proprietas, cum una linea dicatur magis longa quam altera?* R. Hæc difficultas variè à variis solvitur. Facillima est eorum solutio, qui dicunt hanc proprietatem non convenire quantitati interminatæ, id est, generali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *longum, latum, &c.* sed tantum quantitati determinatæ, id est, speciali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *bicubitum, tricubitum, &c.* Quæ expositio fundamentum habet in Aristotele, & tironum captui valde est accommodata.

*Arist.
ibidem.*

3. PROPRIUM quantitatis est maximè æqualitas & inæqualitas.

Ratio est, quia solæ quantitates dicuntur *per se*, id est, ratione sui æquales vel inæquales: alia verò dicuntur æqualia vel inæqualia ratione ipsarum quantitatum; v. g. *quantitas pedalis per se est æqualis alteri quantitati etiam pedali; lignum verò pedale est æquale alteri ligno pedali ratione quantitatis, quam habet.*

ARTICULUS III.

Proprietates Qualitatis.

*Arist. in I.
Categ.
c. 9.*

CONTRARIETAS in qualitate esse videtur.

Id

Id est, Qualitas una est alteri contraria per se; ut, *albedo nigredini, virtus vitio.*

Convenit hæc proprietas soli qualitati: omnia enim alia, quæ aliquo modo dicuntur contraria, sunt contraria ratione qualitatum.

2. **QUALIA** ipsa gradus suscipiunt, *Arist.*
ac magis talia minusve dicuntur. *ibidem.*

Id est, concreta qualitatis prædicari possunt cum adverbis magis & minus; ut, unum album dicitur magis album quàm alterum.

3. **SIMILIA** dissimiliaque per qualitates solas dicuntur. *Arist.*
ibidem.

Id est, Quæcunque dicuntur similia aut dissimilia, dicuntur talia ratione qualitatum suarum; ut, *duo parietes albi, sunt similes ratione suarum albedinum, paries autem albus & niger, sunt dissimiles ratione diversarum qualitatum.*

ARTICULUS IV.

Proprietates ad aliquid.

UNIVERSA quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur quæ convertuntur. *Arist.*
ibidem.

Id est, Omnia relativa referuntur ad sua correlativa; ut, *pater est filii pater: dominus est servi dominus &c.*

2. **EA** quæ sunt ad aliquid simul naturà esse videntur. *Arist.*
ibidem.

V. g. *Dominus & servus* sunt simul naturà, *duplum & dimidium, pater & filius, &c.* Quæ dicantur simul

simul naturâ, & quomodo hæc proprietas explicanda sit, patet ex c. 3. hujus partis art. 2. in explanatione modorum simul.

ARTICULUS V.

Proprietates actionis & passionis.

*Arist. in
Categ.
c. 10.*

I. **S**USCIPIT ipsum agere pativè contrarietatem.

Id est, Actio potest esse contraria actioni, & passio passioni; v. g. contrariantur inter se *calefacere & frigefacere, calefieri & frigefieri.*

Nota, secundum communem explicationem, non nisi per accidens contrarietatem convenire actioni & passioni, scilicet ratione qualitatum, quæ per illas producuntur & in subjecto recipiuntur; ut, *calefactio & frigefactio* ratione caloris & frigoris: absolute tamen hæc proprietas illis tribuitur, quia illa contrarietas ipsarum nomine exprimitur, quandoquidem ab illis qualitibus contrariis nomen sortiantur, ut patet ex nominibus calefactionis & frigefactionis. Quæ ratio dialectico sufficiat, quamvis non desint aliæ graviores ab ipsâ rei naturâ petitæ.

*Arist.
ibidem.*

2. **G**RADUS quoque suscipiunt ut magis atque minùs dicantur.

Id est, Concreta actionis & passionis quædam possunt prædicari cum adverbis magis & minùs; ut, *unum agens dicitur magis agere, calefacere, frigefacere, &c. quàm aliud.*

Cæteris

Cæteris prædicamentis nullas assignavit proprietates Aristoteles, non quia nullæ assignari possint, sed quia faciliores sunt, & minori momenti.

TRACTATUS SECUNDUS.

De Enuntiatione.

HACTENUS de simplicibus terminis actum est; nunc de enuntiatione, quæ ex illis componitur, agendum. Dividetur hic tractatus etiam in tres partes. In prima agetur de structura ipsius enuntiationis, varietate, proprietatibus. Secunda tradet definiendi, dividendi que rationem. Tertia suppositionem explicabit.

TRACTATUS SECUNDI

PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate, proprietatibus.

Complectitur hæc pars tria capita. In 1. agetur de partibus enuntiationis. In 2. de ipsâ enuntiatione, ejusque varietate. In 3. de quibusdam enuntiationis proprietatibus.

CAPUT PRIMUM.

De Partibus Enuntiationis.

OMnis enuntiatio constat nomine & verbo. De his ergo duobus hoc capite agetur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Nomine.

Nominis ab Aristotele hæc proponitur definitio.

NOMEN

Arist. 1. **NOMEN** est vox significativa ex
de interp. instituto, sine tempore, cujus nul-
c. 2. la pars significat separata; ut, *homo,*
candor, &c.

Significare sine tempore est præter principale si-
 gnificatum nullam primariam temporis differen-
 tiam denotare. Econtrà *significare cum tempore*
 est, præter principale significatum aliquam pri-
 mariam temporis differentiam denotare. Prima-
 riæ autem temporis differentiæ sunt tres, præteri-
 tum, præsens, futurum.

Per hanc ergo partem excluditur verbum:
 nam *amo*, v. g. præter principale significatum,
 quod est *amor*, denotat tempus præsens.

Ista nomina, *hora*, *dies*, *mensis*, &c. significant
 quidem principaliter tempus, sed præter princi-
 pale significatum non denotant ullum tempus,
 ideoque significant sine tempore. Hæc verò *pran-*
dium, *cœna*, &c. præter principale significatum,
 quod est *refectio corporis*, denotant quidem ali-
 quod tempus, nempe *meridiem*, aut *vesperam*,
 non tamen denotant primariam temporis diffe-
 rentiam, scilicet *præsens*, *præteritum*, aut *futurum*,
 & sic etiam significant sine tempore.

Per illam partem (cujus nulla pars significat se-
 parata) excluditur oratio; ut, *homo albus*; quia
 ejus aliqua pars seorsum & per se aliquid signifi-
 cat. Non tamen excluditur nomen compositum;
 ut *respublica*, *jus jurandum*, &c. quia licet ejus par-

tes aliquid per se singulæ significant, si sumantur ut integræ dictiones, nihil tamen separatim significant, si sumantur, ut partes unius dictionis compositæ, sed sunt instar syllabæ, quæ propriam significationem non habet.

Addendæ sunt huic definitioni ex Aristotelis mente duæ particulæ, nempe, *finita*, & *recta*, ut sic reddatur integra definitio.

Nomen est vox ex instituto significativa, finita & recta, &c.

Vox finita dicitur, cui nulla præfigitur negatio; ut, *homo*.

Vox infinita est, cui præfigitur negatio, id est, particula negativa, *non*; ut, *non homo*. Tales voces à definitione nominis rejiciuntur.

Vox recta dicitur, quæ est nominativi casus, vel indicativi modi & præsentis temporis. Excluduntur per hanc partem casus obliqui; ut, *hominis, homini, &c.*

Ratio cur Aristoteles illos excluderit, est, quia cum verbo non possunt absolvere enuntiationem.

ARTICULUS II.

De Verbo.

VERBUM est, quod insuper tempus significat, & cujus nulla pars seorsim significat, atque semper eorum, quæ de altero dicuntur, & signum; ut, *amo, habeo, &c.*

Insu-

Insuper significare tempus, est significare cum tempore; quod superiori articulo explicatum est. Per hanc partem excluditur nomen.

Verbum esse semper notam eorum quæ de alio dicuntur, est verbum esse semper prædicatum, quando in enuntiatione significativè ponitur. Dico, *quando significativè*, id est, pro significatione ponitur, quia quando non ponitur pro significato, sed pro ipsâmet voce, potest esse subjectum; ut si dicam, *amo est verbum*.

Distinguunt autem hîc Dialectici duplex prædicatum, unum formale, quod est ipsa copula; alterum materiale, id scilicet, quod mediante copula dicitur de subjecto; ut hic *homo est animal*, prædicatum materiale est *animal*, formale verbum est. Cùm ergo dicitur verbum semper esse prædicatum, intelligitur vel formale tantum, ut ibi, *homo est animal*; vel formale & materiale simul; ut hîc, *Joannes ambulat*.

Addendæ sunt etiam huic definitioni ex Aristotelis mente, duæ illæ particulæ, *vox finita*, & *recta*. Unde excluduntur verba infinita; ut, *non valet*, *non currit*. Item casus obliqui verborum, id est, alterius modi quàm indicativi, vel alterius temporis quàm præsentis. Ratio cur Aristoteles eos excluderit, est partim quia cum nomine non faciunt enuntiationem, ut verba infinitivi modi, partim quia veritas enuntiationis, quam componunt, pendet à veritate enuntiationis de præsentis; ut hæc enuntiatio vera est, *Aristoteles audivit Platonem*, quia hæc aliquando fuit vera, *Aristoteles audit Platonem*.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM.

De ipsa Enuntiatione ejusque varietate.

IN hoc capite quatuor declarabuntur: 1. Quid Oratio. 2. Quæ illius species. 3. Quid enuntiatio. 4. Quas habeat species.

ARTICULUS PRIMUS.

De Oratione, duabus ejus speciebus, imperfecta & perfecta, & hac multiplici.

ORATIO est vox significata, *Arist. in* *categ. c. 4.* *cu-*
jus partium aliqua separata
significat ut dictio, sed non ut af-
firmatio vel negatio; ut, *homo al-*
bus, homo est animal.

Significare ut dictio est significare sine vero aut falso; ut, *homo.*

Significare ut affirmatio vel negatio est significa-
re cum vero aut falso; ut, *homo est animal.*

Adverte quod dicatur, *cujus aliqua pars signifi-*
cat ut dictio, non verò, *omnis*, quia alioquin exclu-
deretur enuntiatio composita v. g. *homo est ratio-*
nalis, & brutum est irrationale, *cujus aliqua pars*
significat ut affirmatio, scilicet, *homo est rationalis*,
& sic non omnis ejus pars significat ut dictio. Ve-
rum est interim, quod aliqua etiam illius pars si-
gnificet ut dictio, nempe, *homo, rationale, &c.*
Tantum ergo ostenditur ad orationem requiri &
sufficere, ut aliqua ejus pars significet saltem ut
dictio, & licet nulla significaret ut affirmatio vel
negatio, nihilominus adhuc fore orationem.

Orationum alia est imperfecta, alia perfecta

ORATIO IMPERFECTA est, quæ non gignit perfectum sensum in animo audientis; ut, *homo albus*.

ORATIO PERFECTA, quæ gignit perfectum sensum in animo audientis; ut, *Homo est animal*.

Perfecta dividitur in enuntiativam & non enuntiativam.

ORATIO PERFECTA NON ENUNCIATIVA est, in qua nec verum, nec falsum; ut, *sis felix*.

Dividitur in quinque species: Interrogativam; ut, *Est aliquid, quo tendis?* Vocativam; ut, *Huc ades, ô Melibœe!* Imperativam; ut, *Maturate fugam*. Deprecativam; ut, *Aspice nos*. Optativam, ut, *Utinam philosophus evadam!*

ARTICULUS II.

De Enuntiatione, ejusque divisione ac subdivisione.

*Arist.
ibidem.*

ENUNTIATIO est oratio, quæ vera est, vel falsa; ut, *homo est rationalis, homo non est rationalis*.

Vera dicitur, quæ est conformis rei significatæ; ut prior.

Falsa, quæ est difformis rei significatæ; ut posterior.

Adverte propositionem de quâ dictum est tract. I. p. 1. cap. 1. art. 1. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine, quod ibidem in annotatione indicatum est: & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enuntiationi debent accommodari.

Adverte

Adverte præterea, prædicationem, de qua etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2. idem esse, quod enuntiationem simplicem affirmativam; Unde, quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem transferri possunt. Tantum ergo illic ommissa hîc proponentur.

Dividitur enuntiatio in simplicem & compositam, sive in categoricam & hypotheticam.

ENUNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo removens. *Arist. 1. interp. 6. 4.*

Id est, quæ unum prædicatum de uno subjecto affirmat vel negat; sive: quæ constat uno prædicato & uno subjecto tanquam præcipuis partibus: ut, *homo est animal.*

ENUNTIATIO COMPOSITA est, quæ constat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam præcipuis partibus: ut, *Si dies est, lux est.*

Subdividitur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

AFFIRMATIO est alicujus de aliquo enuntiatio. *Arist. 1. dem.*

Id est, in quâ prædicatum affirmatur de subjecto: ut, *Aristoteles est philosophus.*

NEGATIO est enuntiatio, quâ aliquid ab aliquo dimovetur.

Id est, in quâ prædicatum removetur à subjecto; ut, *vitium non est amandum.*

Subdividitur secundò enuntiatio simplex in universalem, particularem, infinitam, & singularem.

Prior Arist. 2. 6. 1.

ENUNTIATIO universalis est, cùm aliquid aut omni aut nulli inesse significat.

Id est, cujus subjecto præfigitur signum universale: ut, *Omnis homo est discipline capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa, dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. art. 3.

Arist. ibi-
dem.

ENUNTIATIO particularis est, cùm alicui, non alicui, aut non omni inesse significat.

Id est, cujus subjecto præfigitur signum particulare; ut *aliquod animal est rationale.*

Illam particulam *non alicui*, invertenda est, quasi dictum esset, *alicui non*: nam, *non alicui*, si negatio intelligatur præposita, idem valet quod, *nulli*, ut infra dicetur, & sic designaretur enuntiatio universalis, non particularis. Illud ergo membrum sensu idem est cum sequenti, *non omni*.

Arist. ibi-
dem.

ENUNTIATIO indefinita est, cùm quid inesse vel non inesse sine universali particularive notâ significat.

Id est, cujus subjecto communi nullum signum præfigitur: ut, *homo est animal.*

Debet

Debet esse subjectum commune, quia si sit singulari, non erit indefinita, sed singularis; ut, *Petrus est homo.*

Debet quoque illud subjectum commune sumi personaliter: si enim aliter sumatur, potius reducetur ad singularem; sed hoc reservetur in tractatum de suppositione.

ENUNTIATIO SINGULARIS est, quæ constat subiecto singulari; ut, *Petrus ambulat.*

Inter has divisiones illud est discriminis, quod primâ dicatur dividere enuntiationem secundum substantiam, secunda secundum qualitatem; tertia secundum quantitatem. Unde primâ divisione respondetur quæstioni factæ per *quæ*, secundâ, quæstioni factæ per *qualis*, tertiâ, quæstioni factæ per *quanta*. Ut, *quæ est hæc propositio, omnis homo est animal?* R. simplex; *qualis?* R. affirmativa; *quanta?* R. universalis.

A N N O T A T I O.

Non agitur hic de enuntiatione composita, de quâ tamen multa utilia dici possunt, quia cum tempus tradendæ Dialecticæ præscriptum non sufficiat ad omnia, tantum explicabitur syllogismus categoricus, id est, præcipuus. Eandem ob causam prætermittuntur enuntiationes exponibiles & modales.

CAPUT TERTIUM.

De quibusdam Enuntiationis proprietatibus.

DUæ sunt proprietates enuntiationis, oppositio & æquipollentia, quæ hoc capite explicabuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid & quotuplices sint oppositæ?

*Arist. 1.
de interpr.
c. 4.*

OPPOSITÆ sunt affirmatio & negatio ejusdem de eodem non æquivocè.

Id est, Oppositæ sunt affirmatio & negatio, quæ constant eodem subjecto & prædicato non æquivocè sumpto; ut, *omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

Additur, *non æquivocè*, quia si subjectum vel prædicatum sumatur in diversâ significatione, tolletur oppositio; unde hæ non sunt oppositæ, *canis latrat, canis non latrat*; si subjectum, *canis*, semel sumatur pro cane domestico, & semel pro constellatione.

Oppositæ sunt triplices, contrariæ, subcontrariæ, contradictoriæ.

*Arist. 1.
de interpr.
c. 5.*

CONTRARIÆ sunt, quarum una de universali enuntiat competere, altera non competere.

Id est, sunt oppositæ universales; ut, *Omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

SUBCONTRARIÆ sunt, in quibus de universali non universaliter enuntiat.

Id est, sunt oppositæ particulares, vel indefinitæ; ut, *Aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

CON-

CONTRADICTORIÆ sunt, quarum altera universaliter significat de eodem, altera verò non. *Arist. ibi dem.*

Id est, sunt oppositæ, quarum una est universalis, altera particularis, aut indefinita; ut, *Omnis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

Q. *Sub quo membro continentur oppositæ singulares; ut, Petrus est doctus, Petrus non est doctus?* R. sub nullo membro ab Aristotele definito comprehendi, quia tantum describit oppositas constantes subiecto universali, ut patet ex definitionibus singularum specierum. Reverâ tamen oppositæ singulares sunt contradictoriæ, quia ipsis convenit lex contradictoriarum, ut statim patebit.

Oppositis adjungi solent subalternæ, quæ sic definiuntur.

SUBALTERNÆ sunt duæ propositiones constantes eodem prædicato & subiecto, ejusdem qualitatis, sed diversæ quantitatis. Id est, utraque est affirmativa, vel utraque negativa; sed una est universalis, altera particularis; ut, *Omnis homo est animal, aliquis homo est animal.* Universalis dicitur, *subalternans*, particularis *subalternata*. Has propositiones certum est non opponi, cum non sint affirmatio & negatio.

Tabula oppositarum.

Omnis homo
est doctus.

CONTRARIÆ.

Nullus homo
est doctus.

SUBALTERNÆ.

CONTRA

CONTRA

SUBALTERNÆ.

DICTORIÆ.

DICTORIÆ.

Aliquis homo
est doctus.

SUBCONTRARIÆ.

Aliquis homo
non est doctus.

ARTICULUS II.

Leges subalternarum & oppositarum.

Subalternis & singulis oppositis sua lex assignatur, ostendens, quomodo ad invicem se habeant secundum veritatem & falsitatem.

Lex subalternarum.

EX VERITATE SUBALTERNANTIS sequitur veritas subalternatæ, non tamen ex falsitate subalternantis sequitur falsitas subalternatæ; ex falsitate subalternatæ sequitur falsitas subalternantis, non tamen ex veritate subalternatæ sequitur veritas subalternantis.

Prior pars declaratur exemplo. Quia hæc est vera, *Omnis homo est animal*, hæc etiam est vera, *aliquis homo est animal*. Non tamen ex eo, quòd hæc falsa sit, *Omnis homo est probus*, sequitur etiam hanc falsam esse, *Aliquis homo est probus*.

Des

Declaratur item pars posterior. Quia hæc est falsa, *Aliquis homo irrationalis*. Non tamen ex eo, quòd hæc vera sit, *Aliquis homo est probus*, sequitur etiam hanc veram esse, *Omnis homo est probus*.

Q. *Quæ est ratio hujus legis?* R. quia subalternans includit subalternatam, & aliquid ampliùs; ideòque plus requiritur ad ejus veritatem, quàm ad veritatem subalternatæ, & minus ad falsitatem.

Lex contrariarum.

CONTRARIÆ non possunt esse simul veræ, possunt tamen esse simul falsæ, *Omnis homo est probus*. *Nullus homo est probus*.

Q. *Quæ est ratio hujus legis?* R. si contrariæ essent simul veræ, sequeretur contradictorias esse simul veras: nam ex veritate duarum contrariarum, quæ sunt universales, rectè sequitur veritas duarum particularium, quarum affirmativa contradicit universali negativæ, & negativa affirmativæ, ut videre est in tabula superiori. Ex falsitate autem contrariarum non sequitur falsitas particularium, ideòque non sequitur contradictorias esse simul falsas.

Lex Subcontrariarum.

SUBCONTRARIÆ possunt esse simul veræ, non simul falsæ, Simul veræ sunt hæc, *Aliquis homo est doctus*, *Aliquis homo non est doctus*.

Q. *Quæ rursus hujus legis ratio?* R. si subcontrariæ essent simul falsæ, contradictoriæ essent etiam simul falsæ per legem subalternarum, dum

autem sunt simul veræ, non sequitur, contradictorias esse simul veras, ut patet ex eâdem lege.

Lex Contradictoriarum.

CONTRADICTORIÆ nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt.

Hujus legis nulla ratio dari potest, cùm sit lumine naturæ cuius notissima: æquivalet enim his duobus axiomatibus, *Idem non potest simul esse & non esse, & Quodlibet est vel non est.*

ARTICULUS III.

De Æquipollentia.

ENUNTIATIONES ÆQUIPOLLENTES sunt diversæ enuntiationes constantes eodem prædicato & subjecto, sed diversis signis, idem significantes; ut hæc, *Aliquis homo non est temperans, Non omnis homo est temperans.*

Possunt autem oppositæ & subalternæ reddi sibi invicem æquipollentes appositione particulæ negativæ, *non*, vel ante subjectum, vel post subjectum, vel ante & post subjectum, ut præscribitur tribus his regulis.

Primæ regula æquipollentiæ.

SI SUBJECTO enuntiationis universalis postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contrariæ: ut ista, *Omnis homo est animal*, reddetur æquipollens suæ contrariæ hoc modo, *Omnis homo non est animal*, hæc enim æquivalet isti, *Nullus homo est animal*. Rursum ista, *Nullus homo est animal*, reddetur suæ contrariæ æquivalens, si dicas, *Nullus homo non est animal*.

[*Secun-*

Secunda regula æquipollentiæ.

SI SUBJECTO alicujus enuntiationis præponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contradictoriæ; ut ista, *Aliquis homo est probus*, redditur æquivalens suæ contradictoriæ, si dicas, *Non aliquis homo est probus*, quæ sensu eadem est cum hac, *Nullus homo est probus*.

Tertia regula æquipollentiæ.

SI SUBJECTO enuntiationis proponatur simul & postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ subalternæ: ut ista, *Aliquis homo est animal*, fiet æquivalens huic, *Omnis homo est animal*, si dicatur, *Non aliquis homo non est animal*.

Leges istæ hoc versiculo vulgò comprehenduntur:
Præ contradic. post contra, quæ postque subalter.

TRACTATUS SECUNDI
PARS SECUNDA.

Definitio & divisio, si præcisè sumantur, non sunt enuntiationes, sed orationes imperfectæ. Quia tamen per enuntiationes tradi solent, immò sæpè nomen definitionis ac divisionis pro integris enuntiationibus usurpatur, ut paulò post patebit, eas enuntiationi annectimus. Dividemus hanc partem in duo capita. In priori agetur de definitione, in posteriori de divisione.

CAPUT PRIMUM.

De definitione.

HOc capite duo explicabuntur. Unum, quid & quotuplex sit definitio. Alterum, quæ leges definitionis.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex sit definitio.

DEFINITIO est oratio naturam alicujus explicans, ut hæc oratio, *Animal rationale*, respectu hominis, & hæc: *Quod de multis aptum est predicari*, respectu universalis. Itaque definitio propriè loquendo non est integra enuntiatio, in qua oratio rem explicans de re ipsa prædicatur, sed ipsa sola oratio quæ rem explicat, sive talis enuntiationis prædicatum; ut hoc totum non est definitio hominis propriè loquendo, *Homo est animal rationale*; nec istud totum est definitio universalis, *Universale est quod de multis aptum est predicari*; sed istæ imperfectæ orationes, *Animal rationale*; *Quod de multis aptum est predicari*; enuntiationes verò istæ magis propriæ vocarentur enuntiationes definitæ, quàm definitiones. Vulgariter tamen & passim definitio etiam sumitur pro tali integra enuntiatione, quia cum definitio solitariè sumpta, sit imperfecta oratio; ut integer sensus conficiatur, quærenti definitionem responderetur per talem enuntiationem.

DEFINITUM est id quod oratione explicatur; ut, *homo*, respectu hujus orationis *animal rationale*.

Definitionum alia est definitio, quid nominis; alia definitio, quid rei.

DEFINITIO QUID NOMINIS est, quæ alicujus vocis significationem exponit; ut si dicas, *Dialectica est nomen significans artem differendi*. Huc revocantur definitiones petiæ ab etymologia nominis; ut *Consul est qui consulit patriæ*.

DEFINITIO QUID REI est, quæ rei per nomen signi-

significatæ naturam explicat; ut si dicas, *homo est animal rationale.*

Definitionum quid rei alia est definitio propriè dicta seu essentialis, alia descriptio.

DEFINITIO ESSENTIALIS est, quæ datur per sola essentialia definiti: ut, *animal rationale*, respectu hominis.

Definitionum essentialium una physica, altera metaphysica seu logica.

DEFINITIO ESSENTIALIS PHYSICA est, quæ datur per materiam & formã, ut si dicas, *Homo est quoddam compositum ex corpore & anima rationali.*

DEFINITIO ESSENTIALIS METAPHYSICA SEU LOGICA est, quæ datur per genus & differentiam; ut si dicas, *homo est animal rationale.*

Q. I. Quare prior dicitur physica, posterior metaphysica vel logica? R. Prior dicitur physica, quia materia & forma, quibus constat, vocari solent partes essentialis physicae, eo quòd de illis physicus agat. Posterior dicitur metaphysica vel logica, quia genus, & differentia, quibus constat, vocari solent partes essentialis metaphysicae vel logicae, eò quòd de illis agat metaphysicus vel logicus.

DESCRIPTIO est, quæ datur per aliquid quod non est essentialis definiti; ut si dicas: *homo est animal risibile.*

Descriptionum alia causalis, alia non causalis.

DESCRIPTIO CAUSALIS est, quæ datur per causam externam.

Causa externa est, quæ non est, pars rei cuius est causa.

Illa est duplex: efficiens; ut, *Solluminis*, & finalis; ut, *sanitas deambulationis.* Ita-

Itaque descriptio causalis est etiam duplex; una datur per causam efficientem; ut si dicas, *dies est motus solis supra terram*: nam motus solis supra terram est causa efficiens diei. Altera datur per causam finalem; ut si dicas: *homo est animal creatum ad fruendum æternâ beatitudine*: nam frui æternâ beatitudine est finis hominis.

Q. 2. *An definitio constans partibus physicis non possit vocari causalis?* R. posse, si vim nominis attendamus, quia datur per causas internas, quæ sunt materia & forma. Sic tamen vocari non solet, quia habet nomen dignius, nempe definitionis essentialis, & per causalem vulgò intelligitur ea, quæ non est essentialis, daturque per causam externam.

Descriptio non causalis est etiam duplex; una datur per genus & proprietatem convertibilem cum definito; ut si dicas, *Homo est animal risibile*. Altera datur per genus & plura accidentia, quæ simul collecta cum definito convertuntur; ut, si dicas, *Homo est animal bipes implume*.

Q. 3. *An possit aliquo sensu dici omnem definitionem constare genere & differentia?* R. posse dici intelligendo per genus & differentiam illa etiam, quæ subeunt vicem generis & differentia. Omnis enim definitio constat genere & differentiâ, vel subeuntibus vicem eorum, id est, uno termino cõmuniori, & alio vel aliis ita restringentibus, ut soli definito conveniat, ut patet ex omnibus exemplis allatis.

Ut autem noverint tirones in omni propositâ definitione singula suis muneribus, nominibusq; distinguere, advertant in omni enuntiatione definitivâ

tivâ

tivâ hunc esse ordinem. Id quod sensu præcedit copulam, sive ipsum subjectum, est definitum. Terminus simplex, qui sensu immediatè sequitur copulam, est genus definiti; quod sæpissimè subicitur. Id quod deinceps sequitur, est differentia.

ARTICULUS II.

Quæ sint leges definitionis?

EX multis legibus definitionis, quæ ex Aristotele & aliis adferri possent, tres tantùm præcipuas proponemus.

1. DEFINITUM non potest ingredi suam definitionem. Ratio est, quia definitio debet esse clarior definito, idem verò non potest esse clarius seipso.

Hinc collige relativa, *qui, quæ, quod*, in enuntiationibus definitivis immediatè copulæ postposita non referre ipsum definitum, quia tunc definitum ingrederetur suam definitionem; sed genus definiti quod subicitur; ut cùm dicitur: *Genus est quod de multis, &c.* relativum, *quod*, non refert genus; tunc enim esset sensus: *Genus est quod genus, &c.* sed refert *universale*, & sic constituitur; *Genus est universale quod &c.* Idem iudicium esto de cæteris.

2. DEFINITIO debet esse convertibilis cum definito. Id est, non debet magis, aut minus latè patere. Hinc istæ definitiones hominis sunt vitiosæ: *Corpus animatum sentiens: Animal litteratum.*

3. DEFINITIO nihil continet superfluum. Id est nihil præter ea quæ necessaria sunt, ut definitio sit convertibilis cū definito; nisi forte illa non essent satis clara; tunc enim quod illis majoris explicatio-

nis

nis gratia addetur, non erit superfluum. Vitiosa ergo est ista hominis definitio, *animal rationale bipes.*

CAPUT SECUNDUM.

De Divisione.

ETiam duo de divisione explicabuntur; scilicet quid & quotuplex sit divisio; tum quæ divisionis leges.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid & quotuplex sit divisio.

DIVISIO est oratio totum in suas partes distribuens; ut, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Divisio generaliter sumpta duplex est; una divisio nominis, altera rei.

DIVISIONOMINIS est, quâ distinguitur multiplex significatio termini æquivoci. Hanc divisionem dialectici vocare solent Homonymiam.

Est autem duplex; una divisio æquivoci purè in sua æquivocata; ut, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus caeleste.* Altera divisio analogi in sua analogata; ut, *Hominum alius verus, alius pictus.*

DIVISIOREI est, quâ res aliqua vel terminus univocus in suas partes dividitur; ut, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Divisio rei est triplex, triplicis nempe totius, integralis, essentialis, universalis.

DIVISIO TOTIUS INTEGRALIS est, quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes; ut *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.* Dicun-

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt. Hanc divisionem multi partitionem potius quàm divisionem vocandam censent.

DIVISIO TOTIUS ESSENTIALIS est, quâ totum essenziale dividitur in partes sibi essentielles; ut, *Hominis una pars corpus, altera anima.*

DIVISIO TOTIVS VNIVERSALIS est, qua aliquod magis commune dividitur in minus communia; ut, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Divisio totius universalis admodum varia posset assignari, sed potissimum quadruplex in usu est.

Prima est generis in species, ut *Animalium aliud homo, aliud brutum* Ad hanc revocatur divisio speciei in individua, differentiae in species vel in individua, generis in differentias, differentiae in differentias.

Secunda est accidentis in subjecta, cum videlicet divisum est accidens membrorum dividendum; ut, *Alborum aliud liliu, aliud nix, &c.*

Tertia subjecti in accidentia, cum nempe membra dividenda sunt accidentia divisi; ut, *Hominum alii probi, alii improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando divisum & membra dividenda sunt accidentia ejusdem subjecti; ut, *Dulcium aliud album, aliud flavum, &c.*

ARTICULUS II.

Quæ sint leges Divisionis.

INter multas leges divisionis quatuor sunt præcipuæ.

1. Divisum debet plus continere quàm singula membra dividenda, Hinc vitiosa est ista divisio,

Animalium aliud sensitivum, aliud homo, aliud brutum: nam *sensitivum*, quod est unum è membris dividendis, est convertibile cum diviso.

2. DIVISUM debet adæquari membris dividendis simul sumptis, vitiosa igitur est hæc divisio. *Viventium aliud homo, aliud brutum*; vivens enim, quod est divisum, latius patet quàm homo & brutum simul, quandoquidem etiam completatur plantam.

3. OMNIA membra dividenda debent inter se pugnare. Unde inepta est hæc divisio, *Hominum alius probus, alius literatus*.

4. MEMBRA dividenda sunt pauca, unde malè sic divideretur vivens, *Viventium aliud homo, aliud equus, aliud leo, aliud canis, aliud quercus, &c.* sed dividendum est prius in species generales, & hæc rursus in alias, donec veniatur ad id quod quæritur; ut, *Viventium aliud animal, aliud planta; Animalium aliud homo, aliud brutum, &c.*

TRACTATUS SECUNDI

PARS TERTIA.

De suppositione.

TRactatui de enuntiatione tractatum de suppositione subnectimus, quia hæc affectio, et si terminis simplicibus conveniat, non tamen convenit illis nisi in oratione, maximè que in enuntiatione positus, ut ex dicendis patebit. Præmittimus autem hunc tractatum tractatui de argumentatione & syllogismo, quia ad cognoscendas regulas & vitia argumentationis, ac præcipuè syllogismi, ejus notitia prorsus est necessaria. Alias autem vocum affectiones, non quia non utiles, sed quia minùs

minùs necessaria ad institutum, ob rationem alibi commemoratam.

Dividetur hæc pars in duo capita. In priori agetur de generibus suppositionum. In posteriori de speciebus.

CAPUT PRIMUM.

De generibus suppositionum.

TRia genera suppositionum vulgò recensentur, quæ explicabuntur hoc capite, præmissâ suppositionis in communi definitione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid & quotuplex suppositio.

SUPPOSITIO est usurpatio vocis in oratione positæ pro aliquo, ut hîc, *Omnis homo est animal*, vox illa, *homo*, usurpatur pro Joanne, Petro & reliquis hominibus. Suppositio aliter vocari solet *acceptio vocis*.

Q. 1. *Unde dicta est suppositio?* R. ex eo, quòd vox in oratione plerumque supponatur, id est, substituat in locum alterius, nempe rei per ipsam significatæ: Cùm enim, ut ait Aristoteles, res ipsas exprimere, & in disputationem aut colloquium adducere non possumus, vocibus loco rerum utimur, & in harum locum illas subrogamus, sicut ad numerandum calculis æneis pro nummis aureis uti mercatores solent.

Q. 2. *Estne igitur magna suppositionis cognoscenda necessitas?* R. maxima, tum ad exprimendos proprios conceptus, tum ad alterius intelligendos. Sicut enim qui ignorat quid quoquo loco calculus valeat, nec ipse calculis ad numerandũ uti, nec alium utentem potest intelligere, & facillimè decipitur: ita qui

nescit, pro quo vox in quaque oratione accipiatur, nec ipse mentem suam exponere, nec alterius conceptum assequi poterit, ac facillimè circumvenietur.

Q. *Quare dictum est, plerumque vocem orationi insertam substitui in locum alterius?* R. quia ut dicitur proximo articulo, vox interdum accipitur pro seipsa; quo casu non substituitur in locum alterius. Dicitur tamen etiam tunc supponi, extensa verbi istius significatione ad quamcunque vocis acceptionem.

Triplex est generatim suppositio, Materialis, Simplex, Personalis, quæ vulgò genera acceptionis aut suppositionis vocantur.

ARTICULUS II.

De suppositione materiali.

SUPPOSITIO MATERIALIS est acceptio vocis pro seipsa; ut cum dico, *Homo est dictio dissyllaba*, vox, *homo*, accipitur pro seipsa, id est, pro ipsamet voce, non autem pro significato.

Q. 1. *Quare ista acceptio dicitur materialis?* R. quia per illam vox accipitur pro materia nominis seu termini, quæ sunt litteræ & syllabæ: nomen enim significativum constat duobus, ipsa voce, & significatione: vox est velut materia; significatione velut forma.

Q. 2. *Quo alio nomine vocatur ista suppositio?* R. græco vocabulo latinis etiam Dialecticis familiari dicitur *technica*, quasi dicas, artificiosa vel dolosa: quia nimirum ista suppositio est ad fallendum apta, eo quòd dictum de voce facillimè accipitur tanquam dictum de re significata, & sic sophistæ illam velut arte quadam & fraude ad technas & captiones utuntur.

Q. 3.

Q. 3. *Quibus notis dialectici hanc suppositionem indicare solent?* R. Duabus; una est articulus Græcus; τὸ, id est, *illud*, quem articulum sæpe præponunt voci, quam materialiter volunt accipi, ut τὸ *animal*, τὸ *homo*, quasi dicas, illa vox, *animal*; illa vox, *homo*. Altera est particula *li*, quæ graves quidam authores familiariter utuntur, ut *li animal*, *li homo*. Quæ particula æquivalet articulo græco, & puto esse antiquum articulum gallicum, quo Parisienses etiam in scholis utebantur.

ARTICULUS III.

De suppositione simplici.

SUPPOSITIO SIMPLEX est acceptio vocis pro suo immediato significato tantum, id est, pro naturâ communi, vel conceptu communi. Ita sumi dicitur subjectum hujus enuntiationis, *homo est universale*, non enim significatur, quod Joannes vel Petrus vel quispiam alius singularis homo est universale, hoc enim falsum esset, sed quod homo in communi sit universale.

Dictum est, *pro natura communi, vel conceptu communi*, quia in talibus propositionibus quidam dicunt subjectum sumi pro natura communi, alii verò docent, illud sumi tantum pro conceptu communi. Sed hæc difficultas altioris est considerationis, & omninò dialecticis prætereunda, præsertim cum voces illæ, quæ dicuntur sumi simpliciter, sumi etiam possint technicè, sive materialiter sensu longè faciliori & dialecticis accommodatori: potest enim, imò & solet, apud dialecticos subjectum allatæ propositionis sumi pro ipsa voce, ut

fit sensus, *homo est universale*, id est, illa vox, *homo*, est universale: quem sensum in tractatu de universalibus semper secuti sumus, omnium propè dialecticorum more. Idem esto iudicium de subjectis cæterarum propositionum, in quibus aliqua proprietas dialectica, ut ajuut, subjecto tribuitur; ut *homo est species*, *animal est genus*.

ARTICULUS IV

De suppositione personali.

SUPPOSITIO PERSONALIS est acceptio vocis pro mediato significato, id est, pro inferioribus vel denominatis. Sic accipitur subjectum hujus propositionis, *Omnis homo est animal*; accipitur enim pro Joanne, Petro, & cæteris, qui sunt inferiora hominis, cum sensus sit, *Joannes est animal*, & *Petrus est animal*, &c. Item subjectum hujus, *Omne album est substantia*, accipitur enim pro pariete, nive, lacte, & reliquis, quæ sunt denominata *albi*.

Q. *Quomodo differunt inferius & denominatū?* **R.** Inferius dicitur id, cui aliquis terminus magis communis essentialiter & in quid tribuitur; ut individua respectu speciei, species respectu generis. Denominatum verò est id, cui aliquis terminus connotativus accidentaliter tribuitur; ut, *paries*, *nix*, &c. respectu *albi*. Huc revocari possunt species vel individua comparatione differentie essentialis; quia differentia etsi prædicetur essentialiter, est tamen comparatione speciei & individuorum terminus connotativus.

Ad deprehendendam acceptionem personalem ponitur hæc regula.

OMNIS VOX, cui præponitur vel præponi potest, manente eodem sensu, aliquod signum, accipitur
perfo-

personaliter; ut subjectum istius propositionis, *Omnis homo est animal*; quia illi præponitur signum, *omnis*; & istius, *Homo est probus*, quia illi præponi signum potest particulare, manente eodem sensu, hoc modo, *Aliquis homo est probus*.

Ex his suppositionum generibus desumitur hæc ad argumentandum regula.

IN ARGUMENTATIONE non licet mutare genus acceptionis, id est, non licet unam & eandem vocem semel accipere materialiter, & semel simpliciter, vel personaliter, &c. unde vitiosum est hoc argumentum: *Homo est dictio dissyllaba; omnis homo est animal, ergo animal est dictio dissyllaba*; quia *homo* in prima propositione sumitur materialiter, in secunda personaliter.

CAPUT SECUNDUM.

De speciebus suppositionum.

SUPPOSITIO personalis dividitur in quatuor species, universalem, copulatam, determinatam & confusam, quæ aliis nominibus vocantur distributiva, collectiva, disjunctiva, disjuncta. Et ab his vox aliqua dicitur accipi universaliter seu distributivè, copulativè seu collectivè, determinatè seu disjunctivè, confusè seu disjunctim. Hæ suppositiones etsi, ut dictum est, sint species suppositionis personalis, passim tamen absolutè vocantur species suppositionis, sicut priores genera. De singulis hoc capite breviter agetur.

ARTICULUS PRIMUS.

De suppositione universali seu distributiva.

SUPPOSITIO UNIVERSALIS est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominaris copulativè enumerandis.

Dicuntur autem aliqua enumerari copulativè, quando enumerantur per conjunctionem copulativam copulativè sumptam, id est, connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subjectum hujus propositionis: *Omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal, &* sic de cæteris, ubi conjunctio copulativa & connectit integras enuntiationes.

Suppositio universalis dividitur primò in absolutam, & accommodam.

SUPPOSITIO UNIVERSALIS ABSOLUTA est, ubi nulla intelligitur exceptio. Ita sumitur subjectum dictæ propositionis, *Omnis homo est animal.*

SUPPOSITIO UNIVERSALIS ACCOMMODA est, ubi aliqua intelligitur exceptio; ut hîc; *Cælum tegit omnia*, scilicet præter se.

Dividitur secundò suppositio universalis in universalem pro generibus singulorum, & universalem pro singulis generum

SUPPOSITIO UNIVERSALIS PRO GENERIBUS SINGULORUM est, per quam vox accipitur pro omnibus generibus seu speciebus, non autem pro omnibus individuis. Hoc modo sumitur subjectum illius propositionis. *Omne animal fuit in arca Noë.* Sensus enim est, *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noë*; scilicet, equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne individuum animalis fuit in arca Noë*; sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc vivunt, fuisse in arca Noë. Vel sic: Significatur cujuslibet speciei aliquod individuum ibi fuisse, non vero cujuslibet speciei quodlibet individuum.

SUP-

SUPPOSITIO UNIVERSALIS PRO SINGULIS GENERUM est, per quam vox sumitur pro omnibus suis individuis. Ita sumitur subiectum istius propositionis: *Omnis homo est animal.*

Ad cognoscendam suppositionem universalem multæ à dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. SUBIECTUM enuntiationis universalis affirmativæ sumitur universaliter; ut subiectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generaliore, quòd nempe signum universale affirmativum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. UTRUMQUE extremum enuntiationis universalis negativæ, & prædicatum particularis negativæ sumitur universaliter; ut hîc: *Nullus homo est brutum*, universaliter sumitur tam *homo* quàm *brutum*; Hîc verò, *Aliquod animal est homo*, tantum *homo* sumitur universaliter, non *animal*.

Hæc etiam regula reducitur ad generaliore, quod nimirum signum negativum distribuat omnia sequentia, sive proximè illis præponatur, sive remotè. Eandem vim habent omnes dictiones, quæ in sua significatione negationem includunt; ut particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia privationem aut carentiam; ut *egeo*, *careo*, &c.

ARTICULUS II.

De suppositione copulata.

SUPPOSITIO COPULATA est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis, copulativè

H 5

enu-

enumerandis; id est, per conjunctionem copulativam copulativam sumptam, hoc est, non connectentem integras enuntiationes, sed terminos simplices. Ita sumitur subjectum hujus propositionis, *Omnia elementa sunt quatuor*; sic enim explicatur, *Ignis, & aer, & terra, & aqua sunt quatuor*; non autem sic: *Ignis est quatuor, & aer est quatuor, &c.*

Ad dignoscendam hanc suppositionem una hæc notetur regula.

SUBJECTUM propositionis, cujus prædicatum est vox numerum significans, sumitur copulativam, Exemplum jam est ptopositum.

ARTICULUS III.

De suppositione determinata.

SUPPOSITIO DETERMINATA est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis disjunctivè enumerandis, id est, per conjunctionem disjunctivam disjunctivè sumptam, hoc est, connectentem integras enuntiationes, Ita sumitur subjectum hujus propositionis: *Aliquis homo est probus*: sic enim explicatur, *vel Joannes est probus, vel Petrus est probus, vel Paulus est probus, & sic de cæteris.*

Ad cognoscendam hanc suppositionem hæc sit regula:

UTRUMQUE extremum propositionis particularis aut indefinitæ affirmativæ, & subjectum negativæ, sumitur determinatè, ut in his propositionibus: *aliquis homo est probus. Homo est probus*, tã prædicatum quàm subjectum sumitur determinatè. In his autè, *aliquis homo non est probus, homo non est probus*, solum

solum subjectum sumitur determinatè, prædicatum verò universaliter per secundam regulam de suppositione universali.

ARTICULUS IV.

De suppositione confusa.

SUPPOSITIO CONFUSA est acceptio vocis pro inferioribus vel denominatis disjunctim enumerandis, id est, per conjunctionem disjunctivam disjunctim sumptam, hoc est, connectentem simplices terminos, non verò integras enuntiationes. Ita sumitur prædicatum hujus propositionis, *Omnis homo est animal*; sic enim exponitur: *Omnis homo est hoc, vel istud, vel illud, vel aliud animal*; non autem sic: *Omnis homo est hoc animal, vel, omnis homo est istud animal, &c.* Hæc enim expositio falsa est, cum ipsa propositio sit vera.

Traduntur de hac acceptione multæ regulæ, inter quas hæc est præcipua.

PRÆDICATUM propositionis universalis affirmativæ sumitur confusè. Patet exemplo superiori. Reducitur hæc regula ad generaliore, quòd nempe signum universale affirmativum confundat, id est, confusè sumi faciat, illum terminum, cui mediatè sive remotè præponitur.

Ex his suppositionum speciebus sumitur hæc regula argumentandi & axioma celeberrimum, quo pleræque syllogismorum regulæ nituntur.

Non LICET procedere à non distributo ad distributum, id est: Non licet aliquem terminum, qui in antecedente non sumitur universaliter, ponere in

con-

consequente universaliter sumptum, ut non sequitur: *Omnis homo est animal, ergo omne animal est homo*; quia *animal* in antecedente non distribuitur, cum sit prædicatum universalis affirmativæ: in consequente verò distribuitur, cum sit subiectum universalis affirmativæ.

TRACTATUS TERTIUS.

De Syllogismo.

EX terminis componitur propositio, ex propositionibus syllogismus, de quo hîc nobis agendum est. Dividitur hic tractatus in duas partes. In priori tractabitur de principiis internis syllogismi. In posteriori de externis.

TRACTATUS TERTII

PARS PRIMA.

De principiis internis syllogismi.

PRINCIPIA INTERNA syllogismi dicuntur, quæ sunt in ipso syllogismo.

Hæc principia duplicia sunt, materialia & formalia. Itaque hæc pars dividetur in duo capita. In priori agetur de principiis materialibus syllogismi. In posteriori de formalibus.

CAPUT PRIMUM.

PRINCIPIA MATERIALIA sunt, ex quibus velut materia construitur syllogismus.

Hæc principia sunt duplicia: propinqua, quæ sunt propositiones; & remota, quæ sunt termini.

Ita.

Itaque hoc capite quatuor explicabuntur. 1 Quid argumentatio in genere, & quæ ejus partes. 2. Quotuplex 3. Quid syllogismus. 4 Quot termini & enuntiationes in syllogismo.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit argumentatio, & quæ ejus partes?

GENUS syllogismi est argumentatio, quæ præter syllogismum alias quasdam species complectitur, ut infra dicitur. Itaque prius quàm de syllogismo agamus, exponendum videtur, quid sit argumentatio, & quænam illius partes.

ARGUMENTATIO est oratio, in qua unum ex alio colligitur: ut, *Omnis homo est sensitivus, ergo omnis homo est animal.* Dicitur unum colligi ex alio, quando significatur una propositio sequi ex altera, quod fit per particulam illam *ergo*, vel aliam æquivalentem. Unde non est hîc argumentatio: *Omnis homo est animal, & Omnis homo est sensitivus*; quia etiam si posterior propositio rectè sequatur ex priori, non tamen in illa oratione significatur sequi.

Tres ergo sunt partes argumentationis: Antecedens, Consequens, Nota illationis.

Antecedens est enuntiatio ex quâ alia colligitur.

Consequens est enuntiatio quæ ex alia colligitur.

Nota illationis est conjunctio significans unam enuntiationem colligi ex alia, ut in assignata argumentatione, antecedens est, *Omnis homo est sensitivus*; consequens, *Omnis homo est animal*; nota illationis, ista conjunctio, *ergo*.

Illatio aliis nominibus vocatur *sequela, consequentia.*

tia, consecutio, collectio, quæ non est antecedens nec consequens, sed connexio consequentis cum antecedente, designata, ut dictum est, per illam vocem, *ergò* vel aliam æquivalentem. Sumitur etiam non rarò consequentia, & illi æquivalentia pro integra argumentatione.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit argumentatio.

ARGUMENTATIONUM alia bona, alia vitiosa. **BONA** est, cujus consequens legitimè inferitur ex antecedente: ut *Homo est animal, ergo homo est sensitivus.*

VITIOSA est, cujus consequens non legitimè inferitur ex antecedente: ut *Homo est animal, ergo homo est rationalis*: non enim legitimè colligitur hominem esse rationalem ex eo, quòd sit animal, cum brutum sit etiam animal, & tamen non sit rationale. Quando verò consequens legitimè, quando non legitimè colligatur ex antecedente, patebit ex regulis, quæ suo loco tradentur.

Nota, cum simpliciter fit mentio argumentationis, bonam intelligi, non vitiosam.

Argumentatio bona dividitur, in formalem & materialem; sive in formaliter bonam, id est, ratione formæ; & materialiter bonam, id est, ratione materiæ.

ARGUMENTATIO FORMALIS est, cum in nullâ similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentationes verò similis formæ sunt, quæ constant æquè multis terminis, eodem ordine dispositis

positis, & æquè multis propositionibus ejusdem
quantitatis & qualitatis, ut hæ argumentationes
sunt similis formæ.

Omne animal est vivens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est vivens.

Et,

Omnis arbor est planta.
Omnis quercus est arbor, ergo
Omnis quercus est planta.

Eædem sunt argumentationes formales: nam
in nulla argumentatione, quæ similem formam
habet, dari potest antecedens verum conse-
quente falso.

ARGUMENTATIO MATERIALIS dicitur, cum in
aliqua similis formæ dari potest antecedens ve-
rum consequente falso; ut hæc, *Omnis homo est
sensitiveus, ergo omnis homo est animal*; datur
enim antecedens verum consequente falso in hac
similis formæ; *Omnis homo est sensitiveus, ergo
Omnis homo est brutum*.

Dividitur iterum argumentatio bona in Syll-
ogismum, Enthymema, Inductionem & Exem-
plum; de quibus deinceps per ordinem agemus.

Inter illas autem solus syllogismus est argu-
mentatio formalis.

ARTICULUS III.

Quid sit Syllogismus.

SYLLOGISMUS est ora-
tio, in qua quibusdam
positis, aliud quiddam ab

*Arist. 1. 1.
Princ. 6. 3.*

iis quæ posita sunt, necessariò accipit, eò quòd hæc sunt.

Id est, syllogismus est oratio, in qua duabus præmissis simplicibus in modo & figurâ rectè dispositis, conclusio à præmissis diversa colligitur per necessariam & formalem consequentiam, propter legitimam præmissarum in modo & figurâ dispositionem; ut:

Omne animal est vivcus,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est vivens.

Q. *Quis syllogismus hîc definitur?* R. Syllogismus categoricus sive simplex, id est, constans omnibus enuntiationibus simplicibus, qualis est jam assignatus. Et propterea dicitur in sensu, *duabus præmissis simplicibus.*

De syllogismo composito, id est, constante unâ, vel pluribus enuntiationibus compositis, hîc non agitur. Syllogismus compositus est iste:

Si dies est, lux est.
 Sed dies est, ergo
 Lux est.

ARTICULUS IV.

Quot termini & enuntiationes in syllogismo?

Termini sunt materia remota syllogismi, enuntiationes autem propinqua, quia ex terminis priùs formandæ sunt enuntiationes, ac deinde ex enuntiationibus syllogismus.

In omni syllogismo sunt tres termini, majus extremum, minus extremum, & medium.

ME-

MEDIUM est terminus, qui bis in antecedente syllogismi ponitur.

Extremum in genere est, quod semel tantum in antecedente syllogismi ponitur.

Majus EXTREMUM est, quod in antecedente syllogismi præstantiorem locum obtinet.

MINUS EXTREMUM est, quod in antecedente syllogismi minùs præstantem locum obtinet. Illud verò dicitur obtinere præstantiorem locum, quod obtinet locum prædicati altero obtinente locum subjecti, aut si in hoc sit paritas, quod pronuntiatione præcedit. Prius fit in primâ figurâ, ubi unum extremum prædicatur de medio, alterum subjicitur. Posterius in secundâ, ubi utrumque extremum subjicitur medio; & in tertiâ, ubi utrumque extremum prædicatur de medio, ut si sit hic syllogismus:

Omne animal est vivens,
Omnis homo est animal,
Ergo omnis homo est vivens.

Ibi medium est *animal*, majus extremum *vivens*, minus extremum, *homo*.

In omni item syllogismo sunt tres enuntiationes, major propositio, minor propositio, conclusio.

MAJOR PROPOSITIO est illa pars antecedentis, in qua ponitur majus extremum. A Cicerone, & quibusdam aliis vocatur simpliciter propositio.

MINOR PROPOSITIO est illa pars antecedentis, in qua ponitur minus extremum. A Cicerone & aliis vocatur Assumptio. Duæ istæ propositiones dici etiam solent præmissæ, quia præmittuntur conclusioni.

CONCLUSIO est enuntiatio, quæ ex aliis infertur,

ut in superiori syllogismo, major propositio est illa: *Omne animal est vivens*, minor ista: *Omnis homo est animal*. conclusio ista: *Omnis homo est vivens*.

Q. 1. *Utrum illa propositio dicenda sit major, quæ primo loco ponitur?* R. Ordinariè quidem ita est; patitur tamen exceptionem ista regula interdum in syllogismis primæ figuræ, id est, in quibus unum extremum prædicatur de medio; & alterum subicitur medio, ubi semper ista est major, in qua ponitur illud extremum, quod prædicatur de medio, sive illa ponatur primo loco, quod plerumque fit; sive secundo, quod interdum accidit; ut si dicas:

Omnis homo est animal,
Omne animal est vivens, ergo
Omnis homo est vivens.

Major propositio est illa, *Omne animal est vivens*; quia in ea ponitur majus extremum, id est, illud quod nobiliorem locum obtinet in antecedente syllogismi, utpote tenens locum prædicati cum alterum teneat locum subjecti.

Q. 2. *Quare termini syllogistici istis nominibus appellantur?* R. Duo illi termini qui semel tantum ponuntur in antecedente syllogismi, vocantur extrema, quia sunt extrema enuntiationis probandæ, sive conclusionis, id est, prædicatum ejus & subjectum, ille autem terminus, qui bis ponitur in antecedente, vocatur medium, quia est velut vinculum & nexus extremorum: sicut enim extrema se habent ad illum terminum, ita colliguntur se habere ad invicem.

ANNO TATIO.

In definiendo majori & minori extremo secusus sum Receptorum comunem opinionem tanquam planiorem

& fa-

& faciliorem. Alioquin putarem conformiorem esse Aristoteli Alexandri sententiam & aliorum, qui censent illud extremum esse majus, quod vel in antecedente, vel certe in quæstione probanda prædicatur, cum alterum subjiciatur. Verum hæc sententiâ, tametsi solida, minus tironum captui est accommodata.

CAPUT SECUNDUM.

De principiis formalibus syllogismi.

PRINCIPIA FORMALIA sunt dispositiones quædam principiorum materialium. Id est, terminorum & propositionum. Sunt igitur duo; unum terminorum, quod vocatur figura, quæ triplex est; Alterum propositionum, quod vocatur modus. Itaque in hoc capite de his agetur: 1. De figura & modo, eorumque varietate generatim. 2. De modis primæ figuræ. 3. De modis secundæ. 4. De modis tertiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

De figurâ & modo, eorumque varietate generatim.

FIGURÂ SYLLOGISTICA est dispositio mediæ cum extremis secundum subjectionem & prædicationem.

Figura est triplex. Prima, Secunda, Tertia.

PRIMA est, in qua medium semel subjicitur & semel prædicatur.

SECUNDA in qua medium bis prædicatur.

TERTIA in qua medium bis subjicitur. Exempla habes in Articulis sequentibus.

MODUS SYLLOGISTICUS est trium enuntiationum syllogismi dispositio secundum quantitatem & qualitatem. Itaque tot sunt modi, quot modis

possunt enuntiationes syllogismi variari secundū quantitatem & qualitatem, quod ut minutiùs examinetur, non suaserim, cū parum utilitatis illud examen habeat. Exempla modorū habes inferiùs.

Modorum alius directus, alius indirectus; sive alius directè concludens, alius indirectè. Eodem modo dividitur syllogismus.

MODUS DIRECTUS est, in quo majus extremum concluditur de minori. Eodem modo definitur syllogismus directus; ut hic:

Omne animal est vivens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est vivens.

MODUS INDIRECTUS est, quo minus extremum concluditur de majori. Eodem modo definitur syllogismus indirectus. Ut hic:

Omne animal est vivens.
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod vivens est homo.

Recensentur vulgò modi utiles; id est, apti ad concludendum, novendecim, singuli singulis expressi vocabulis; quæ his versiculis comprehenduntur.
Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipon, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum, Casare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

In his vocabulis hæc advertite:

1. Novem prima spectare ad primam figuram: sequentia quatuor ad secundam; reliqua sex ad tertiam.

2. Quod singula vocabula constent tribus syllabis, & singulæ syllabæ singulis vocalibus; nam in *Baralipon* & *Frisesomorum*, solæ tres primæ syllabæ

bæ aliquid significant, reliquæ adduntur tantum metri causa; unde extra metrum vocari solent, *Baralip. Frisesom.*

3. Quod tres illæ vocales significant tres enuntiationes syllogisticas, prima quidem majorem propositionem, secunda minorem, tertia conclusionem.

4. Quod vocalis A significet universalem affirmativam, E universalem negativam, I particularem affirmativam, O denique particularem negativam.

Unde antiquum carmen :

*Asserit A, negat E, sed universaliter ambo,
Asserit I, negat O; sed particulariter ambo.*

Quid verò in prædictis vocabulis significant consonantes, S, P, & M, postea dicetur.

ARTICULUS II.

Modi prima figura cum exemplis syllogismorum.

Prima figura, ut dictum est, habet novem modos; videlicet:

*Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipon,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.*

Inter hos, quatuor primi sunt directi, &, ut postea dicetur, perfecti; scilicet:

Barbara, Celarent, Darii, Ferio.

Quinque reliqui sunt indirecti, &, ut postea dicetur, imperfecti; scilicet,

———— *Baralipon,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.*

Ut autem tirones exemplaria habeant syllogismorum in singulis modis, quæ imitentur, modos omnes cum suis syllogismis proponemus.

*Modi directi ac perfecti primæ figuræ
cum syllogismis.*

- Bar Omne animal est substantia,
 ba Omnis homo est animal, ergo
 ra. Omnis homo est substantia.
- Ce Nullum animal est planta,
 la Omnis homo est animal, ergo
 rent. Nullus homo est planta.
- Da Omnis homo est rationalis,
 ri Aliquod animal est homo, ergo
 i. Aliquod animal est rationale.
- Fe Nullus Æthiops est albus,
 ri Aliquis homo est Æthiops, ergo
 o. Aliquis homo non est albus.

*Modi indirecti ac imperfecti primæ fi-
guræ cum syllogismis.*

- Ba Omne animal est substantia,
 ra Omnis homo est animal, ergo
 lip. Aliqua substantia est homo.
- Ce Nullum animal est planta,
 lan Omnis homo est animal, ergo
 res. Nulla planta est homo,
- Da Omnis homo est rationalis,
 bi Aliquod animal est homo, ergo
 ris. Aliquod rationale est animal.
- Fa Omnis homo est animal,
 pes Nullum brutum est homo, ergo
 mo Aliquod animal non est brutum.
- Fri Aliqua virtus est delectabilis,
 fe Nullum vitium est virtus, ergo
 sem. Aliquod delectabile non est vitium.

ARTICULUS III.

*Modi secundæ figuræ cum exemplis
syllogismorum.*

Modi secundæ figuræ sunt hi quatuor:
Cesare, Camestres, Festino, Baroco.
In singulis syllogismorum exempla subjiciun-
tur;

- Cæ** Nullum brutum est rationale,
sa Omnis homo est rationalis, ergo
re. Nullus homo est brutum.
Ca Omnis homo est rationalis,
me Nullum brutum est rationale, ergo
stres. Nullum brutum est homo.
Fe Nullus homo est brutum,
sti Aliquod animal est brutum, ergo
no. Aliquod animal non est homo.
Ba Omnis homo est rationalis,
ro Aliquod animal non est rationale, ergo
eo. Aliquod animal non est homo.

ARTICULUS IV.

*Modi tertiæ figuræ cum exemplis
syllogismorum.*

- Da** Omnis homo est rationalis,
ra Omnis homo est animal, ergo
pti. Aliquod animal est rationale,
Fe Nullus homo est irrationalis,
la Omnis homo est animal, ergo
pton. Aliquod animal non est rationale.
Di Aliquod animal est irrationale,
sa Omne animal est vivens, ergo
mis. Aliquod vivens est rationale.

- Da Omnis avarus est miser,
 ri Aliquis avarus est dives, ergo
 fi. Aliquis dives est miser.
- Bo Aliquod animal non est homo,
 car Omne animal est vivens, ergo
 do. Aliquod vivens non est homo.
- Ee Nullum vitium est amandum,
 ri Aliquod vitium est delectabile, ergo
 son. Aliquod delectabile non est amandum.

TRACTATUS TERTII

PARS SECUNDA.

De principiis externis syllogismi.

PRINCIPIA EXTERNA syllogismi voco, quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficiuntur capita; quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPUT PRIMUM.

De principiis dirigentibus.

PRINCIPIA DIRIGENTIA, sunt axiomata, id est, propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt autem duo, unum affirmativum, alterum negativum. His annectuntur regulæ generales & speciales syllogismorum. Quinque igitur hoc capite tradentur: 1. Principia dirigentia. 2. Regulæ generales syllogismorum. 3. Regulæ speciales primæ figuræ. 4. Regulæ speciales secundæ figuræ. 5. Regulæ speciales tertiæ figuræ.

ARTICULUS PRIMUS.

*Quot & quæ sint principia dirigentia
syllogismorum?*

PRIUSquam declarentur principia dirigentia,
exponendum est, quid sit prædicari sive dici de
omni, quid de nullo, ex quibus dictis illa principia
desumuntur.

PRÆDICARI de omni est, cum Arist. l. 1.
Prior. c. 1.
nihil sumere subjecti est, de quo
alterum non dicatur.

Id est, cum prædicatum significatur convenire
subjecto universaliter sumpto. Dictum ergo de
omni est prædicatum universalis affirmativæ.

DE nullo prædicari est, cum ni- Arist. ibi-
dem.
hil sumere subjecti est, à quo alte-
rum non removeatur.

Id est, cum prædicatum significatur negari de
subjecto universaliter sumpto. Dictum ergo de
nullo est prædicatum universalis negativæ.

Ex his duabus definitionibus sumuntur hæc
duo principia lumine naturæ notissima, quæ bre-
vitatæ causa vocari etiam solent dictum de omni
& dictum de nullo; quamvis non sint propriè
illa dicta, sed regulæ ex illis desumptæ.

Principium dirigens affirmativum.

QUIDQUID dicitur de subjecto universè sumpto,
dicitur & de quovis quod subsimitur sub illo, quia

vivens dicitur de omni animali, dicitur etiam de homine & aliis sub animali contentis.

Itaque hoc principio evidenter dirigitur hic syllogismus.

Omne animal est vivens,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est vivens.

Eodem principio regulari debent omnes syllogismi affirmativi, licet quidam evidenter, alii obscurè, ut postea dicetur.

Principium dirigens negativum.

QUIDQUID negatur de subiecto universè sumpto, negatur & de quovis, quod subsumitur sub illo; ut quia *planta* negatur de omni animali, etiam negatur de homine, & aliis contentis sub animali. Itaque hoc principio clarissimè regulari hic syllogismus:

Nullum animal est planta,
 Omnis homo est animal, ergo
 Nullus homo est planta.

Eodem principio regulari debent omnes syllogismi negativi, vel evidenter, vel obscurè, ut explicabitur infra.

ARTICULUS II.

Regulæ generales syllogismorum.

HÆ regulæ dicuntur generales, quia servandæ sunt in omnibus figuris.

I. IN SYLLOGISMO tres tantum termini esse possunt.

Si ergo aliquis terminus sumatur æquivocè erit vitiosus syllogismus; quia cum talis terminus
 signi-

significatione sit duplex, in hujusmodi syllogismo sunt quatuor termini, unde nullus est hic syllogismus:

Omnis homo est animal vivum,
Aliqua pictura est homo, ergo
Aliqua pictura est animal vivum.

Non *homo* in majori sumitur pro vero homine, in minori pro picto.

2. MEDIUM SYLLOGISTICUM non potest ingredi conclusionem. Ratio est, quia sic idem probaretur per idem.

3. IN ALTERA præmissarum medium debet distribui. Unde non sequitur:

Aliquod animal est irrationale.
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est irrationalis.

Medium enim, quod est animal in neutra præmissarum distribuitur. Ratio regulæ est, quia quando medium non distribuitur, non servatur dictum de omni aut de nullo.

4. EX PURIS particularibus nihil sequitur; ut non sequitur:

Aliquod animal non est brutum,
Aliquis equus est brutum, ergo
Aliquis equus non est animal.

Adverte, syllogismum, qui peccat contra hanc regulam, etiam peccare contra aliquam aliam regulam: si enim sit in primâ vel secundâ figura, peccabit contra specialem regulam illarum figurarum, ut infra patebit; si autem sit in tertiâ figurâ, peccabit contra præcedentem, id est, tertiam regulam generalem, quia medium non distribuetur; ut si dicas:

Alis

Aliquod animal est homo,
 Aliquod animal est brutum, ergo
 Aliquod brutum est homo.

5. Ex PURIS negativis nihil sequitur, ut fatuus est iste syllogismus.

Nullus homo est brutum.
 Nullus equus est homo, ergo
 Nullus equus est brutum.

Ratio regulæ est, quia syllogismus constans puris negativis pugnat cum dictis de omni, & de nullo, in quibus præcipitur, ut medium cum altero saltem extremorum conveniat.

6. QUANDO altera præmissarum est particularis, conclusio etiam debet esse particularis. Ratio est, quia aliàs procederetur à non distributo ad distributum. Ut hic:

Omnis homo est rationalis,
 Aliquod animal est homo, ergo
 Omne animal est rationale.

7. Quando altera præmissarum est negativa, conclusio etiam debet esse negativa, unde stultus est hic syllogismus:

Nullum animal est planta,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est planta.

Ratio est, quia in tali syllogismo directè fit contra principium dicti de nullo: colligitur enim duo extrema convenire inter se, quia non conveniunt cum medio, cum oppositum sit colligendum; scilicet extrema non convenire inter se, quia non conveniunt cum medio.

ARTICULUS III.

Regulæ speciales primæ figuræ.

DUæ sunt regulæ speciales primæ figuræ.
1. EX MINORE negante nihil sequitur in prima figura. Ut non sequitur :

Omne animal est vivens,
Nulla planta est animal, ergo
Nulla planta est vivens.

Ratio regulæ est, quia sic proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi; si enim minor sit negans, major erit affirmans, cujus prædicatum est majus extremum: prædicatum verò affirmativæ non distribuitur; atqui illud idem in conclusione negante distribuitur, utpote illius prædicatum, ut patet in superiori exemplo.

2. EX MAIORE particulari nihil concluditur in prima figura. Non enim sequitur:

Aliquod animal est homo,
Omne brutum est animal, ergo
Aliquod brutum est homo.

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo medium non distribuitur.

Utraque regula intelligenda est de syllogismis directè concludentibus; nam indirectè concludi potest ex minore negante in Fapesimo, & ex majore particulari in Frisesom; quia ratio regulæ in illis cessat. Comprehenditur utraque regula hoc versu.

Sit minor affirmans, nec major sit specialis.

ARTICULUS IV.

Regulæ speciales secundæ figuræ.

ETiam in hac figura duæ speciales regulæ assignantur.

1. Ex

I. Ex PURIS affirmativis nihil sequitur in secunda figura. Ut non sequitur :

Omne brutum est animal,
 Omnis homo est animal, ergo
 Omnis homo est brutum.

Ratio regulæ est, quia in syllogismo secundæ figuræ constante puris affirmativis medium non distribuitur: est enim prædicatum utriusque præmissæ affirmativæ.

2. Ex MAJORE particulari nihil sequitur in secundâ figurâ. Ut non sequitur :

Aliquod animal non est rationale,
 Omnis homo est rationalis, ergo
 Aliquis homo non est animal.

Ratio regulæ est; quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod est subjectum majoris particularis, & prædicatum conclusionis negantis. Duas istas regulas habes in hoc versu:

Una negans præeat, nec major sit specialis.

ARTICULUS V.

Regulæ speciales tertiæ figuræ.

DUæ quoque sunt in tertia figura regulæ speciales.

I. Ex MINORE negante nihil sequitur in tertiâ figura. Ut non sequitur:

Omnis homo est animal,
 Nullus homo est brutum, ergo
 Aliquod brutum non est animal.

Ratio

De principiis dirigentibus syllog. 131

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod in majori affirmativa est prædicatum, & etiam in conclusione negativa.

CONCLUSIO debet esse particularis in tertia figura. Hinc non sequitur:

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Omne animal est rationale.

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte minoris extremi, quod in minori affirmativa, cuius est prædicatum, non distribuitur; in conclusione verò universalis, cuius est subjectum distribuitur. Duæ istæ regulæ comprehenduntur hoc versiculo:

Sit minor affirmans, conclusio sit specialis.

CAPUT SECUNDUM.

De principiis perficientibus syllogismi.

PRINCIPIA PERFICIENTIA sunt, quibus syllogismi imperfecti ducuntur ad perfectos. Sunt autem duo, Conversio & præmissarum Transpositio, quibus additur Expositio.

Quinque igitur hoc capite explicabuntur.

1. Conversio propositionum. 2. Divisio syllogismi in perfectum & imperfectum. 3. Reductio ostensiva syllogismi imperfecti ad perfectum 4. Syllogismus expositivus & reductio per expositionem. 5. Reductio per impossibile.

ARTICULUS PRIMUS.

De conversione propositionum.

CONVERSIO est subjecti in prædicatum, & prædicati in subjectum, manente eadem qualitate enuntiationis, mutatio; ut, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.*

Prior enuntiatio dicitur conversa; posterior convertens.

Manet eadem qualitas, cum ex affirmativa infertur affirmativa, & ex negativa infertur negativa.

Conversio est duplex; simplex, & per accidens.

CONVERSIO SIMPLEX est, in qua servatur eadem quantitas propositionum; id est, quando universalis convertitur in universalem, vel particularis in particularem; ut, *Nullus homo est brutum, ergo nullum brutum est homo.*

CONVERSIO PER ACCIDENS est, in qua mutatur quantitas propositionum, id est, quando universalis convertitur in particularem, vel contra; ut, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.*

De conversione sunt 4. regulæ.

I. **U**NIVERSALIS NEGATIVA convertitur simpliciter & per accidens; ut, *Nullum animal est planta, ergo nulla planta est animal; vel ergo aliqua planta non est animal.*

UNIVERSALIS AFFIRMATIVA convertitur per accidens, non simpliciter: ut, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo, non autem sic, ergo omne animal est homo.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte prædicati conversæ.

3. PARTICULARIS AFFIRMATIVA CONVERTITUR tantum simpliciter; ut: *Aliquis homo est albus, ergo aliquod album est homo.*

4. PARTICULARIS NEGATIVA non convertitur, ut non sequitur, *Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte subjecti conversæ.

In omni conversione unum est præcipuè observandum, ut integra extrema transponantur, id est, totum subjectum. Unde non sequitur, *Homo videt lapidem, ergo lapis videt hominem*; sed sic deberet inferri: *ergo aliquod videns lapidem est homo.*

A N N O T A T I O.

Egimus tantum de conversione in terminis, non autem de conversione in oppositam qualitatem, quæ convenit tantum propositionibus modalibus, quia ob rationem alias allatam non intendimus agere de syllogismo modali. Rursum non egimus de conversione per contrapositionem, quia ad syllogisticum artificium non conducit, & quâ parte utilis est, pertinet ad aliquem locum dialecticum. Nec putamus ista spinosa tironibus esse proponenda, nisi percepris prius planioribus & utilioribus.

A R T I C U L U S I I.

De Divisione syllogismi in perfectum & imperfectum.

Syllogismorum alius perfectus, alius imperfectus. Huc rejicienda fuit illa divisio, quia sine principiis perficientibus intelligi commodè prius non poterat.

K

SYL-

*Arist. l. 1.
Prior. c. 6.*

SYLLOGISMUS perfectus, est, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, necessarium ut appareat.

Id est, qui nullo indiget principio perficienti, ut cuius sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales syllogismi fiunt tantum in quatuor primis modis primæ figuræ, *Barbara, Celarent, Darii, Ferio.*

*Arist. ibi-
dem.*

SYLLOGISMUS imperfectus est, qui unius pluriúmve eget.

Id est, qui indiget uno principio perficienti vel pluribus, ut cuius sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales sunt omnes syllogismi secundæ & tertiæ figuræ, & quinque indirecti primæ.

Ut utraque definitio melius percipiatur, advertendum, ad omnem syllogismum adhiberi tria principia, materialia, formalia, dirigentia. Sed dirigentia non eodem modo in omnibus adhibentur; in quibusdam enim tam clarè servantur, ut quilibet sanæ mentis videat consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur perfecti. In aliis autem servantur obscuriùs, ita ut rudiores interdum non videant consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur imperfecti. Hi ergo posteriores indigent quarto principio, scilicet perficienti, ut per reductionem ad perfectos syllogismos probetur eorum consequentia.

Jam facile est intelligere utramque definitionem *Præter sumpta*, id est, præter principia, quæ in ipso ser-

servantur. Indiget uno qui perfici potest sola conversione. Indiget pluribus, qui præter conversionem indiget præmillarum transpositione. Quinam illi sint, jam dicetur.

ARTICULUS III.

De reductione ostensiva syllogismi imperfecti ad perfectum.

REDUCERE SYLLOGISMUM est, ex syllogismo imperfecto perfectum facere, ut ostendatur imperfectus fuisse legitimus.

Triplex apud Dialecticos est reductio, ostensiva, per expositionem, & per impossibile.

REDUCTIO OSTENSIVA est, cum in syllogismo perfecto, ad quem fit reductio, infertur eadem conclusio quæ inferebatur in imperfecto, vel certè ejus conversa; retento eodem medio. Cur addatur, *vel certè ejus conversa*, postea patebit. Dicitur *retento eodem medio*, ut distinguatur reductio ostensiva à reductione per expositionem, in qua mutatur medium commune in singulare, ut declarabitur articulo sequenti. Quanquam latius sumendo nomen ostensivæ reductionis pro illâ omni in qua infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in syllogismo imperfecto, reductio per expositionem vocari possit ostensiva.

Principia vel instrumenta reductionis, ut diximus, duo sunt, conversio & præmillarum transpositio.

Totum reductionis artificium indicatur illis vocibus, quibus supra modi sunt expressi. In quibus hæc notanda :

1. Quatuor sunt litteræ initiales quatuor modorum perfectorum, scilicet, B, C, D, F, ab unâ istarum incipiunt reliqui modi omnes.

2. Prima littera cujusque modi imperfecti significat illum modum reduci ad perfectum ab eâdem litterâ incipientem M. Ut omnes qui incipiunt à B, reducuntur ad *Barbara*, qui à C. ad *Celarent*, &c.

3. Duæ consonantes, S & P designant conversionem propositionis significatæ per vocalem proximè præcedentem, S quidem conversionem simplicem, P verò conversionem per accidens: ut in *Cesare*, major convertenda est simpliciter, in *Camestres*, minor & conclusio convertendæ simpliciter; in *Darapti*, minor est convertenda per accidens.

4. Littera M ubicunque posita significat transponendas præmissas ut in *Camestres*, *Fapesmo*, &c.

5. Littera C in medio posita denotat, modum non posse reduci ostensivè, sed tantum per impossibile. De quibus hi versiculi circumferuntur: S vult simpliciter verti, P verò per acci. M vult transponi, C per impossibile duci.

Ut verò horum praxintirones videant & imitentur, subjiciemus duo exempla.

Cæ Nullum animal est planta,
 sa Omnis arbor est planta, ergo
 re. Nulla arbor est animal.

Reducitur ad

Ce Nulla planta est animal,
 la Omnis arbor est planta, ergo
 rent. Nulla arbor est animal.

Di Aliquod animal est rationale,
fa Omne animal est vivens, ergo
mis. Aliquod vivens est rationale.

Reducitur ad

Da Omne animal est vivens,
ri Aliquod rationale est animal, ergo
i. Aliquod rationale est vivens.

ARTICULUS IV.

*De syllogismo expositorio & reductione
per expositionem.*

SYLOGISMUS EXPOSITORIUS est, qui constat
medio singulari. Ut,

Joannes est probus,
Joannes est homo, ergo
Aliquis homo est probus.

Dividi ergo potest syllogismus generatim acceptus in syllogismum constantem medio communi, de quo pleraque eorum, quæ hæcenus diximus, intelligenda sunt; & constantem medio singulari, qui dicitur expositivus.

Q. 1. Quare ille syllogismus vocatur expositivus?

R. duabus de causis: 1. quia est adeò clarus, ut rem oculis videatur exponere. 2. quia exponit syllogismum constantem medio communi eâ ratione, quæ inferius proponetur.

Q. 2. Quæ sunt principia dirigentia syllogismi expositivi? R. dirigitur quidem etiam principiis syllogismi constantis communi medio; duo tamen maximè ipsi accommodata solent assignari. Prius est affirmativum, posterius negativum, videlicet:

Quaecunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Quaecunque sic se habent, ut unum sit idem uni tertio, alterum verò ab eo diversum, sunt diversa inter se.

Ubi nomine *tertii* intelligitur aliquid singulare & incommunicabile. Quod posterius additur propter mysterium SS. Trinitatis, in quo tres personæ sunt eadem uni tertio singulari, scilicet Deitati, nec tamen sunt eadem inter se, quia Deitas non est quid incommunicabile. Sed hæc omninò Dialecticis relinquenda sunt, & intra naturæ limites illis consistendum, ubi omne singulare est plane incommunicabile; ideoque axiomata illata ibi semper verissima inveniuntur.

Q. 2. In quâ figurâ aptissimè fit syllogismus expositivus? R. in tertiâ, quia ibi medium bis subjicitur; singulare autem medium, quali constat syllogismus expositivus, aptissimè semper subjicitur. Propterea ad probandam conclusionem particularem, optimum est uti syllogismo expositivo in tertiâ figurâ.

Uter verò sit perfectior, expositivus, an primæ, an tertiæ figuræ, disputent Logici. Certum illud est, expositivum tertiæ figuræ esse valdè evidentem, quia clarissimè dirigitur principiis jam allatis, quæ lumine naturæ nota sunt; v. g. sit hic syllogismus:

Judas damnatus est,

Judas fuit Apostolus, ergo

Aliquis Apostolus damnatus est.

Hic ex eo quòd *damnatus* & *aliquis Apostolus* sint eadem uni tertio, nempe Judæ, inferuntur etiam inter se eadem esse.

REDUCTIO PER EXPOSITIONEM est, cum medio singulari substituto in locum medii communis, infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in syllogismo de medio communi.

Hoc modo reducendos docet Aristoteles syllogismos imperfectos tertiæ figuræ; v. g. sit hic syllogismus:

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

Sumam unum singulare contentum sub homine, illudque in ejus locum substitutam, hoc modo:

Joannes est rationalis,
Joannes est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

ARTICULUS V.

De reductione per impossibile.

REDUCTIO PER IMPOSSIBILE est, cum ex contradictoriâ conclusionis & unâ præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ.

Ut verò cognoscatur, quomodo hæc reductio facienda sit, & in cujus præmissæ locum subrogari debeat contradictoria conclusionis, notandæ sunt hæc regulæ.

Pro primâ figurâ.

Major fit minor, ut sit contradictio major.

Excipe Celantes, in quo convertitur ordo.

Pro secundâ figurâ.

Servat majorem, variatque secunda minorem.

Pro tertiâ figura.

Tertia majorem variat, ſervatque minorem.

Ad quem verò modum ex quatuor perfectis reducendi ſint ſinguli imperfecti cujuſcunque figuræ, duobus modis cognoſci poteſt.

1. Ex diſpoſitione præmiſſarum, quæ, ſervatis jam dictis regulis, conſurgit: ſi enim aſſumendo contradictoriam concluſionis loco unius præmiſſæ, & alteram retinendo, inveniantur duæ univerſales affirmativæ, reducetur ſyllogiſmus ad *Barbara*, & ſic de reliquis. Atque hic eſt optimus & facillimus modus.

2. Obſervando ſignificationem vocum & vocalium, quæ continentur in hoc verſu in eam rem à veteribus Dialecticis conſectò.

Phæbifer axis obit terras, Spheramque quotannis,
Ubi hæc obſervanda.

1. Duæ primæ voces, ſcilicet *Phæbifer Axis*, quæ conſtant quinque ſyllabis, reſpondent quinque modis imperfectis primæ figuræ; duæ ſequentes, nempe, *Obit Terras*, conſtantes quatuor ſyllabis, reſpondent quatuor modis ſecundæ figuræ. Duæ ultimæ, videlicet, *Spheramque Quotannis*, in quibus ſunt ſex ſyllabæ, reſpondent ſex modis tertiæ figuræ.

2. Prima ſyllaba, ſeu potius vocalis prima, reſpondet primo modo, ſecunda ſecundo, & ſic deinceps.

3. Vocalis cujuſque ſyllabæ designat quantitatem & qualitatem concluſionis illius modi perfecti, ad quem facienda eſt reductio: ut ſi ſit vocalis

E, ſigni-

E, significat modum, ad quem reduci debet syllogismus, constare conclusione universalis negativâ, qualis inter quatuor perfectos est *Celarent*, & sic de cæteris; v. g. prima vocalis istius vocis, *Phæbifer*, quæ respondet modo *Baralip*. significat illum reducendum ad *Celarent*, secunda vocalis, quæ respondet modo, *Celantes*, designat illum reducendum ad *Darii*, & sic deinceps. Rem uno atque altero exemplo declarabimus.

Exemplum reductionis per impossibile.

Ba Omne animal est substantia,
ra Omnis homo est animal, ergo
lip. Aliqua substantia est homo.

Reducitur ad

Ce Nulla substantia est homo,
la Omne animal est substantia, ergo
rent. Nullum animal est homo.

Ubi vides 1. Contradictoriam conclusionis poni loco majoris. 2. Majorem fieri minorem, ut præscribit regula primæ figuræ. 3. Inferri non quidem contrariam reliquæ præmissæ; scilicet minoris, sed ejus conversam: benè enim sequitur per conversionem simplicem, *nullum animal est homo* (ecce conclusio syllogismi, ad quem facta est reductio) *ergo nullus homo est animal* (ecce contraria minoris syllogismi, qui reductus est.)

Alterum exemplum reductionis per impossibile.

Cæ Nullus homo est rationalis,
sa Omne brutum est irrationale, ergo
re. Nullum brutum est homo,

Reducitur ad

Fe Nullus homo est irrationalis,
 ri Aliquod brutum est homo, ergo
 o. Aliquod brutum est irrationale.

Ubi vides: 1. majorem servari suo loco. 2. contradictoriam conclusionis, poni loco minoris, ut præscribit regula secundæ figuræ. 3. inferri contradictoriam minoris, quæ erat reliqua præmissa. Ex his reliquæ reductiones facillè formari possunt.

Q. *Ad quid inventa est hac reductio?* R. ad convincendum eum, qui concessis præmissis syllogismi imperfecti negat ejus consequentiam. Assumptâ enim contradictoriâ conclusionis, & alterâ præmissarum quam concessit, cogitur admittere contradictoriam alterius præmissæ, quam tamen etiam concesserat.

CAPUT TERTIUM.

De speciebus argumentationis non syllogistica.

ARgumentatio non syllogistica dividi solet in tres species, Enthymema, Inductionem, Exemplum, quibus adjungimus quartum articulum, de Sorite,

ARTICULUS PRIMUS.

De Enthymemate.

ENTHYMEMA est syllogismus imperfectus ex verosimilibus & signis. Ut, *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia.*

Q. 1. *Quis hic vocatur syllogismus imperfectus?*

R. Argumentatio, cui ad formam syllogisticam deest una præmissa. Itaque aliter hîc accipitur syllogismus imperfectus, quam superiùs: ibi enim accipiebatur pro syllogismo integro quidem, sed evidenti, hîc autem pro syllogismo mutilo, & cui pars una essentialis syllogismi deest.

Q. 2. *Quomodo distinguuntur probabile & signum?*

R. quod probabile sit propositio probabilis; ut, *Omnis mater diligit filium*; signum verò est quælibet propositio apta ad probandum, seu necessaria, seu probabilis. Itaque Enthymema potest constare quâlibet materiâ, sive necessaria illa sit; sive probabilis tantùm.

Q. 3. *Quomodo reducitur Enthymema ad syllogismum?* R. Additione unius præmissæ, ut hoc, *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia*, reducitur additione hujus præmissæ, *Omnis homo est animal*.

Ad quam verò figuram quodque Enthymema reducatur, ex utrius præmissæ additione facilè videbit, qui artificium syllogisticum priùs bene perceperit.

ARTICULUS II.

De Inductione.

INDUCTIO est à singularibus ad *Arist. l. 1.*
universalia accessio. *Top. 1. c. 2.*

Id est, argumentatio, in quâ enumeratis omnibus, vel pluribus minùs communibus, infertur universale distributum; ut,

Petrus

Petrus est risibilis,
 Joannes est risibilis, & sic de reliquis, ergo
 Omnis homo est risibilis.

Item: Avaritia est vituperanda,
 Superbia est vituperanda, & ita de cæteris.
 Ergo omne vitium est vituperandum;

Q. 1. *Quare dicitur in sensu, minùs communibus?*

R. quia inductio non modò procedit ab individu-
 duis, sed etiam à quibuslibet minùs communi-
 bus, ut patet ex secundo exemplo; unde per
 singularia intelligi debent quævis minùs com-
 munia.

Q. 2. *Quare dicitur, omnibus vel pluribus?* R.
 quia Inductio est duplex, perfecta & imperfecta.

PERFECTA est, in qua enumerantur omnia sin-
 gularia, ut in superioribus exemplis: omnia enim
 includuntur illâ clausulâ, & sic de cæteris, quæ ad-
 di solet; quando singularia nimis multa sunt.

Imperfecta est, in qua non enumerantur
 omnia singularia. Ut:

Joannes est risibilis,
 Petrus est risibilis.
 Paulus est risibilis, ergo
 Omnis homo est risibilis.

Quamvis autem in hac inductione verbo non
 exprimat relinqui idem iudicium de cæteris, ta-
 men tacitè relinqui debet, ut valida sit.

ARTICULUS III.

De Exemplo.

EXEMPLUM est ab uno singulari ad aliud pro-
 pter aliquam similitudinem progressio.

Id est, argumentatio, in quâ unum singulare
 ex alio colligitur; ut, *David pœnitens misericor-*
diam

diam impetravit, ergo & nos impetrabimus, si
pœnitentiam egerimus. Item, Absalon malè perit,
ergo & hic rebellis patri filius malè peribit.

ARTICULUS VI.

De sorite, sive coacervatione.

SORITES est argumentatio, in quâ, continuâ
serie multarum propositionum, de prædicato
præcedentis propositionis semper dicitur novum
prædicatum, donec ultimum prædicatum dica-
tur de primo subjecto; ut, *Omnis homo est ani-
mal, omne animal est vivens, omne vivens est cor-
pus, omne corpus est substantia, ergo omnis homo
est substantia.*

Hæc argumentatio etsi expressè non habeat
formam syllogisticam, quando constat pluribus
enuntiationibus quàm tribus; continet tamen
implicitè plures syllogismos primæ figuræ, in qui-
bus posterior propositio sit major, prior verò mi-
nor, ut in allato exemplo, si primas duas pro-
positiones invertas, habebis hanc dispositionem:
Omne animal est vivens, omnis homo est animal;
quæ est dispositio primæ figuræ. Noscitur illa
consequentia hoc axioma:

*Quidquid dicitur de prædicato universalis pro-
positionis dicitur de subjecto ejusdem.*

Vocatur etiam hæc argumentatio, à primo ad
ultimum, cujus nominis ratio ex ipsa definitione
manifesta est.

TRA-

TRACTATUS QUARTUS.

DE LOCIS.

DUÆ sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Judicium & Inventio. Hactenus de judicio tantum egimus. Deinceps itaque de Inventione agendum erit.

Dividitur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis dialecticis. Posterior de locis sophisticis, sive de fallaciis.

TRACTATUS QUARTI

PARS PRIMA.

De locis Dialecticis.

HÆc pars dividitur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPUT PRIMUM.

Quædam præambula ad locos Dialecticos.

Tria breviter hinc tradentur. 1. divisio syllogismi in demonstrativum, dialecticum, litigiosum & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona. 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICULUS PRIMUS.

Divisio syllogismi in Demonstrativum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Dividitur syllogismus ab Aristotele in Demonstrativum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

DE-

DEMONSTRATIO est, quando ex *Arist. l. 1. c. 1.*
Top. c. 1.
veris & primis syllogismus erit,
aut ex talibus, quæ per aliqua pri-
ma & vera, suæ cognitionis prin-
cipium sumpserunt.

Id est, Demonstratio est syllogismus, cujus præ-
missæ sunt primò veræ, vel ex primò veris eviden-
ter probari possunt. Prioris partis exemplum est
hoc, quod procedit à causa ad effectum.

Omne animal rationale est risibile,
Omnis homo est animal rationale, ergo
Omnis homo est risibilis.

Posterioris illud procedens ab effectu ad causam.

Omne risibile est rationale.
Omnis homo est risibilis, ergo
Omnis homo est rationalis.

PRIMO vera sunt, quæ non per *Arist. ibi-*
dem.
alia, sed per seipsa fidem habent.

Id est, Propositiones primò veræ sunt, quæ non
possunt probari per alias continentes causam veri-
tatis ipsarum; ut, *Omne animal rationale est risibile.*
Omne totum est majus sua parte, &c.

DIALECTICUS syllogismus est, *Arist. ibi-*
dem.
qui ex probabilibus est collectus.

Id est, cujus præmissæ sunt probabiles tantum; ut:
Omnis mater diligit filium,
Hæc est mater, ergo
Hæc diligit filium.

LITIGIOSUS est syllogismus ex iis
quæ

quæ videntur probabilia, non sunt autem, vel qui ex probabilibus, aut exiis quæ videntur probabilia, est apparens.

Id est, syllogismus litigiosus, sive sophisticus est, qui habet præmissas tantum apparenter probabiles, vel consequentiam apparenter tantum probabilem, vel utrumque.

Primo membro continetur is, qui peccat in materiâ tantum. Ut,

Quidquid non caret oculis, habet oculos,
Lapis non caret oculis, ergo
Lapis habet oculos.

Secundò is, qui peccat in formâ tantum; ut,
Omnis mater diligit filium,
Omnis pater diligit filium, ergo
Omnis pater est mater.

Tertiò qui peccat in utroque.
Quidquid non perdidisti, habes;
Sed aurum habes, ergo
Aurum non perdidisti.

SYLLOGISMUS pseudographus est, qui fit ex propriis disciplinæ summptionibus non veris.

Id est, qui constat principiis alicujus scientiæ malè intellectis; Ut:

Omnnes semicirculi sunt æquales,
Sed semicirculus majoris circuli, & semicirculus minoris, sunt semicirculi,
Ergo sunt æquales.

Ma-

Major à mathematicis intelligitur de semicirculis ejusdem circuli, & accipitur quasi intelligeretur etiam de semicirculis diversorum circumferentiarum.

Ista divisio, quæ à materia petitur, hoc loco proponitur, quia loci suppeditant materiam, dialectici quidem præcipuè syllogismo dialectico, sophistici litigioso.

ARTICULUS II.

*Quando argumentatio non syllogistica
& materialis censeatur bona.*

IN locis agitur ordinariè de argumentationibus, non formalibus, qualis est syllogismus, sed materialibus, in quibus diximus dari posse antecedens verum consequente falso, servatâ simili formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticae. Cùm autem hæc argumentationes etiam bonæ sint, videndum est, quid requiratur ad eorum bonitatem.

Adverte ergo in omni argumentatione non syllogistica inveniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est, qui ponitur tantum in antecedente.

Terminus illatus est, qui ponitur tantum in consequente.

Quod si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (ut fit, quoties sunt tantum tres termini) vocatur *terminus communis*; ut hîc, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia*; terminus inferens est, *animal*, illatus, *substantia*; communis, *homo*.

L

Tunc

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cum in nulla similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illæ verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo termini inferentis ad illatum. Id est, si in una terminus inferens respectu illati sit genus, in altera etiam est genus, &c. unde hæc argumentatio non est bona: *Aristoteles est homo, ergo est Philosophus*; quia datur antecedens verum consequente falso, in hac simili materia, *Rusticus est homo, ergo rusticus est philosophus*; hic enim est idem terminus inferens & illatus.

Adverte præterea argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ ut plurimum non habent antecedens verum consequente falso, licet interdum habeant.

Adverte tertio argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, ut etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens veræ sunt, licet consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio dicetur materialiter bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est philosophus*. Sed tales argumentationes simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

ARTICULUS III.

Quid locus, quotuplex, & quot modis ab eo argumentemur.

Locus est sedes argumenti.
Duplex est, maxima sive axioma, & differentia maximæ.

MAXI-

MAXIMA SIVE AXIOMA est propositio generalis per se nota, per quam multa argumenta probantur, ut hæc:

Quidquid dicitur de definitione, dicitur de definitōe.

LOCUS DIFFERENTIÆ MAXIMÆ est locus continens plures maximas; ut, *locus à definitione, à genere, &c.*

Triplex ille, internus, externus, & medius, de quibus ex ordine dicitur.

Dupliciter argumentamur à locis dialecticis; affirmativè, dum antecedens est affirmativum; negativè, dum antecedens est negativum.

Utroque modo argumentamur tripliciter.

Ex parte subjecti, dum terminus inferens est subjectum, ut, *Omnis homo est risibilis, ergo Petrus est risibilis.*

Ex parte prædicati, dum terminus inferens est prædicatum, ut, *planta non est animal, ergo planta non est brutum.*

Ex parte utriusque, dum & subjectum, & prædicatum est terminus inferens: quod accidit, quando sunt duo termini inferentes, & duo illati, nullus communis; ut, *sobrietas est laudanda, ergo ebrietas est vituperanda.*

Unde evadunt sex modi argumentandi, ex parte subjecti affirmativè, ex parte prædicati affirmativè, ex parte utriusque affirmativè, & totidem modis negativè.

CAPUT SECUNDUM.

De locis internis.

LOCUS INTERNUS est, ex quo petuntur argumenta, quorum terminus inferens est in-

trinsecus illato. Hos locos sigillatim jam exponemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Locus à Definito.

Quid sit Definitio dictum est tractatu 2. p. 2. c. 1. Comprehendimus etiam Descriptionem, Argumentamur à definitione tribus modis: ex parte subjecti, prædicati, & utriusque, juxta hæc axiomata.

1. **QUIDQUID** affirmatur vel negatur de definitione, affirmatur vel negatur de definito.

2. **DE QUOCUNQUE** affirmatur vel negatur definitio, de eodem affirmatur vel negatur definitum.

3. **SI DEFINITIO** affirmetur vel negetur de definitione, etiam definitum affirmabitur vel negabitur de definito.

Exemplum 1. ut, *Animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis.*

Exemplum 2. ut, *Homo est substantia materialis, ergo homo est corpus.*

Exemplum 3. ut, *Animal rationale est substantia corporea, ergo homo est corpus.*

Ad hunc locum revocantur locus à differentia, locus à proprietate, denique locus à convertibilibus, quia ab omnibus quæ inter se convertuntur, eadem est argumentandi ratio, & singulis, mutato nomine, accommodari possunt dicta axiomata.

Eodem revocatur locus ab etymologia; sed hic

non

non est tam frequens quàm illi, quia étymologia plerumque non est convertibilis.

Loco à definitione respondet locus à definito; à quo totidem modis argumentamur, & penes eadem axiomata, mutato tantùm nomine definitionis in nomen definiti, & contra.

ARTICULUS II.

Locus à genere ad speciem.

Accipitur hîc genus pro quolibet magis communi, seu toto universali; & species pro quolibet minùs communi, seu parte subiectiva.

Argumentamur vel à genere distributo, vel à genere non distributo.

A genere distributo argumentamur ad certam speciem tribus modis; ex parte subjecti, prædicati, utriusque, tam affirmativè quàm negativè, juxta hæc axiomata.

1. **QUIDQUID** affirmatur vel negatur de genere distributo, affirmatur vel negatur de qualibet ejus specie.

2. **DE QUOCUNQUE** affirmatur vel negatur genus distributum, de eodem affirmatur vel negatur qualibet ejus species.

3. **SI** GENUS distributum affirmetur vel negetur de altero genere distributo, qualibet ejus species affirmabitur vel negabitur de qualibet alterius specie.

Exemplum 1. ut, *Nulla planta est lapis, ergo nulla quercus est lapis.*

Exemplum 2. ut: *Nulla planta est animal, ergo nulla planta est homo.*

Exemplum 3. ut: *Nulla planta est animal, ergo nulla quercus est homo.*

Posui exempla negativa, quia et si argumenta affirmativa ab hoc loco ex parte subjecti frequentissima sint, ex parte tamen prædicati sunt rariora, rarissima ex parte utriusque.

Huc pertinet locus à toto in quantitate ad partem, quod nihil est aliud, quam vocabulum affectum signo universalis; ut, *Omne animal.*

Huc etiam revocatur locus à toto in tempore, quod est vocabulum significans omne tempus; ut, *semper, nunquam.* Et locus à toto in loco, quod est vocabulum significans omnem locum; ut, *ubique, nullibi.* Exempla; ut, *Deus est ubique, ergo & in terra. Hæreses semper fuerunt, ergo & tempore Christi.*

A genere non distributo argumentamur ad speciem sub disjunctione tantum: ut, *Animal est quadrupes; ergo homo vel brutum est quadrupes.* Ad certam speciem non licet argumentari.

ARTICULUS III.

Locus à specie ad genus.

A Specie ad genus distributum argumentari non licet, ut non sequitur: *Omnis homo est rationalis, ergo omne animal est rationale.* Si tamen enumerentur omnes species, licebit, quia tunc erit inductio.

A specie ad genus non distributum argumentamur tribus modis, ut supra, affirmative & negative. Axiomata facile formari possunt.

Exem-

Exemplum 1. *Homo est rationalis, ergo aliquod animal est rationale.*

Exemplum 2. *Joannes est homo, ergo est animal.*

Exemplum 3. *Aliquod corpus est album, ergo, aliqua substantia est colorata.*

Huc revocatur locus à parte in quantitate, parte in tempore, & loco; à quibus in totum non licet argumentari, nisi additâ negatione, impediendo distributionem, ut: *Brutum non est rationale, ergo non omne animale est rationale. In Anglia non sunt lupi, ergo non ubique.*

ARTICULUS IV.

Locus à toto in modo.

TOTUM IN MODO est nomen commune positum sine restrictione comparatum ad idem nomen positum cum restrictione.

PARS IN MODO est nomen restrictum comparatum ad idem non restrictum, ut, *homo est totum in modo, homo doctus pars in modo.* Itaque à toto in modo argumentamur ad partem eodem planè modo, quo à genere ad speciem, ut, *Joannes non est Philosophus, ergo non est Philosophus eximius. Aristoteles est Philosophus eximius, ergo est Philosophus.*

Videndum, ne sumatur particula alienans vel diminuens, unde non sequitur, *Cadaver est homo mortuus, ergo est homo. Ethiops est albus secundum dentes, ergo est albus.*

ARTICULUS V.

Locus à toto integrali.

Quid sit totum integrale, & quid partes integrales, dictum est tractatu 2. p. 2. c. a. 1.

Partes integrales sunt duplices, necessariæ, id est, sine quibus totum esse non potest; *fundamentum* in domo, *caput* in homine: & non necessariæ, id est, sine quibus totum esse potest, ut *fenestra* in domo, *manus* in homine.

A toto integrali ad partem argumentamur juxta hæc axiomata:

1. POSITO TOTO integrali ponuntur omnes partes necessariæ.

ABLATO TOTO aufertur aliqua pars necessaria. A parte ad totum argumentamur juxta hæc.

3. POSITIS omniibus partibus necessariis ponitur totum.

ABLATA aliquâ parte necessariâ tollitur totum.

Exemplum 1. ut, *Domus est, ergo fundamentum est, tectum, parietes.*

Exemplum 2. ut, *Non est domus, ergo fundamentum non est, vel tectum &c.*

Exemplum 3. ut, *Fundamentum, tectum, parietes sunt, ergo domus est.*

Exemplum 4. ut, *Tectum non est, ergo non est domus.*

ARTICULUS VI.

Locus à causa materiali.

CAUSÆ sunt 4. materia, forma, efficiens, finis.
Mate-

Materia est duplex, permanens & transiens.

PERMANENS, quæ manet in effectu; ut *ferrum* in gladio.

TRANSIENS, quæ non manet, ut, *farina*, respectu panis.

Argumentamur à materia juxta hæc axiomata:

1. POSITA materiâ fieri potest effectus, supple, quantum est ex parte materiæ.

2. SUBLATA materiâ fieri non potest effectus, intellige de materia necessaria.

3. SUBLATA materia permanente, tollitur effectus.

4. SI MATERIA transiens non fuerit, non est effectus.

Exemplum 1. *Ferrum est, ergo gladius fieri potest.*

Exemplum 2. *Non sunt ligna, ergo domus fieri non potest.*

Exemplum 3. *Non sunt ligna, ergo domus non est.*

Exemplum 4. *Non fuit farina, ergo non est panis.*

Ab effectu ad materiam quomodo argumentandum sit, facile ex dictis colligitur.

ARTICULUS VII.

Locus à causa formali.

CAUSA FORMALIS est forma comparata ad compositum quod constituit, ut, *anima* ad hominem, *albedo*; ad album, *nigredo*, ad nigrum &c.

Argumentamur à causa formali juxta hæc axiomata,

POSITA causâ formali ponitur effectus, supple,
si sit conjuncta materiæ.

2. SUBLATA causâ formali tollitur effectus,
nullam patitur exceptionem.

3. Cujus Forma præstantior, ipsum præstan-
tius, cæteris paribus.

Exemplum 1. *Albedo est, ergo album est.*

Non tamen sequitur, *Anima rationalis est,
ergo homo est*, quia potest non esse conjuncta ma-
teriæ; ut accidit post mortem.

Exemplum 2. *Albedo non est, ergo album non
est.*

Exemplum 3. *Anima humana est præstantior
formâ cali, ergo & homo celo.*

Ab effectu formali ad causam formalem argu-
mentamur juxta has maximas:

1. Posito effectu formali ponitur causa forma-
lis. Nullam patitur exceptionem.

2. Sublato effectu formali tollitur causa for-
malis, supple; vel non est conjuncta materiæ.

3. Si Effectus formalis est præstantior; forma
est præstantior; supple, nisi aliundè major ista
præstantia proveniat. Exempla ex superioribus fa-
cilè formabuntur.

ARTICULUS VIII.

Locus ab inesse ad denominare.

ARgumentamur ab inesse ad denominare,
quando ex eo quòd forma sit vel non sit in
aliquo, colligimus concretum de illo affirmari vel
negari; ut: *Albedo est in pariete, ergo paries est
albus.*

Pertinet itaque hic locus ad causam formalem.

Ser.

Servandæ autem potissimum sunt hæ conditiones.

1. Ut forma insit sufficienter, nimirum *satis intense*, id est, perfectius quàm forma opposita; *satis extense*, id est, ultra mediam partem subjecti capacis; *satis diu*. Hinc non sequitur, *Aqua tepidæ inest calor, ergo est calida. Æthiopi inest albedo in dentibus, ergo est albus. Homini ex timore inest pallor, ergo est pallidus.*

2. Ut sumatur proprium concretum formæ; Unde non sequitur: *Dormienti inest visus, ergo dormiens videt*; nam *videt* est concretum *visionis*, non *visus*. Inferendum erat, *ergo est visivus*.

3. Ne sumatur concretum extrinsecè denominans, unde non sequitur: *Oculo inest visio, ergo oculus videtur*.

4. Ut modus denominandi respondeat modo inexistendi, id est, si forma insit accidentaliter, concretum denominet accidentaliter: si essentialiter, denominet essentialiter. Hinc non sequitur, *In albedine est color, ergo albedo est colorata. In bursa est aurum, ergo bursa est aurea*: nam aurum est in bursa extrinsecè, id est, non per modum partis: illud verò concretum, *aurea*, denominat intrinsecè, id est, per modum partis, cum significet *id quod ex aureo componitur*.

A denominare ad inesse argumentamur, quando ex eo quòd concretum denominet, colligimus formam inesse; ut, *paries est albus, ergo ipsi inest albedo*.

Duo hinc specialiter servanda:

1. Ne

1. Ne concretum extrinsecè denominet, unde non sequitur: *Paries videtur, ergo parieti inest visio.*

2. Ut sit proprium concretum formæ. Hinc nulla est consequentia; *Dormiens non videt, ergo illi non inest visus.*

ARTICULUS IX.

Locus ab efficiente.

CAUSA EFFICIENS est, à quâ aliquid fit; ut, *Carifex* respectu domûs.

Hæc causa duplex est. Una necessaria, id est, sine quâ non potest esse effectus, nec contra, ut *ortus solis* respectu diei. Altera sufficiens tantum, id est, quæ sine effectus esse non potest, sed bene effectus sine ipsa, ut *jugulatio* respectu mortis. Non agitur hîc de causis liberis, sed naturaliter agentibus.

Argumentamur à causa efficiente juxta hæc axiomata.

1. POSITA causâ necessariâ, ponitur effectus, & contra.

2. SUBLATA causâ necessariâ, tollitur effectus, & contra.

3. POSITA causâ sufficienti non tollitur effectus, sed benè contra.

4. SUBLATA causâ sufficienti non tollitur effectus, sed benè contra.

Exemplum 1. *Sol ortus est, ergo dies est, & contra, dies est, ergo sol ortus est.*

Exemplum 2. *Sol ortus non est, ergo dies non est; & vice versâ.*

Exem-

Exemplum 3. *Jugulatus est, ergo interiit; non sic, interiit, ergo jugulatus est.*

Exemplum 4. *Non sequitur, Non est jugulatus, ergo non interiit; sed sic, Non interiit, ergo non est jugulatus.*

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cujus causa efficiens bona, ipsum bonum; cujus mala, ipsum malum.

Cujus causa interimens bona, ipsum malum; cujus mala, ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICULUS X.

Locus à potentiâ ad actum.

Argumentamur à potentiâ ad actum, & contra, penes hæc axiomata.

1. DE QUOCUNQUE negatur potentia, de eodem negatur actus, non contra.

2. DE QUOCUNQUE affirmatur actus, de eodem affirmatur potentia; non contra.

3. FRUSTRA est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se, nec in simili.

Exemplum 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccavit.*

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitam revocavit, ergo potest mortuos ad vitam revocare.*

Exemplum 3. *Hæretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt ulla facere.*

ARTICULUS XI.

Locus à causa finali.

FINIS est, cujus gratiâ aliquid fit.

MEDIUM est, quod ordinatur ad aliquid al-
sequendum.

Ab hoc loco argumentamur juxta has maximas,

1. Cujus finis bonus, ipsum bonum; cujus ma-
lus, ipsum malum.

2. SI FINIS sit possibilis, media sunt possibi-
lia, & contra.

3. OBTENTO fine cessant media, nisi tamen iis-
dem mediis conservandus sit.

4. POSITA intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bo-
num.* Item: *Occidere malum est, ergo & insidias
struere.*

Exemplum 2. *Potes salvari, ergo potes divinam
legem servare.*

Exemplum 3. *Pax est, ergo pugnandum non est.*
Non tamen sequitur, *Hic est doctus, ergo non am-
plius studet*; quia doctrina conservatur studio.

Exemplum 4. *Vis esse doctus? ergo tibi studen-
dum est.*

Possunt ex istis formari axiomata comparantia.

Cujus finis melior, ipsum melius; cujus peior,
ipsum pejus; cujus optimus, ipsum optimum;
cujus pessimus, ipsum pessimum.

ARTICULUS XII.

Locus ab oppositione.

ARgumentamur ab oppositione sive adjun-
ctione, cum aliquam denominationem de
aliquo

aliquo colligimus, ex eo quòd ipsam alteri tribuat.
Duo sunt axiomata.

1. PROPTER quod unum quodque est tale, etiam illud est tale.

2. PROPTER quod unum quodque est tale, & illud magis, supple, est tale.

Exemplum 1. *Ignis calefacit aquam, ergo est calidus.* 2. si inferas, *ergo est magis calidus quam aqua.*

Requiruntur hæ conditiones: 1. Non debet sumi causa intrinseca respectu effectus: non enim sequitur: *Joannes est homo propter animam, ergo anima est homo, vel magis homo.*

2. Si sumatur causa efficiens, debet sumi causa univoca: id est, ejusdem speciei cum effectu; unde non sequitur, *Terra est calida propter solem, ergo sol est calidus, vel, magis calidus.*

3. Ut secundum axioma locum habeat, debet sumi denominatio quæ admittit magis & minus. Hinc non sequitur: *Lumen existit propter solem ergo sol magis existit.* Usu deprehendes quædam alia requiri; sed hæc potissima.

ARTICULUS XIII.

*Locus à generatione, corruptione
& usu.*

A Generatione, corruptione, & usu, argumentamur juxta has maximas.

1. Cujus generatio per se bona, ipsum bonum; cuius mala, ipsum malum.

2. Cu-

2. Cujus corruptio per se bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

3. Cujus usus per se bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

Exemplum 1. *Natiuitas Christi bona, ergo ipse bonus: Lutheri mala, ergo ipse malus.*

Exemplum 2. *Mors furum bona, ergo ipsi mali; Mors patris filio nocet, ergo proderat pater.*

Exemplum 3. *Impugnare haresim est bonum, ergo bona scientia. Commercium habere cum demone malum est, ergo magia mala.*

Additum est (*per se*) quia si ista non sint bona per se, sed tantum per accidens, locum non habent istae regulae, Non enim sequitur *Mors Christi fuit nobis bona, ergo ipse malus*. Sic si sumatur abusus pro usu, nihil concludetur: ut, *Inebriari malum est, ergo vinum malum est.*

ARTICULUS XIV.

Locus ab antecedente, & consequente.

ANTECEDENS dupliciter dicitur, illatione & tempore.

ANTECEDENS ILLATIONE est id, quod alterum infert: ut, *homo respectu animalis.*

CONSEQUENS quod infertur ab altero, ut, *animal, respectu hominis.*

ANTECEDENS TEMPORE est id, quod tempore debet alterum praecedere; ut, *flores respectu fructuum.*

CONSEQUENS, quod alterum tempore sequi debet; ut, *fructus respectu florum.*

Dia-

Dialectici potissimum agunt de antecedente & consequente quoad illationem, de quibus hæc sunt axiomata.

1. POSITO antecedente ponitur consequens, non tamen posito consequente ponitur antecedens.

2. EX OPPOSITO consequentis sequitur oppositum antecedentis, non tamen ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis.

Exemplum 1. Bene sequitur: *Si homo est, animal est, sed homo est, ergo animal est*, non tamen sic; *sed animal est, ergo homo est*.

Exemplum 2. Bene sequitur: *Si homo est, animal est, sed nullum animal est, ergo nullus homo est*: non tamen sic: *Sed nullus homo est, ergo nullum animal est*.

Ab antecedente & consequente quoad tempus contraria est argumentandi forma. Et ratio est, quia antecedens tempore est consequens illatione, & consequens tempore est antecedens illatione. Ut non sequitur: *Sunt flores, ergo erunt fructus*; sed sic: *Non sunt flores, ergo non erunt fructus*.

ARTICULUS XV.

Locus à communiter accidentibus.

COMMUNITER ACCIDENTIA sunt, quæ rem ordinariè circumstant. Horum quædam præcedunt, quædam concomitantur, alia subsequuntur. A quibus argumentamur secundum hoc axioma:

POSITO uno communiter accidentium, verisimiliter ponitur & alterum. Intellige, ordine & tempore, quo illi conjungi solet: ut, *Sunt encenia; ergo erunt rixæ. Ille expallescit, ergo est sibi malè conscius. Hic est commodis moribus, ergo benè est educatus*. Hæc de locis internis. M CA-

CAPUT TERTIUM.

De locis externis.

LOCUS EXTERNUS est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens est extrinsecus illato. De his locis jam sigillatim agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Locus ab Autoritate.

AUTHORITAS duplex est, divina & humana. Ab utrâque argumentamur affirmativè, sed à divina infallibile, non dialecticum argumentum ducitur.

Ab humanâ argumentamur juxta hoc axioma: Unicuique experto in suâ arte credendum est; ut, *Aristoteles dicit, terram quiescere, ergo quiescit.*

Ab autoritate negatâ non valet argumentum; ut, *Aristoteles hoc non dicit, ergo non ita est.*

ARTICULUS II.

Locus à simili & pari.

SIMILIA sunt, quæ alicujus attributi similem causam habent; paria, quæ parem. ut Joannes parem habet rationem, cur sit mortalis, quàm Petrus, scilicet quia est homo; idcirco Joannes & Petrus in hoc sunt paria. Ratio habet similem causam ad imperandum appetitui quàm domina ad imperandum ancillæ, nempe quia est superior; ideo ratio & domina sunt in hoc similia.

Argumentamur ab hoc loco secundùm hanc maximam.

SIMILIIUM similis est ratio: ut, *Domina debet imperare ancilla, ergo & ratio appetitui. Joannes est mortalis, ergo & Petrus.*

A disti.

A dissimili & dispari contrario modo argumentamur secundum hanc maximam:

DISSIMILIUM dissimilis est ratio. Sed hic locus à dissimili raro est in usu.

ARTICULUS III.

Locus à majori & minori.

MAjus hinc est quod est verisimilius. Minus verò quod est minus verisimile. Itaque majus & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones, in quibus sunt, reddunt magis vel minus verisimiles.

Argumentamur à majori ad minus ex parte subjecti, prædicati, utriusque negativè tantum juxta hoc axioma.

SI QUOD verisimilius videtur, verum non est, nec id quod minus verisimile videtur, verum erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare, ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum injuriosum, ergo multò minus mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit unam rem perfectè comprehendere, ergo nos multò minus possumus comprehendere omnes.*

Affirmativè non argumentamur. Non enim sequitur, *Vir robustus potest illud pondus ferre, ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmativè tantum per hoc axioma.

Si quod minus videtur verisimile, verum est, multò magis quod videtur verisimilius, verum erit; ut,

Puer potest illud pondus ferre, ergo multo magis vir robustus.

ARTICULUS IV.

Locus à comparatione.

A Comparativo ad positivum argumentamur affirmativè tantùm, à positivo ad comparativum, negativè tantùm: ut, *est melior, ergo est bonus; Non est bonus, ergo non est melior.*

Cavendum, ne comparativus sumatur improprie, id est, pro opposito sumpto cum adverbio *minus*, ut, *melior*, pro *minus malo* Non enim sequitur: *Iste prado est melior, ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positivis ad duos comparativos, & contrà: ut, *Docti sunt honorandi, ergo doctiores sunt magis honorandi.*

ARTICULUS V.

Locus à Repugnantibus.

A Quibusvis repugnantibus argumentamur ex affirmatione unius inferendo negationem alterius; per hoc axioma:

DE QUOCUMQUE affirmatur unum repugnantium, de eodem negatur alterum; ut, *Aethiops est niger, ergo non est albus. Joannes est homo, ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent sibi proprium modum argumentandi.

ARTICULUS VI.

Locus ac oppositis.

Specialiter argumentamur à relativè oppositis per hoc axioma.

RELATIVA se mutuò ponunt & tollunt; ut, *Est praeceptor, ergo est discipulus. Non est praeceptor, ergo nec discipulus.*

A con-

A contrariis argumentamur juxta has maximas.

1. CUI CONVENIT unum contrariorum, potest & alterum convenire. Subaudi, nisi insit à natura.

2. SI DE ALIQUO subjecto capaci negatur unum contrariorum immediatorum, de eodem affirmabitur alterum.

Exemplum 1. *Hic egrotat, ergo potest sanus esse.*

Exemplum 2. *Joannes non egrotat, ergo est sanus.*

A privantibus argumentamur etiam à negatione unius de subjecto capaci ad affirmationem alterius; ut, *Hic homo non est cæcus, ergo est visivus.*

A contradictoriis argumentamur à negatione unius de quocunque subjecto ad affirmationem alterius, juxta hanc maximam.

DE QUOLIBET est affirmatio vel negatio vera; ut, *Brutum non est homo, ergo est non homo.*

Argumentamur rursus ab oppositis juxta hanc maximam.

OPPOSITORUM opposita sunt consequentia. Valet in relatis; ut, *Præceptoris est docere: ergo discipuli est discere.*

In contrariis: ut, *Omnis virtus est laudanda, ergo omne vitium est vituperandum.*

Cavenda duo. Unum in contrariis, ne sumantur contraria, quæ opponuntur per excessum & defectum. Unde non sequitur: *Avaritia est vituperanda, ergo prodigalitas est laudanda.*

Alterum utrobique, ne sumatur propositio per accidens vera: Ut non sequitur, *Album est dulce, ergo nigrum est amarum.*

Hæc consequentia vocatur *consequentia oppositorum*

rum contra seipsa, vel ejusdem ordinis; quia nempe subjectum consequentis opponitur subjecto antecedentis, & prædicatum prædicato.

In aliis oppositis maximèque in contradictoriis, non utimur consequentiâ ejusdem ordinis, sed universi; ut, *Omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo.* Sed hæc consequentia refertur ad locum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis; semper enim prædicatum universalis affirmativæ est consequens.

CAPUT QUARTUM.

De locis mediis.

LOCUS MEDIUS est, ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferens non est omnino intrinsecus, nec omnino extrinsecus illato.

ARTICULUS PRIMUS.

Locus à conjugatis & casibus.

CONJUGATA sunt plura, quorum unum ab altero derivatur, nimirum abstractum & concretum; ut, *justus & justitia.*

CASUS sunt plura, quæ ab eodem derivantur; nimirum plura concreta, & denominativa ejusdem formæ: ut, *sapiens & sapienter, justus & justè.*

Argumentamur ab illis primò ex parte unius extremi, tribuendo aliquid denotans bonum vel malum juxta hoc axioma.

Cum quo cohæret unum conjugatorum vel casuum, cum eo cohæret & alterum: ut, *Sobrietas laudanda, ergo sobrius est laudandus.*

Argumentamur secundò ex parte utriusque, à
duobus

duobus abstractis ad duo concreta, vel à duobus concretis ad duo abstracta: ut, *Albedo est color, ergo album est coloratum. Album est coloratum, ergo albedo est color. Iustum est bonum, ergo quod iuste fit, bene fit.*

Observandæ sunt duæ conditiones potissimum,

1. Ut sumantur conjugata significatione convenientia. Unde non sequitur: *Turpitude est forma, ergo turpis est formosus.*

2. Ut sumantur propositiones essentialis, non prædicationes per accidens. Unde non sequitur. *Album est dulce, ergo albedo est dulcedo.*

Terminus inferens in hoc loco dicitur partim intrinsecus, partim extrinsecus illato, quia conjugata & casus sumuntur ut significatione formali convenientia, sed differentia in modo significandi.

ARTICULUS II.

Locus à divisione.

DE divisione dictum est tract. 2. p. 2. c. 2. Agimus autem præcipuè de divisione totius universalis, quia illa maximè est in usu; à quâ argumentamur juxta hæc axiomata.

1. AFFIRMATO diviso, & negatis omnibus membris dividendis excepto uno, concluditur quod est reliquum.

2. A quo remonentur omnia membra dividenda, ab eodem removetur divisum.

Exemplum 1. *Equus est animal, & non est homo, ergo est brutum.*

Exemplum 2. *Planta non est homo, nec brutum, ergo est animal.*

Argumentum ab affirmatione unius membri ad

negationem alterius, potius confirmari solet per locum à repugnantibus. Hæc de locis Dialecticis.

TRACTATUS QUARTI

PARS POSTERIOR.

De locis Sophisticis.

LOCUS SOPHISTICUS est sedes argumenti sophistici, id est, ex quo sumuntur argumenta fallacia.

Nota, hîc nomen fallaciæ tribui aliquando ipsi loco sophistico, sæpius verò fallaci argumentationi; & in hac posteriori significatione illo utemur.

Dividetur hæc pars in duo capita. Prius explicabit fallacias in dictione; Posterius fallacias extra dictionem.

CAPUT PRIMUM.

De fallaciis in Dictione.

IN hoc capite ita procedetur: 1. Agetur de metis sophisticis. 2. De fallacia in communi ejusque divisione. 3. De singulis figuris in dictione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quot sint metæ sophisticæ.

META SOPHISTICA est scopus, ad quem sophista fallaci argumento respondentem conatur deducere. Sunt quinque: Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solæcismus, Nugatio.

META REDARGUTIONIS est prænegati concessio, vel præconcessi negatio, in eadem disputatione; ut si respondens negaverit dormientem videre, & postea cogatur concedere, quia dormiens habet visum,

META

META FALSI est concessio manifestè falsi, vel negatio manifestè veri: ut si cogatur respondens admittere hominem habere alas, quia eas non amisit.

META INOPINABILIS est concessio ejus, quod communi hominum opinioni repugnat, vel saltem circumstantium. Ut si apud imperitos sophista cogeret respondentem admittere solem esse majorem totâ terrâ, apud peritos verò minorem.

META SOLOECISMI est congrua locutio, ut si respondens cogatur admittere hanc locutionem, *Omnis mulier est sensitivus*, propter hoc argumentum:

Omnis homo est sensitivus,
Omnis mulier est homo, ergo.
Omnis mulier est sensitivus.

META NEGATIONIS est ejusdem vocis inutilis repetitio: ut, si quis cogatur sic loqui: *Aliquis nasus est nasus simus*, ubi inutiliter *nasus* repetitur, propter hoc argumentum:

Omnis simus est nasus simus,
Aliquis nasus est simus, ergo
Aliquis nasus est nasus simus.

ARTICULUS II.

De fallacia in communi, ejusq; divisione.

A Domnem fallaciam duo concurrunt: 1. causa apparentiæ. 2. causa defectûs.

CAUSA APPARENTIÆ est id, ratione cujus valida videtur argumentatio; ut in fallacia æquivocationis, identitas vocis æquivocæ.

CAUSA DEFECTUS est id, ratione cujus invalida est argumentatio, ut in eadem fallacia, diversa significatio vocis æquivocæ.

Causa defectûs etiam vocatur causa non existentia.

Dividitur fallacia, in fallaciam in dictione, & fallaciam extra dictionem.

FALLACIA IN DICTIONE est, quæ causam apparentiæ habet in dictione, seu voce.

FALLACIA EXTRA DICTIONEM est, quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis.

Fallaciæ in dictione sunt quinque, fallacia Æquivocationis, Amphiboliæ, Compositionis & divisionis, Accentûs, Figuræ dictionis.

ARTICULUS III.

De fallaciâ Æquivocationis, Amphiboliæ & Accentûs.

FALLACIA ÆQUIVOCATIONIS est, quæ provenit ex voce æquivoca æquivocè sumptâ. Ut,

Omnis canis latrat,

Sydus cœleste est canis, ergo

Sydus cœleste latrat.

Mutatur significatio nominis, *canis.*

Fallacia Amphiboliæ est, quæ provenit ex oratione in vario sensu accepta. Ut,

Qui arat littus, scindit terram,

Sed operam perdens arat littus, ergo

Operam perdens scindit terram.

In vario sensu accipitur illa oratio, *arat littus.*

Fallacia accentûs est, quæ provenit ex accentu unius vocis mutato. Sub accentu comprehenditur quantitas, & spiritus, Ut,

Qui lepores venatur, canibus indiget,

Poëta lepores venatur, ergo

Poëta canibus indiget.

Mutatur accentus vocis.

ARTI-

ARTICULUS IV.

De fallacia Compositionis & Divisionis.

NOta quasdam propositiones, & potissimum eas, quæ constant terminis connotativis, seu denominativis, habere duplicem sensum, compositum & divisum. Talis est hæc propositio, *Possibile est, album esse nigrum.*

SENSUS COMPOSITUS est, si formale significatum prædicati applicetur formali significato subiecti.

DIVISUS, si applicetur tantum materiali. Unde prædictæ propositionis sensus compositus est hic, *impossibile est, album manens album esse nigrum,* sive *ut albedo & nigredo simul in eodem sint*: Divisus sensus est hic, *Possibile est, id, quod est album, non tamen manens album, esse nigrum.*

FALLACIA COMPOSITIONIS est, cum propositio vera in sensu diviso, falsa est in sensu composito. Ut

Possibile est omnem parietem esse album,

Sed aliquis paries est niger, ergo

Possibile est, aliquod nigrum esse album,

Hoc argumentum ut legitimum sit, debet sumi conclusio in sensu diviso, si enim vera est, rectè sequitur ex antecedente; si autem sumatur in sensu composito, est fallacia compositionis.

FALLACIA DIVISIONIS est, cum propositio vera in sensu composito, falsa in diviso, sumitur tamen in sensu diviso. Ut,

Impossibile est, album esse nigrum,

Hic paries est albus, ergo

Impossibile est, hunc parietem esse nigrum.

Major vera est in sensu composito, sed in diviso
falsa,

falsa, in quo tamen deberet sumi, ut illud consequens falsum ex eâ colligeretur.

ARTICULUS V.

De fallacia figuræ dictionis.

FALLACIA FIGURÆ DITIONIS est, quæ provenit ex vocum diversarum similitudine.

Fit dupliciter, 1. Secundum proprietates grammaticas; ut, *Fons est masculini generis, ergo & frons.*

2. Secundum proprietates dialecticas, idque duobus modis: 1. Explicitè; ut *Coloratum est prædicamenti qualitatis, ergo & lineatum.* 2. implicitè, cum sub uno signo significante substantiam subsumentur quantitas, vel qualitas, aut contra.

Significant substantiam, *quidquid, omne, quodcumque, &c.* Quantitatem, *quantus, quantumcumque, &c.* Qualitatem, *qualis, qualiscumque, &c.* Exemplum est:

Quidquid heri emisti, comedisti,
Carnem crudam heri emisti, ergo
Carnem crudam comedisti.

Hic enim sub substantiâ significata per *quidquid* subsumentur qualitas.

CAPUT SECUNDUM.

De fallaciis extra dictionem.

FAllaciæ extra dictionem sunt septem, Fallacia accidentis, Dicti secundum quid, & dicti simpliciter, Ignoratio elenchi, Consequentis, Petitionis principii, Non causæ ut causæ, Plurium interrogationum ut unius.

ARTICULUS I.

Defallacia Accidentis.

ACCIDENS hic dicitur, quidquid aliquo modo distinguitur ab altero, de eo tamen prædicari potest sive essentialiter, sive accidentaliter. Itaque accidentia respectu hominis sunt, *animal risibile, album, &* reliqua ipsius prædicata. Cum verò omne id, quod de altero prædicatur, debeat esse aliquo modo idem cum illo; ut patet ex tractatu de prædicatione, fit, ut accidens aliquo modo distinguatur, aliquo modo sit idem cum eo, cujus dicitur accidens: ut, *animal* est aliquo modo idem quod *homo*, quia homo comprehenditur in significatione animalis, & est aliquo modo diversum, quia animal præter hominem includit etiam brutum.

Ex hac aliquali unitate & diversitate accidentis cum subjecto oritur hæc fallacia.

Igitur FALLACIA ACCIDENTIS est, in quâ malè infertur aliquid convenire rei ex eo, quòd conveniat ejus accidenti: ut, *animal est quadrupes, ergo homo est quadrupes*. Ratio est, quia accidens non sumitur, quatenus est idem cum re, cujus est accidens, sed quatenus diversum, ut ibi *animal* sumitur pro bruto, quod est diversum ab homine.

Huc pertinent omnia argumenta procedentia à non distributo ad distributum, à genere non distributo ad certam speciem syllogismi vitiosi, modò in re ipsa, & non in sola voce apparentiam habeant, &c.

ARTI-

ARTICULUS II.

De fallacia dicti secundum quid, & dicti simpliciter.

NOta in hoc loco usum esse duplicis determinationis potissimum, alienantis & diminuentis.

DETERMINATIO ALIENANS est, quæ planè tollit significationem vocis, cui conjungitur, ut, *mortuus* respectu vocis *homo*.

DIMINUENS est, quæ non quidem plane tollit significationem vocis; eam tamen ita minuit, ut ei possit tribui, cui sine ista determinatione tribui non posset, ut, *secundum dentes*, respectu *albi*; dicitur enim Æthiops albus secundum dentes, qui simpliciter albus dici non potest.

IGITUR DICTUM SIMPLICITER est vox absolute posita, ut, *albus*.

DICTUM SECUNDUM QUID est vox sumpta cum determinatione alienante vel diminvente: ut, *albus secundum dentes*.

FALLACIA ERGO DICTI SECUNDUM QUID ET DICTI SIMPLICITER est, in quâ proceditur à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, vel contra; ut, *Æthiops est albus, secundum dentes, ergo est albus*. Vide locum à toto in modo ad partem; argumenta enim, quæ contra regulas illius loci peccant, sunt fallaciæ huc pertinentes.

ARTICULUS III.

De fallacia ignorationis Elenchi.

Elenchus idem est quod redargutio, id est, contradictorii admissio,

FAL-

FALLACIA IGNORATIONIS ELENCHI est, in quâ colligitur id, quod apparet esse contradictorium ejus, quod assertum est, reverà tamen non est contradictorium. Ut autem aliquæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur, ut extrema illarum in eâdem planè significatione sumantur. Unde si quis defendat, Platonem fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus divinis, alius verò inferat Platonem fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus humanis, erit fallacia ignorationis elenchi.

ARTICULUS IV.

De fallacia petitionis principii.

PETERE PRINCIPIUM, est probare idem per idem, vel per aliud obscurius aut æquè obscurum. Ut si probes aliquem hominem esse justum, quia aliquis homo est justus, vel quia omnes homines sunt justi. Sæpè committitur hæc fallacia, cum obscurioribus verbis, & per ambages idem per seipsum probatur.

ARTICULUS V.

De Fallacia Consequentis.

FALLACIA consequentis est in qua ex consequente inferitur antecedens, vel ex opposito antecedentis oppositum consequentis; ut, *Si homo est animal, est, sed animal est; ergo homo est.* Item, *Si homo est, animal est; ergo si homo non est, animal non est.*

Directè opponitur hæc fallacia loco ab antecedente & consequente, ad quem idcirco recurrendum.

ARTI-

ARTICULUS VI.

De fallacia non causæ ut causæ.

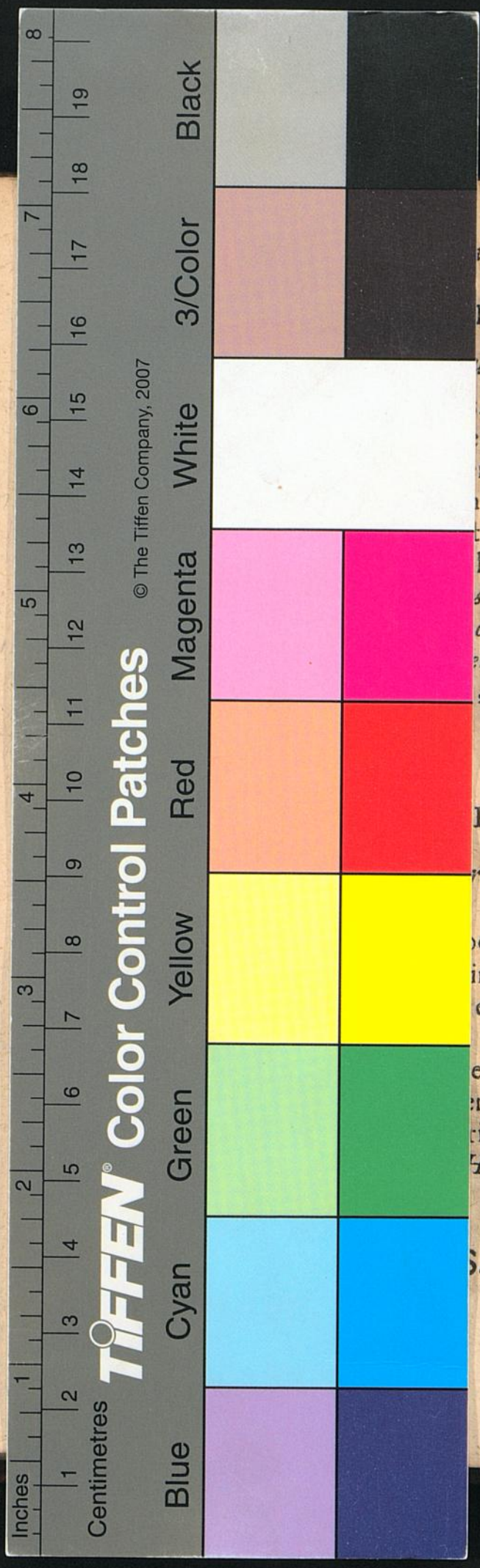
FALLACIA NON CAUSÆ UT CAUSÆ est, cū falsitas conclusionis proveniens ex una præmissa falsa attribuitur alteri præmissæ veræ, quæ causa non est. Hinc dicitur fallacia non causæ ut causæ, quia illa propositio, quæ non est causa falsitatis conclusionis, sumitur tanquam illius causa, ut si quis ita discurrat: *Omnis virtus est laudanda, sed omnis prodigalitas est virtus, ergo omnis prodigalitas est laudanda; atqui consequens illud est falsum, ergo falsa est major; Scilicet, Omnis virtus est laudanda.* Inferendum erat minorem esse falsam.

ARTICULUS VII.

De fallacia plurium interrogationum ut unius.

FALLACIA PLURIUM INTERROGATIONUM UT UNIUS est, cū ad plures interrogationes petitur responsio una, tanquam si esset una interrogatio: ut si sic petat Sophista. *Homo & lapis, sunt ne animal?* Si affirmes, inferet, lapidem esse animal; si neges, inferet, hominem non esse animal. Ad vitandam fraudem pluribus responsionibus utendum est dicendo; *Homo est animal, lapis non est.*

F I N I S.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

TIFFEN Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
Light Blue	Light Cyan	Light Green	Light Yellow	Light Red	Light Magenta	White	Light Skin	Dark Skin
Medium Blue	Medium Cyan	Medium Green	Medium Yellow	Medium Red	Medium Magenta	White	Dark Skin	Black

all. extra diet.

I.

ut causæ.

Æ est, cum fal-
 x una præmissa
 ræ, quæ causa
 a causæ ut causæ,
 t causa falsitatis
 illius causa, ut si
 s est laudanda,
 o omnis prodiga-
 ens illud est fal-
 , Omnis virtus
 minorem esse

I.

rogationum

OGATIONUM UT
 interrogationes
 esset una inter-
Homo & lapis,
 et, lapidem esse
 em non esse ani-
 ribus responsio-
Homo est ani-